Sumite

Nec
Tamen
Consumebatur

VOL XXVII

1981

G. U. M. INSTITUTION, KALIMPONG

TEACHING STAFF

HEAD MASTER—Shri P. R. Pradhan, B.A. (Hons) B.T.
ASST. HEADMASTER—Shri B. K. Subba, B.A., B.T.

LANGUAGE GROUP

1 Shri D. R. Boral Matric G.T. (Hindi Title)
2 ,, L. K. Thapa M.A.,B.T.
3 ,, B. S. Simick B.A.
4 ,, N. W. Targain I.A.
5 ,, K. R. Thapa B.A.,B.T.
6 ,, N. K. Pradhan B.A.,B.T.
7 ,, S. W. Bhutia B.A., NCC., T.O.
8 ,, A. B. Chhetri B.A. (Hons) B.Ed.
9 ,, H. M. Gurung B.A.,B,Ed.
10 ,, R. S. Prasad (Visharad) B. Com., B.Ed.
11 ,, B. C. Mishra M.A.,B.T.
12 ,, N. R. Pradhan M.A. (on B.Ed. Deputation)

SCIENCE GROUP

1 Shri K. C. Choudhary B.Sc. (Hons)
2 ,, K. C. Gupta B.Sc.,B.T. (Trained in Physics)
3 ,, G. O. Phipon B.Sc.,B.T.
4 ,, B. K. Boral B.Sc. (Hons) B.Ed.
5 ,, S. K. Subba M.Sc., NCC., T.O.
6 ,, D. D. Sharma B.Sc. (Hons)
7 ,, P. K. Namchyo B.Sc.
8 ,, A. R. Singh M.Sc.,B.Ed.
9 ,, B. N. Singh M.Sc.

SOCIAL SCIENCE GROUP

1 Shri R. T. Ali B.A. (Hons) (Part time)
2 ,, S. Ahmed B.A. (Hons) B.Ed.
3 ,, E. T. Lucksom M.A.,B.Ed.
4 Shri P. T. Bhutia B.A.
5 ,, N. K. Nag B.A. (Hons)

WORK EDUCATION GROUP

1 Shri K. B. Pradhan B.A. (Phy Education)
2 ,, K. W. Molommu
3 ,, A. P. Pradhan B.A.

PART TIME

1 Shri A. C. Pradhan B Sc. Ag.
2 ,, B. B. Mangrati B.Sc. Ag.
3 ,, B. D. Rai B.Sc. Ag.
4 ,, S. I. Khan M.Sc.
5 Rev. J. Karthak M.A., B.TH.
6 Shri N. P. Rai M.A.,B.T.

OFFICE STAFF

1 Shi J. J. Rai P.U.C.
2 ,, I. P. Rai Matric
3 ,, H. K. Sarkar (Typist)

CLASS IV STAFF

1 Shri G. S. Rai (Janitor)
2 ,, M. B. Waiba
3 ,, T. T. Karthak
4 ,, C. T. Lepcha
5 ,, Birman Mukhia (Lab)
6 ,, A. B. Thapa (Carpenter)
7 ,, D. K. Rai (Hostel)
9 ,, Amber Mangrati (H. S.)

SUTHERLAND HOSTEL

1 Shri S. W. Bhutia B.A.
2 Shri B. S. Simick B.A.

S. U. M. Institution, Kalimpong

SUMITE

The Editorial Board 1981

EDITOR-IN-CHIEF

SHRI B. K. SUBBA

EDITORS

Shri L. K. Thapa Shri E. T. Lucksom	...	...	*English Section*
Shri K. R. Thapa Shri A. B. Chettri	...	...	*Nepali Section*
Shri B. C. Mishra	...	...	*Hindi Section*
Shri K. C. Choudhury	...	...	*Bengali Section*
Shri S. W. Bhutia	...	...	*Tibetan Section*

MANAGER
Shri D. R. Boral

PUBLISHER
Shri B. S. Simick

THE SUMITE MAGAZINE

The following statement about ownership and other particulars relating to the SUMITE Magazine is published by Clause 19-D of the Press and Registration of Books Act of 1867 as modified in 1956.

1	Place of Publication	...	Kalimpong
2	Periodicity of its publication	...	Annual
3	Printer's Name	...	A. M. Pradhan
	Nationality	...	Indian
	Address	...	Mani Press, Kalimpong
4	Publisher's Name	...	B. S. Simick
	Nationality	...	Indian
	Address	...	S. U. M. Institution, Kalimpong.
5	Editor's Name	...	B. K. Subba
	Nationality	...	Indian
	Address	...	S. U. M. Institution, Kalimpong.
6	Name and Addresses of individuals who own the newspapers and partner of shareholders holding more than one percent of the total capital.		The Headmaster S. U. M. Institution, Kalimpong.

I, B. S, SIMICK, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Sd/- B. S. SIMICK
Signature of Publisher

Date : 10 th. December, 1981

CONTENTS

Evolution or Creation ?—Nim Tshering Bhutia	...	...	1
What is life ?—Binod Kumar Sinhal	...	...	3
Redeem the Time—Hitlall Saha	...	...	4
Drudgery in a Modern Class Room—Sishir Upasak	...	...	5
Discipline in Student Life—Rajen Pradhan	...	...	6
Social Service—A Noble Task—Udaimani Pradhan	...	...	7
Do you Know ?—Compiled by Raju Raina	...	...	8
Inventions and Discoveries—Collected by Prakash Tamrakar	...	...	9
Class IX/C in S. U. M. I.—Birkha Bahadur Tamang	...	...	10
Academic Prize Winners, 1980	...	...	11
The U. S. A. Presidents	...	...	14
Quotable Quotations—Compiled by Santosh Rai & Jundan Rana	...	...	15
Laugh for Some Time—Binod Kumar Sinhal	...	...	16
—Collected by Sagar Pradhan	...	...	17
Conservation of Natural Resources—Dhirudatta Subba	...	...	18
Crossword Puzzle—Bejoy Kumar Thatal	...	...	21
Rain Drops Puzzle—Churamani	...	...	22
Answer to Crossword Puzzle	...	...	23
Obituary	...	...	24
School Notes	...	...	25
Editorial	...	...	30

'मुमी' बिदा तिमीलाई—एन्ना टोमस नाम्चो	...	...	१
यो जीवन—प्रितम राणा	...	...	२
विकरण परमाणु बम (न्युट्रन बम)—हिमाद्री कुमार थापा	...	...	२
पखाला—अरुण राई	...	...	४
अभागी बिमल—बुद्ध बहादुर शाक्य	...	...	६
यो अस्थिर मन—मनी कुमार थापा	...	...	८
साहित्यमा नाटक—केही चर्चा—जे० कार्थक	...	...	१०
पेवा—भक्त बहादुर तामाङ	...	...	१३
मिलन—ध्रुवराज श्रेष्ठ	...	...	१४
गोधूलिका मुस्कानहरू—कर्ण चामलिङ्ग	...	...	१५
जीवन-मेरो कलानामा—जया प्रधान	...	...	१६
श्री दर्शन कर्थाक, बी० ए०, बी० टी०—डी० आर० बराल	...	...	१७
प्रकृतिप्रति—भीम प्रसाद शर्मा	...	...	१९

हास्य-प्रसंग—शिमोन लामा २०
भानुप्रति—विजय कुमार ठटाल २०
कुलैन (कुइनाइन) खेती विस्तार—श्यामबहादुर थापा २१
म कवि हुनु चाहन्नँ—प्रभात रिजाल २३
वर्तमान साहित्य : एक अवलोकन—तोयेल रोगोंग २३
मधुर-मुस्कान—नीयेल रोगोंग २६
केही आधुनिक उखानहरू—ज्योति कुमार शर्मा २७
पुनर्मिलन—बी० सी० सिमिक २८
सुमन—सागर प्रधान ३०
स्व० सचित आनन्दको संझना—सोनाम काचो ३४
अनमोल मोतीहरू—सुदेश खाती+सागर प्रधान ३६

हिन्दी में सोचें—फादर कामिलबुल्के १
भाभी—किमुन मिन्ज २
अतीत यादों का सैलाब—एडवर्ड कुल्लू ४
धरती—फ्रनसीस टोपनी ७
हे राम—संजय बंशल ८
आयें दो क्षण हँसे—विजय कुमार ठटाल ८
आखों की उजड़ी बगिया—अंशु बराल १०
महत्व—प्रताप कुजूर १०

Bara—Pemba Lama 1
Phul—Dhruba Raj 1
Sarat Utsab—Kamal Kumar 2
Amra—Ram Chandra Prasad 2
Ki Payae Ki Haralam—Khitish Choudhry 3
Tista—K. C. C. 4

Kumar J P Dorjee Cup
Co-winners

A jubilant H/M and a jubilant team Captain

SUMITE

1981

EVOLUTION OR CREATION ?

Nim Tshering Bhutia
Class XII—Science

Everyone is well acquainted with the terms 'Evolution' and 'Creation'. These two are highly controversial terms.

Since the term 'evolution' is given by evolutionists, they have also given many evidences in favour of evolution. Let's take the evidence from classification of organisms. Evolutionist places unicellular animal like Amoeba first and next to it, multicellular sponge and so on and at last the most complex of all, the man. After arranging these organisms from simpler to more complicated, the evolutionist turns to creationist and says : 'see here is evidence for the theory of evolution, showing how the complicated evolved out of the simpler ones !'

This is a strange evidence indeed ! Such arrangements exist throughout the universe. By arranging the books on the shelf, depending on their size, shape and contents a student can also prove the 'evolution of his book.' The renowned evolutionist, T. M. Morgan in his book 'A critique of evolution theory' says that the proof from classification is in fact, not based on scientific facts.

Now let us take the evidence from vestigial organs. We know that vestigial organ means an ill developed and functionless organ. In man there are nearly 180 organs that are vestigial. But as Paley declared 'our list of useless structures decreases as our stock of knowledge increases (as quoted by Arthur Keith in concerning man's origin. 1941 Page. 147) Regarding the thymus and tonsil glands Arthur Keith, an evolutionist declared in 'Nature'. (December 12, 1925), that no one would describe them as vestiges. Regarding verniform appendix, Prof. William Straus in 'Quarterly review of Biology,' (1947, Page 149) states—'There is no longer any justification regarding the verniform appendix as a vestigial structure.'

Mutations are the large and sudden changes in the genes. This was disco-

vered by a Dutch scientist Hugo de Uries. when he was working on Oenothera lamarckiane, the evening prime rose. It has been learnt that the genes can produce enzymes, which influence chemical reactions, by whose definite sequences, (with the bases Aderine Guanire, cytosine and Thiamire) characters are formed. It has also been learnt that the genes are the main causes of variations in organisms, due to which there is the diversity of living organisms. Evolutionists consider mutation as a cause of evolution. But Prof. J. Mulle when being awarded the nobel Prize in 1946 for his work on mutations, summarised the results of his investigation as follows : 'Most of the mutations are bad, in fact the good ones are so rare that we can consider them as bad', in 'Time', Nov. 11, 1946, Page 38. More recently (1963) May said, It can hardly be questioned that most visible mutations are deleterious.' Variations occur but are strictly limited within their own kind. Variation is now found to be occuring only within the 'isolated psychological group. or 'kind' created by God. For example all the varieties of dogs have come out of a single wild species of dog but not from cat. If the occurrence of such variation is termed evolution, then the evolutionists are also creationists.

With regard to 'fossil evidence, British Entomologist, G. K. Hobbert has said, 'The evidence of fossils definitely favoure creation and not the evolution., Prof. of Geology, Sir William Damson writes, 'There is no direct evidence that in the course of geological time one species has been gradually or suddenly changed into another.'

Footprints of Dinosaurs found in the cretaceous riverbed, footprints of man and Dinosaur found in the Palaxy river bed, Giant human footprints found in the same place were supposedly made over 100,000,000 years ago. From this we can say that human beings, Dinosaur etc, were already there in the earth before the science speaks of their evolution and this evidence compels us to believe the theory of creation and not evolution.

The absence of a link (The missing link) between man and the apes, has comforted religious fundamentalists since the days of the publication of Darwin's epochmaking Theory—The theory of Natural selection in 1859.

This was discussed in the conferences on evolutionary biology held at Chicago's Field Museum of Natural History, In Nov. 1980, where 160 of the world's top palaeontologists, anatomists, evolutionary geneticists and developmental biologists had or debate on the subject. The basic question of the Chicago conference was whether the mechanisms underlying evolution can be extrapolated or not. The conference centered around the growing repudiation of the classic Neo—Darwinism i.e. the gradual evolution through accumulation of beneficial random mutations by natural selection. As such, the evolution occurs in quantum leaps, leaving no intermediate fossils to mark the transitional stages.

Paleontologists have found a number of fossilised remains of ancient men, whose age, calculated in accordance with the expenditure of radio-active carbon (for the recent fossils) and radio-

active uranium (for the ancient fossils) prove that they are much more older than the 'first man Adam'. Moreover, the creationists fail to account for the extinction of living organisms.

Man with his intelligence has, since time immemorial, been discovering things to his utter amazement and for his own advantage, Starting with a simple needle upto the most complicated machine. The computers are the works of no one else, but man himself ! Man who is far more complicated. Than a computer, must have been created by a super natural being—definitely God.

In the words of Sir Ambruse Fleming, "The theory of evolution is totally inadequate to explain the origin and manifestation of the inorganic world," According to Arthur Keith, "Evolution is unproved and unprovable. We believe it because the only alternative is creation which is unthinkable." Brig. General F.D. Frost has wisely said in 'Fundamentalist. '(Jan 1980 Page 21,) "There is no doubt that the doctrine of evolution is the greatest curse in our educational system.

WHAT IS LIFE ?

Binod Kumar Sinhal
Class XII 'Science'

Life is a struggl, accept it.
Life is a challange, meet it.
Life is a sorrow, overcome it.
Life is a tragedy, face it.
Life is a drama, play it,
Life is a duty, perform it.
Life is an oppertunity, utilise it.
Life is a book, read it.
Life is an art, master it,
Life is a song, sing it.
Life is a journey, complete it.
Life is a promise, fulfil it.
Life is life, save it.
Life is costly, care it.
Life is a cycle, complete it.

REDEEM THE TIME

Hitlali Saha
Class XI (Hu)

Man's life on earth is proverbially short. This short life is made up of years, months, hours and moments. Every single moment ill-spent is wastage of a part of precious life. But the fact remains that many of us daily waste valuable hours in doing nothing or doing the wrong things. Some of us are just too lazy to do anything. Some of us go on gossiping there by wasting our own as well as others' time; there are others for whom life is but a fun as long as it lasts. Again, there are many who do a lot of works but because they do things in an unplanned manner, they unknowingly waste their precious hours thus. What we do not have enough must be used carefully. Everyday of our life must be carefully planned. There should be enough time for rest and recreation too. But even after alloting time to all the daily chores we will have some free time left. It is here that the most careful planning is necessary. In other words, our leisure hours must be put to good use. True indeed, man does not live for himself alone; he can at least give his leisure hours to some noble cause.

A student's time is far more precious than anybody else's. Within the given time, he has to equip himself for life's battle. As the saying goes, "Time and tide wait for none" Wastage of time at this period of life should mean a tremendous loss in a man's life, therefore, it is meant that a student should devote more of his time to study. Of course, he should also keep some time for recreation and physical exercises which are a must for his all round development.

"Take care of the pennies, and the pounds will take care of themselves" goes the old saying. To this we may add "Take care of the minutes and the moments of life will take care of themselves."

DRUDGERY IN A MODERN CLASS ROOM

Sishir Upasak
XI (Sc.)

In the scientific world of today education has become the most important thing for the human being. Without education there is no scope in any field, hence one cannot achieve anything in life.

But it is a sad thing to find oneself confined in the class-rooms of school. The class-rooms are like prisons without bars, where bookish knowledge is drilled or indoctrinated into the students' fertile mind.

Education is not all pleasant as it seems to be. Gone are the days when education was considered a heaven-sent opportunity. These days, it is forced down the students' throats.

Now let us pause for a moment and take a look at the old systems of Educatron. The student, when he entered the stage of 'Brahmacharya' or 'Student life', would have to leave his parents and select a guru to live within the wilderness and glory of nature. No wonder, indeed, the Indian scholars of those primitive days achieved great heights. Aryabhatta discovered the decimal points and stated that the Earth is round and revolves round the Sun. Great works of art and literature were produced during this time, which are considered masterpieces even today in point of excellence.

The reason for this is that the students remained close to nature and were perhaps able to study their surroundings better. We study like prisoners in a prison cell of a class-room. A teacher, a product of dreadful university, comes to class because he has to, sits in a wooden chair and gazes at the sour, uninterested faces of a group of "hooligans" surrounding him. He then opens a book relates to his subject and reads, hoping his pupils will grasp it. At the end of the chapter, he asks, if the passage is clear and the usual answer received in the affirmative. 'Yes', because the pupils refuse to go over it again. Little does the teacher realise that following this pattern of imparting knowledge, he is actually strangling whatever interest the pupil had on the subject.

Subjects are understood better when they are taught in the lap of nature. Biology could be much more interesting if it is taught in the open air than in the four-walls of a class-room. By studying each blade of grass, by looking and observing each beetle we will learn much more quickly, consequently, not only our interest will grow, but we will also learn to be more practical in life.

It is very sad to realise that nowa days students don't actually study but learn the required subjects like parrots, to get a certificate because that certificate means a job anyway, that is their future. If we compare this with the system of olden times, we learn that in those days a pupil studied not to gain

a certificate but to achieve true knowledge that made him a practical man. Seeing this, the question. "In which class are you studying ?" is wrong, as nowadays pupils don't study a particular subject at the understanding level but everything depends entirely on rote learning needed for the sake of examination. I, too, find myself suffering from one of these banes of the modern world.

But what is our plight ? I can do nothing but make a passing comment upon it. Our imagination which should have been soaring like an eagle, has been nailed to the ground. Therefore the four walls of the class-room upset me most.

DISCIPLINE IN STUDENT LIFE

Rajen Pradhan,
XIA

Knowledge is the fountain of life but it is discipline which creates that fountain. A person without discipline is a person without principle and a man without principle is a man without faith in oneself. A man without faith in oneself is an incomplete man. So without discipline a student does not gain any knowledge. Thus we can wisely conclude that discipline in student days is an elixir of future standing of a man and knowledge that is to say without discipline a man cannot gain any knowledge.

Every youth must cross certain bounds so that they can be free. And to cross those bounds a person must be disciplined in thoughts, ideas and their own personal ways. For freedom comes to a person who has no envy. If students are given better discipline the crux of all problems, discontentment and dishonesty in the later days will not arise. The main reason why some people have to face a lot of problems and crises today is simply because of the fact that they were not taught the value of discipline in their student days It is a well known fact that the students of today are the worthy citizens of tomorrow. It goes without saying that our nation's progress and prosperity depends wholly on the discipline of today's student community, 'Student generation' has been the common slogan in American and other Western countries. The very essence of this newly established cult is that those teens; refuge to keep themselves under restraint. They are, to be true, vociferous in their demand for what may be called "full liberty" in its loose sense. As a matter of fact, our country is no exception to this rule; In some way or the other, our age old tradition and culture is being slowly contaminated by what the Americans call THE STUDENT GENERATION.

While imitating the West, we must always be on guard so as not to allow the perversion to permeate in our age-old society and culture.

Social Service—A Noble Task

Udaimani Pradhan
XII/Science

The importance of social service as a part of education cannot be denied nor can it be exaggerated If this part of education is neglected then our education in schools, colleges and institutions remain incomplete.

The concept of education has undergone a great change. It is now universally held that man may go through the entire course of education, but be still a man without culture. He may be termed man, but not a cultured person in this truest sense. He may go through life with his head in the clouds, but he will frequently stumble and fall.

'All thoughtful people at the present time emphasise the value of the training in Social work as an important part of instruction given in educational institutions and Schools, too. Today, many educational institution encourage active participation as well as other allied activities of the students by organising social camps and imparting training in social services. It directly benefits the poor and the sufferings. It also helps in building up his character and cultivate the sympathies in him. It developes in him the power of observation and fill him with a sense of moral responsibility. It brings him into closer touch with the people and makes him recognise their due places in society. It makes him realize, that he has a duty towards them and that duty is not merely to lift them out of their present plight, but also to try to rearrange social forces in such a way that they may never relapse into the misery again.

Social service is a part of a training in good citizenship. It makes one alive to the needs of large bodies of men to live together in towns, cities and villages too. It opens one's mind to problem of municipal interests and many other problems of vital importance for mankind.

It teaches one to look on man as a man, and thus helps to pull down the barriers of communalism and other prejudices from which many of us ever suffered. The human sympathies know no limit of caste, colour or creed.

Social service thus underlies the idea that the "Happiness consists in making others happy".

DO YOU KNOW ?

Compiled by : Raju Raina
- Class XII Sc

An average human body is made up of 10,000,000 000,000,000 000,000 000,000 cells.

The number of bones in the body at birth is 270, but in an adult it is only 206.

The strongest bone is the chin bone, which can support a load of 36 000 pounds

A man has 639 muscles. A square inch of a muscle can lift a weight from 56 to 140 pounds depending on exercise and training.

A normal healthy man contains 5 to 6 litres of blood, roughly 1/13th of his body weight.

Every cubic millimetre of blood contains 4.5 to 5 million erythrocytes of red blood corpuscles making a total of 35 000,000 000 cells.

The red bone marrow of a normal human produces about a trillion new Red blood cells everyday.

No engineering skill has produced a pump so perfect as the human heart that pumps 60 to 70 gallons of blood per hour. The transport system of blood in the human body has an estimated route of 60 to 100 thousand miles, which consists of 100 to 160 million capillaries.

The urinary bladder of an adult man has a capicity to store 300 ml of urine An adult needs about 3 litres of water per day including the water contained in food.

There are about 1,21,630 hairs on the scalp of every man.

The proportion of a human figure is strictly mathematical The whole figure is six times the length of the foot.

A man's height changes during a day reaching the heighest point in early morning, dropping by 1 to 2 cm in the afternoon and even by 4 to 6 cm on a long walk. The loss of height is caused by compression of the cartileges between vertebrae and joints.

Gabriel Bertrand, a French Bio-chemist has calculated that the body of a man weighing 100 kgs. contains 63 kgs. of Oxygen, 19 kgs. of Carbon 9 kgs. of Hydrogen, 5 grams of Nitrogen, 640 gms. of Sulphur, 260 gms of Sodium, 220 gms. of Potassium, 180 gms. of Clorine, 40 gms of Magnesium 3 gms. of Iron, ·03 gms of Iodine and flourine, Bromine, Manganese and Copper in traces.

INVENTIONS AND DISCOVERIES

Collected by : Prakash Tamrakar
Class VII B

Invention	Inventor	Country	Year
Aeroplane	Orville and Wilbur Wright	U. S. A.	1903
Balloon	Jacques and Joseph Montgolfier	France	1783
Barometer	E. Torricelli	Italy	1644
Bicycle	K. Macmillan	Scotland	1839
Bunsen burner	K. W. von Bunsen	Germany	1855
Cinema	A. L. and J. Lumiere	France	1895
Cine Camera	Win Friese Greene	Britain	1889
Electric Iron	W. H. Seeley	U. S. A.	1882
Electric Lamp	Thomas Alva Edison	U, S. A.	1879
Electro magnet	W. Sturgeon	England	1824
Film, Sound	Dr. Lee de Forest	U. S. A.	1923
Fountain pen	L. E. Waterman	U. S, A.	1884
Gramaphone	Thomas Alva Edison	U. S. A.	1878
Insulin	Sir Frederick Banting	Canada	1923
Jet Engine	Sir Frank Whittle	England	1937
Lift	E. G. Otis	U. S. A.	1852
Machine Gun	Richard Gatling	U. S. A.	1861
Microphone	David Hughes	U. S. A.	1878
Microscope	Z. Jansen	Holland	1590
Motor car, Petrol	Karl Benz	Germany	1885
Motor cycle	Edward Butler	England	1884
Motor scooter	G. Bradshaw	England	1919
Nylon	Dr. W. H. Carothers	U. S. A.	1937
Penicillin	Sir Alexander Flemming	England	1928
Photography (Film)	John Carbutt	U. S. A.	1888
,, (Paper)	W. H. Fox Talbot	England	1835
Printing Press	J. Gutenberg	Germany	1455
Piano	Cristofori	Italy	1711
Radio	Griford Marconi	England	1901
Revolver	Samuel Colt	U. S. A.	1835
Ship, Steam	J. C. Prier	France	1775
Shorthand	Willis	Britain	1602

Invention	Inventor	Country	Year
Submarine	Bushnell	U. S. A.	1776
Tank	E. Swinton	Britain	1914
Telephone	J. D. Reis	Germany	1861
,, (Practical)	A. Graham Bell	U. S. A.	1876
Telescope	H. Lippershey	Holland	1608
Television	J. L. Baird	Scotland	1926
Thermometer	Galileo Galilei	Italy	1593
Transistor	Burdeen, Shockley & Brattain	U. S. A.	1949
Typewriter	C. Sholes	U, S. A.	1868
Washing Machine (electric)	H. Machine Co.	U. S. A.	1907
Watch	A. L. Bregnet	France	1791
X Ray	W. Roentgen	Germany	1895

CLASS IX/C IN S.U.M.I.

Birkha Bahadur Tamang
Class IX/C

Class IX/C in S.U.M.I.
Is lighted and bright !
All the teachers say it is :
Due to the windows on both sides !!

The boys are fifty-one in number
They all make a great noise !
In the class, in absence of the teacher
Singing and shouting in a high voice !!

Last two periods seems to be off
Because the boys, they flee !
Jumping through the window
And to the Kanchan with glee !!

And the teacher in the class
Grumble, saying "I'll punish !"
But on the morrow he forgets
And the boys again—vanish !

My friends ! I advise you
If we are students, commit no blunder !
Hereafter come to school regularly
And never decide to wonder !!

Academic Prize Winners, 1980

HIGHER SECONDARY SECTION

(Humanities)

K. D. Pradhan Memorial	1st Prize	Pincho Tshering Namgyel
	2nd Prize	Rajen Kumar Thapa

(Science)

Mumtaz Ahmed Memorial	1st Prize	Suva Pradhan
Ramchandra Kumai Memorial	2nd Prize	Sanjay Agrawal
Radha Krishna Sharma	Math	Dinanath Sharma

(Agriculture)

Eshanullah Quaricy Memorial	1st Prize	Khush Kumar Mangrati
	2nd Prize	Narayan Pradhan

0 0 0

SECONDARY SECTION

Class X

Smt. Asha Banthia	Lytton Dux	Lalit Kumar Agrawal
	2nd Prize	Chitramani Pradhan
	3rd Prize	Istiaque Ahmed
	Scripture A	Sanjaya Pradhan
	B	Samuel Subba

Special Prizes

Kashinath Kaul	English Prize	Chitramani Pradhan
Goura Devi	Nepali Prize	—do—
Brizamohan Mintri	Math. Prize	Lalit Kumar Agrawal
Meghmala Choudhary	Life Sc. Prize	—do—
Malina Mukherjee	Phy. Sc. Prize	—do—
N. Wangdi	Tibetan Prize	Tshering Wangdi Bhutia

0 0 0

Class IX

Ganeshilal Jagdish Prasad	1st Prize	Dhirudatta Subba
	2nd Prize	Sunil Kumar Agarwal
	3rd Prize	Kishore Kumar Thapa
	Scripture Prize A/C	Dhirudatta Subba
	B/C	Himadri Thapa

Special Prizes

Shivajee Sinha	English Prize	Dhirudatta Subba
Mukhram Chhogmal	Maths. Prize	—do—
Balchand Mintri	Phy. Sc. Prize	—do—
Jethmul Hernamdas	Life Sc. Prize	—do—
S. K. Thapa	Nepali Prize	—do—

0 0 0

Class VIII

Chunilal Agrawal	1st Prize	Budha Bahadur Sakya
	2nd Prize	Deepak Rai
	3rd Prize	Dhurba Raj Srestha
	Scripture Prize A/C	Budha Bahadur Sakya
	B/C	Razual Narzinary

Special Prizes

D. P. Upasak	English Prize	Budha Bahadur Sakya
D. K. Dahal	Nepali Prize	—do—
S. P. Guha	Maths. Prize	—do—

0 0 0

Class VII

Shrilal Agrawal Memorial	1st Prize	Bhupendra Das
	2nd Prize	Bishal Chhetri
	3rd Prize	Prem Tshering Bhutia (1)
	Scripture Prize A	Mathias Chandra Subba
	B	Bijoy Ishari
	C	Prem Tshering Bhutia

Special Prizes

Ganeshiram Memorial	Maths. Prize	Kalyan Kumar Thapa
	English Prize	Prem Tshering Bhutia

0 0 0

Class VI

	1st Prize	Anil Kumar Sharma
	2nd Prize	Munna Sundas
	3rd Prize	Barjit Rai
	Scripture Prize A	Bhupendra Das
	B	Birendra Prasad
	C	John Brito Samling

Special Prizes

Babulal Behani	Maths. Prize	Anil Kumar Sharma
	English Prize	—do—

0 0 0

Class V

	1st Prize	Suzan Kumar Mital
	2nd Prize	Ashok Chowrasia
	3rd Prize	Krishna Bahadur Pradhan
	Scripture Prize A/C	Nuru Chindey Sherpa
	B/C	Suzun Kumar Mital

Scripture Prizes

English Prize	Suzun Kumar Mital
Maths. Prize	Ashok Chowrasia

ADULT NIGHT HIGH SCHOOL

Class IX

1st Prize	Prem Kumari Thapa
2nd Prize	Smriti Mani Khawas .

0 0 0

Class VIII

1st Prize	Som Tshering Lepcha
2nd Prize	Lal Kazi Pradhan

0 0 0

Class VII

1st Prize	Munga Dhan Rai
2nd Prize	Sonam Sherpa

Non-Formal

1st Prize	Lok Bahadur Subba
2nd Prize	Nela Bahadur Subba

All Round Best Student (K.G.) Samten Benoy Andrew Sada

All Round Best Student (Primary)—Santosh Pakhrin
(Awarded by Shri T. P. Hissey)

All Round Best Boy (Secondary)—Preetam Rana

All Round Best N.C.C. Cadet—Shekhar Bagdas
(Awarded by D. B. Pradhan)

Bhagyamani Best in Nepali Literature (IX & X)—Chitramani Pradhan
(Awarded by Dr. Pavasmani Pradhan)—

Harkadhoj Highest Percentage (IX & X)—Lalit Kumar Agrawal.
(Awarded by M/s P. R. Pradhan & N. K. Pradhan)

THE U.S.A. PRESIDENTS

1 Franklin D. Roosvelt was the only U.S. President elected to four terms. 1932, 1936, 1940 and 1944.

2 John Tyler fathered more children than any other President, fifteen by two wives.

3 Theodore Rosevelt was the youngest President at the time of his inaugurafion. He was only 42 years old.

4 Virginia was the birth place of eight Presidents of U S A (1) George Washington, (2) Thomas Jefferson, (3) John Tyler, (4) James Madison, (5) James Monroe, (6) William Henry Harrison, (7) Zachary Taylor and (8 Woodrow Wilson.

5 Abraham Lincoln, James Garfield, William Mckinley and John F. Kennedy had been assassinated in office.

6 James Buchanan, Grover Cleveland was a bachelor when elected fn 1884 but he married in office and again he was elected in 1892.

7 Grover Cleveland was elected twice in 1884 and again in 1892 without succeeding himself.

8 William Henry Harrison died in 31 days after taking office in 1841.

9 Only two Presidents John Adams and Herbert Hoover lived longer to be 90.

10 Only two Presidents were burried in Arlington National Cemetery. John F. Kennedy and William Howard Taft,

---

QUOTABLE QUOTATIONS

Compiled by: –
Santosh Rai & Jundan Rana,
Class XI

1 Truth is the law of our being —Mahatma Gandhi
2 There are three faithful friends : an old wife, an old dog and ready money —Franklin
3 Human life as we have it is only the raw material for human life as it might be —S. Radha Krishnan
4 None can love freedom heartily but good men, the rest love not freedom, but licence —Milton
5 Genius is nothing but a great aptitude for patience —Buffon
6 Self sacrifice enables us to sacrifice other people without blushing —Bernard Shaw
7 Study serves for delight, for ornament and for ability —Francis Bacon
8 Blessed are the merciful : for they shall obtain mercy —New Testament
9 The heart of the fool is in his mouth, but the mouth of the wise man is in his heart —Franklin
10 Every man has a lurking wish to appear considerable in his native place —Johnson
11 The integrity of men is to be measured by their conduct, not by their professions —Anon
12 Honesty is really only the art of a peering honest —Guarini
13 Imagination is the eye of the soul —Joubert
14 A drop of ink may make a million think —Byron
15 Kindness is the golden chain by which society is bound together –Geothe
16 A man's best friend are his ten fingers –Robert Collyer
17 The knowledge of words is the gate of scholarship —Wilson
18 A statesman's heart should always be in his head —Nepoleon
19 Revenge is a kind of wild just which the more man's nature runs to the more ought low to weed it out —Francis Bacon
20 The voice of parents is the voice of gods, for to their children they are heaven's lieutenants —Shakespeare
21 Literature always anticipates life. It does not copy it, but moulds it to its purpose —Oscar Wilde
22 Obedience is the mother of success and is wedded to safety —Aeschylus
23 Books without the knowledge of life are useless for what should books teach but the art of living —Johnson
24 Faith is the continuation of season —William Adams
25 Experience keeps a dear school, yet fools will learn in another —Franklin
26 Ability is poor man's wealth —Mahatma Gandhi
27 Necessity is the mother of invention —Anon
28 Education is the chief defence of nations —Burke
29 The best hearts are ever the bravest —Sterne
30 Silence is part of the spiritual discipline of a tary of truth —Mahatma Gandhi

LAUGH FOR SOME TIME

Binod Kumar Sinhal
Class XII "Science"

Teacher—"When was Rome built ?"
Student—"At night, Sir"
Teacher—"Who told you that ?"
Student – You Sir, you told once that Rome was not built in a day.

0 0 0

Teacher -"Give some example of element, mixture and compound ?"
Student—"Sir, bachelorhood is element, marriage is a mixture and their generation is compound".

0 0 0

Husband—What ! Meal is not ready ? I am going to the restaurant now.
Wife—Please wait for five minutes.
Husband—"Will it be ready, then ?"
Wife—No, "I will get ready to accompany you".

0 0 0

Customer—Gime me a calendar.
Salesman—Which type ?
Customer—"Which has got more holidays."

0 0 0

Sudhir (as a customer)—Give me a pencil, please.
Salesman—Which one "soft or hard"?
Sudhir—"Oh. soft one, I have to write to my girl friend.

0 0 0

Son—Papa, where were you born ?
Father—Siliguri, dear.
Son—Where was Mama born ?
Father—Darjeeling, dear.
Son—And where was I born ?
Father—Kalimpong.
Son—Certainly it is funny, how we three people got together. Isn't it.

0 0 0

Girl—Why do hen have short legs ?
Friend—Because, if the legs were longer, then the eggs should smash with the fall-

The Chief Guest
Sri R. R. Deb
S. D. O. Kalimpong
being garlanded.

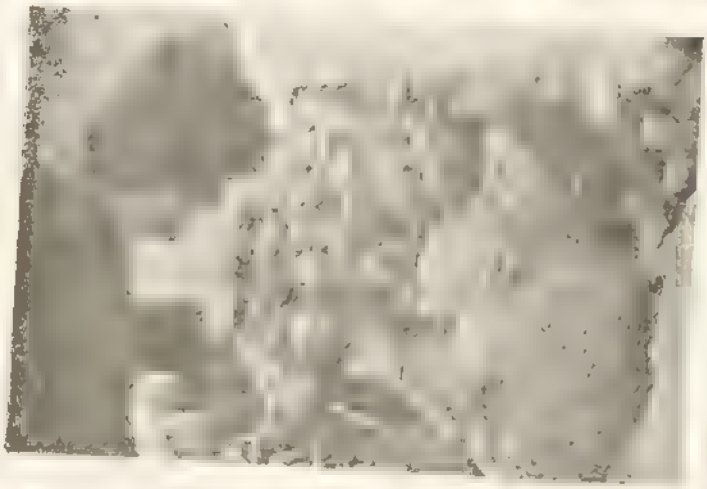

Mrs. R. R. Deb giving
away the Senior
Championship to Rajeeb Gupta

The Inter 'A' Div Champion
Kailash Sherpa

Collected by—Sagar Pradhan
XII Sc.

1 'Character must be kept bright as well as clean.' —Dora Chesterfield

2 'Charms strike the sight but merit wins the soul'. —Pope

3 'The childhood shows the man, as morning shows the day.' —Milton

4 'The place of charity, like that of God is everywhere.' —Quarles

5 'Beauty will fade and perish, but personal cleanliness is practically undying, for it can be renewed whenever it discovers symtoms of decay.' —W. S. Gilbert

6 'It is better to have a lion at the head of an army of sheep, than a sheep at the head of an army of lions.' —De Foe

7 'From the solemn gloom of the temple children run out to sit in the dust. God watches them play and forgets the priest.' Tagore

8 WISH TO ACHIEVE TRUE HAPPINESS?—STRIVE TO MAKE :

Simplicity	—	true ideal
Character	—	charm
Work	—	honest livelihood
Learning	—	favourite hobby
Truth	—	guiding light
Experience	—	teacher
Caution	—	elder brother
Science	—	helpful tool
Health	—	dearest wealth
Cleanliness	—	main motto
Nature	—	chief physician
Courage	—	strong shield
Kindness	—	noblest virtue
Marriage	—	a bond of love and friendship
Home	—	cosiest shelter
God	—	greatest judge

9 'Man that is born of woman is of a few days and full of trouble.' —Bible

10 'Neglect not the gift that is in thee.' —Bible

11 'The evil man do leave after them,
The Good is often entered with their bones.' —Shakespeare

12 'Nature is the visible soul and soul is invisible nature.' Tagore

CONSERVATION OF NATURAL RESOURCES

—Dhirudatta Subba
Class XA

Irresponsible exploitation of nature and natural resources by man is posing a threat to both plant and animal kingdoms throughout the world. There is a very close inter relationship between plants and animals. Plants are autotrophs ; they can manufacture their own food, but animals cannot so manufacture. Their survival depends on plants. Again, Co_2, O_2, N_2, cycles etc. are possible because of the presence of both plants and animals. A random killing of animals and reckless exploitation of natural resources like minerals should be stopped without further delay. Hence the necessity of conservation. Conservation means that man should make a proper and judicious use of nature and natural resources.

CONSERVATION OF SOME NATURAL RESOURCES

1 SOIL CONSERVATION

Plants obtain organic and inorganic substances from soil which form a part of their protein food. Animals depen directly or indirectly on plants for food for they cannot manufacture their foods themselves. If the soil is rendered unfit for plant growth, the interdependance of animals and plants will be hampered.

The top and fertile layer of soil needs to be protected for plants. Often wind and water wash and carry away the fertile layer of the soil and thus cause soil erosion. Afforestation or presence of vegetation helps to prevent soil erosion and the imbalance in the ecosystem.

MEASURES ADOPTED FOR SOIL CONSERVATION

Contour ploughing, terracing, strip cropping, flood control, cover planting, planting of shelter belts, contour bunding are the measures to prevent soil erosion.

Planting of same crop every year reduces the soil fertility as much of the mineral contents of the soil gets exhausted. The land becomes barren. Crop rotation and use of proper fertilisers are the means of reducing this danger.

2 FOREST CONSERVATION

Of the total land of about 177 million sq. kms. of the world, about 57 million sq. kms. is covered by forests. It is estimated that half of the world's forests have been destroyed by man. He has destroyed forests for fuel and timbers. He needs more land to construct houses and buildings, cultivate food crops for the ever increasing population.

In India, in the course of the last ten years, about 1.7 million hectars of forests has been destroyed. But destruction of forests results in flood, soil erosion etc. The reduction in the number of wild animals is also the result of deforestation. The whole ecosystem is thus affected.

REMEDIAL MEASURES FOR FOREST CONSERVATION

a Minimisation of the felling down of forest trees.

b Plantation of new trees/plants.

c Conservation of existing forests as far as possible.

d Prevention of trees from the attack of fungi and insects.

e Increase of the forest areas by the application of fertilizers.

f Destruction of unwanted shrubs that check the growth of trees,

g Avoidance of shifting cultivation.

h Utilization of woods economically.

i Avoidance of setting up of mills and factories in the forest areas as the pollution may check the growth of trees.

3 WATER CONSERVATION

It is as essential abiotic factor in the ecosystem. Water requirement of the world is about 18,700 cubic kilolitres. Uncontrolled deforestation has resulted in less availability of fresh water. Owing to deforestation, the catchment areas cannot hold a good amount of rain water and it results in floods which causes scarcity of fresh water.

MEANS OF WATER CONSERVATION

a **Maintainance of water cycle :** Natural resources of water like lakes, ponds, swamps, rivers should not be filled with oil/oily substances. This checks the evaporation of water and thus proper balance of water content in the atmosphere will not be maintained.

b **Checking of water pollution :** In our industrial age, most of the factories pour the waste products into rivers. This causes water pollution. Water poisoning should be checked and water should be kept pure and consumable.

c **Reforestation & Afforestation :** Presence of forests checks soil erosion and flood, thus prevents pure water scarcity,

d **Dams & catchment :** These are constructed in certain catchment areas. This controlls floods and water content of rhe river. This also aids in water conservation.

WILD LIFE CONSERVATION

There were millions of species of animals in olden days which we cannot see now a days. Many of them have become extinct. Some of them are on the verge of extinction in these days too. Besides deforestation, hunting of wild animals for valuable things such as tusks of elephants, skin of tigers, leopards etc. and chasing/killing of them for pleasure purposes are causes of extinction of wild life.

It has been found that during the period from 1600 B.C. to present day, about 370 species of wild animals have become extinct. About 100 species of (wild animals) mammals have become extinct in the last 200 years.

Some of the animals that are on the verge of extinction are :— Nilgiri Langur (Presbytis johni), Elephants (Elephas), Indian tiger (Panthera tigris), Common leopard (Panthera leo), Wild

buffalo (Bubalus bubalis), Black buck (Antelope cruicapra), Swamp deer (Cervus duraucelli), Python (Python reticularis), Cheetah (Acinonynx jubatus), Golden cat (Felis temminenki), King cobra (Ophiophagus hanah), Sloth bear (Melursus urcinus) etc.

PROTECTIVE MEASURES FOR WILD LIFE CONSERVATION

a. **Protection of natural habitats :** Since forests are the natural habitat of wild animals, destruction of forests should be avoided as far as possible.

b. **Prohibition of hunting :** Hunting of wild animals like tigers, lions, swamp deers, rhino etc. are completely checked. The Government of India established a department called Indian Board for 'Wild life' in 1952. One of the projects of this board deals with breeding endangered species in some protected areas and then to transfer them to their natural environments.

c. **Establishment of wild life sanctuaries and national parks :** The aim of this project is to keep wild animals in their suitable environment away from any dangers. India has Kaziranga Wild Life Sanctury, in Assam and Jaldhapara Wild Sanctury in W. Bengal. Few national parks are—Cobett National Park of U.P., Kanha National Park of M.P., Hazaribagh National Park of Bihar, Sundarban Sanctury of West Bengal etc.

d. **Protection of Wild Life act :** The government of India has passed some laws to protect wild animals 'Wild Life (Protection) Act' is one of them. This act forbids hunting and also trade in the skin of wild animals.

e **Zoos :** Zoos are another project for wild life conservation.. Wild animals are kept in zoos in order to breed them in captivity.
Great effort is being given to wild life preservation throughout the world these days.

f The 'International Union for Conservation of Nature and Natural Resources' (IUCN) of Switzerland is one organisation the importance of which is conservation of natural resources. To run such organisations, (IUCN) has started another organisation to collect funds. This is known as 'World Wild Fund (WWF),. This organisation has prepared many projects to protect animal life. They are,

(a) Collection of Fund.
(b) Extension of Training facility to the experts on wild life.
(c) Financial assistance and sending of experts for the conservation of nearly extinct wild life of any country.
(d) To make people aware of the importance of wild life and its conservation, and
(e) Training of forest guards and to equip them with modern gadgets so that they may prevent poaching.

As mentioned earlier plants and animals, have close inter-relationship between them. They form the biotic community. Reckless deforestation, unscrupulous killing of wild animals for pleasure and gains, careless extraction and consumption of minerals and above all pollutions caused by chemical reactions in factories, etc. burning of disel oil, etc. Set chain reactions in the ecosystem and thus disturb its balance. Conservation should be the catch-word of nations.

CROSSWORD

Bejoy Kumar Thatal
Class XI (Science)

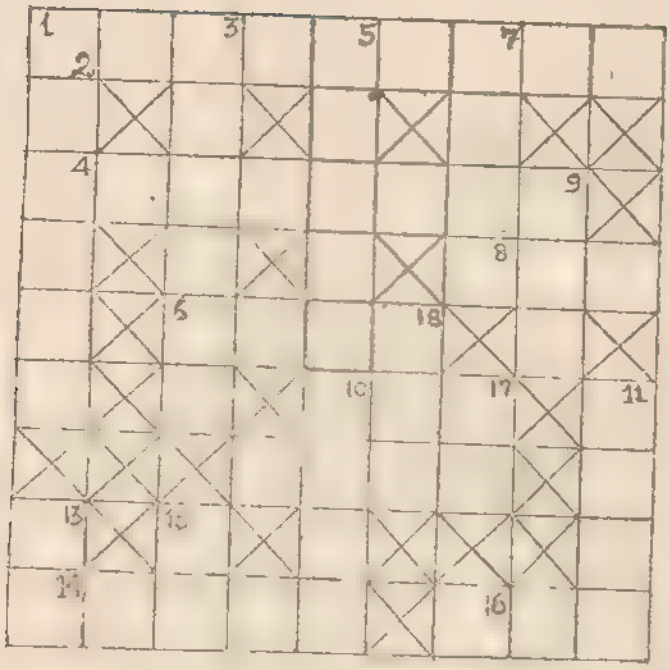

1. Discoverer of the law of Heredity (Down)
2. Discoverer of the Periodic Table (Across)
3. Inventor of Law of Falling Bodies (Down)
4. Capital of India (Across)
5. Name of the discovery, invented by J. J. Thompson (Down)
6. Discoverer of Atom-Bomb (Across)
7. Reflection of the Sound (Down)
8. First and Single Number (Across)
9. Coloured liquid used for writing or printing (Down)
10. One of the curved bones of the breast (Across)
11. Capital of West Germany (Down)
12. Discoverer of the Revolver (Across)
13. Opposite of 'down' (Down)
14. Capital of France (Across)
15. Similar meaning of 'Either' (Down)
16. Rational Animal (Across)
17. Abbreviation of the Basic Training (Down)
18. A greasy liquid obtained from vegetable (Down)

Churamani
Class XII Arts

RAINDROPS PUZZLE

Who are these boys and girls running in the rain ? Each downwards line of the raindrops is a letter in morse. Work out each letter and you will know their names.

For the next academic session of the School in 1982, there will be no admission in Class X. Only a small number of seats are available for Classes from IX downwards. Applications for admission in Classes V/VI/VII should reach the School by 6th of Feb. 1982.

Limited number of admission form will the made available from 1st of Feb, 1982.

ANSWER

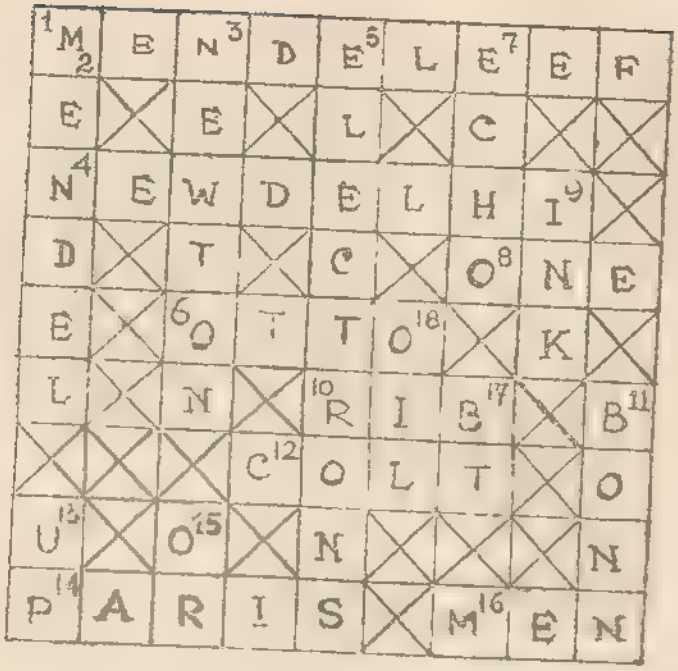

ANSWERS

(1) MENDEL (Down)
(2) MENDELEEF (Across)
(3) NEWTON (Down)
(4) NEW DELHI (Across)
(5) ELECTRONS (Down)
(6) OTTO (Across)
(7) ECHO (Down)
(8) ONE (Across)
(9) INK (Down)
(10) RIB (Across)
(11) BONN (Down)
(12) COLT (Across)
(13) "UP" (Down)
(14) PARIS (Across)
(15) "OR" (Down)
(16) MEN (Across)
(17) BT (Down)
and
(18) INK (Down)

OBITUARY

LATE CHHANA SIMICK (2 FEBRUARY, 1901 - 10 JUNE, 1981)

As for man, his days are as grass, as a flower of the field, as he flourisheth. For the wind passeth over it, and it is gone: and the place thereof shall know it no more. (KING JAMES VERSION) Psalm 103 : 15,16

Mr. Chhana Simick, one time as asset of SUM Institution, was called Home to be with the Lord on the night of 10 June, 1981 at Sewa Sadan Nursing Home, Kalimpong. The funeral service took place in Graham Memorial Self-Supporting Church at Bom on the following day in the afternoon. Among those present in the funeral service were members of the SUMI staff, students and others so dear to him. They joined the sorrowing members to pay a glowing tribute to the memory of the departed soul. He is reported to have died of a massive heart attack,

Mr. Simick was born at Bom Busty on February 2, 1901. He had the unique privilege of receiving his formal education in this Institution in his boyhood We have a record of him to show that he had a consistently brilliant academic career all through. In 1924, he passed his Matriculation Examination in the First Division with distinction in Modern Tibetan, Geography and Mathematics. In 1926, he successfully passed the Intermediate Arts Examination with Tibetan as his vernacular from the University of Calcutta. He was not the one to rest content with his laurels. He kept on trying to improve his academic qualifications with the result that he earned his BA degree from the same University in 1936. He is said to have appeared at the MA degree Examination in History afterwards. He joined the staff of SUM Institution in 1928 and consistently served his alma mater as a true Christian gentleman till he finally retired in August 1971 In all, he served the Institution for over 44 years.

He led a simple life. True indeed, he was sincere in purpose and painstaking in every effort. Chhana Sir, the sobriquet which his contemporary students and colleagues had given him, is no more with us but the example of his enduring service which he has left behind will always be remembered by all,

The SUMITE Editorial Board, the staff and the students of this Institution express their heartfelt condolences and share their deep sorrow and sympathy with the bereaved members of his family.

Fading away like the stars of the morning,
Losing their light in the glorious sun-
Thus would we pass from the earth and its toiling,
Only remembered by what we have done.

Late Chhana Simick

SCHOOL NOTES

In the beginning, the 1981 School session was inundated with admission seekers. Commensurate with the growing hunger and thirst for higher education it was heartening to see a multitude of students, from within the district and elsewhere, seeking admissions-possibly other reasons being the sense of service, the love for discipline and genuine concern for students' career evinced by the Institution. But much as one would feel for these young aspirants their applications could not be entertained for the simple reason of limited accommodation and furniture.

STAFFING : As regards staffing the unusual feature has been - no qualified applicants from the Scheduled Caste/ Scheduled Tribe categories for the advertised posts are forthcoming. These vacancies are reserved for the Scheduled Caste and Tribe. This has boomeranged upon the existing staff who are perforce compelled to bear the burden of added teaching leads. To cite a case in point, the school authorities have not been in a position to appoint an additional Physics teacher as this particular post, according to the existing Government order, is to be filled in by a Scheduled caste candidate and the post is lying vacant still.

RETIRALS ETC: The Institution is sad to lose the services of one of the senior most members of the Staff Shri R. T. Ali. He had been serving in the Institution since 1963 and the Institution thanks him for his unstinted devotion to the Institution.

DEMISE : Shri C. Simick, who had retired a few years ago serving for about 40 years continously, passed away on 10th June 1981. A condolence meeting was held and the school closed for the day as a mark of respect.

The Institution heard with sadness the sad demise of Late Rev G Fairservice who passed away in Australia on the 14th August 1981. He had served as the Principal of this Institution from 1946-47.

BUILDING GRANT : We are happy to learn that realising the growing needs of the school, the Government has sanctioned the necessary building grant. The construction of the building will be started soon after the grant is received.

LIBRARY : It is encouraging to know that the Government is paying more and more attention to providing library books especially in the academic institutions so that the pupils may receive maximum benefits from a well-stocked library. To this end, the School has received a library grant out of which a good number of Nepali and English books have deen purchased. It is interesting to note that the students are delighted with this acquisition of books and are taking full advantage of this facility.

SCHOOL HOSTEL : In spite of the spiralling rise in the cost of essential commodities the hostel is compelled to manage itself within the hostel fee for each boarder per month fixed by the School. This calls for special type of planning, foresight and thought on the

part of the hostel administrators. In the management of the hostel, the Superintendent is assisted by his teacher colleagues. It is sad to note the callousness on the part of the guardians who do not pay up the hostel fees in time. The authorities may be compelled to take three months advance payment in the next session to ward off this difficulty.

SCHOOL FOUNDATION-CUM-ANNUAL PRIZE DAY: This year Mr. P. P. Mukhia, one time Head Master of S. U. M. I. (now retired) presided over the function and gave away the prizes in connction with the Annual School Foundation-cum-Prize Day, held on 15 April 1981. In his speech, he recalled his time of service in this Institution. While wishing further progress, he encouraged the students to prosecute their studies deligently and serve the cause of society as worthy citizens faithfully.

SCHOOL SPORTS/SOCCER XI: As usual, the annual Annual Sport Day was held at the local Mela Ground on 2 October, 1981. Mr. R. R. Deb, WBCS the Sub-Divisional Officer, Kalimpong, presided over the function. Mrs. Deb gave away the prizes. We were delighted to see a growing number of young participants stepping forward to compete in the atheletic meet. Needless to mention; the public turned out in large number to watch the sports.

Like other years the School contingents, composed of eight traditional Houses the NCC Cadets and Cubs participated in the Independence Day march past and thrilled the audience with the uniformity of dress, drill and discipline. The School participated in the divisionless tournament. The School A played against the formidable Boy's Club team which was reinforced with better players and contrary to all expectations, was declared a winner on the basis of highest number of goals scored. Two School Mini Teams participated in the Mini League, 1981. Both teams made upto group qualifying round but both lost in the semi-final. We hope for a better performance next year. Again, two teams participated in the Independence Day Shield Tournament—School B bowed out in spite of valient efforts. School A thrashed out all the opponents on the way and marched on to the final by defeating Himalshree XI by 3 goals to nil, thus carrying away the coveted Independence Day Shield for the second consecutive year. In the J. P. Dorjee Knock-out Football Tournament, the School A was declared a joint winner and by toss of coin was privlieged to retain the trophy for the first six months. In ths Permanand Goel Mini Trophy, we fielded two Mini teams this time. Mini B could not do well as anticipated, while Mini A went up to the final and came out in winning colours, defeating St. Augustine School by a solitary goal.

In an effort to keep the sportsman spirit alive among the school students, an Inter House Football Tournament was held in early May, this year. It was indeed very interesting to observe the sportive zeal among the young enthisiastic participants The following are the results of this Tournament :—

From Division A - Winner - Mill House
Runner up - Ogg House
From Division B - Winner - Taylor House
Runner up - Sutherland House

From Division C - Winner - Laxaman House
Runner up - Ogg House

In the Annual School Sports (held on 2nd. October, 1981)-altogether 11 Divisions participated - 4 in the Primary and 7 in the Secondary sections. The following boys were adjudged the best atheletes of the year and were awarded the championship prize-division-wise :—

Senior Division RAJEEB GUPTA XA

Inter Division KAILASH SHERPA XB

Junior Division PURAN SITONG VB

Plus 2 Classes SHANTI MOTHEY

INTER HOUSE DEBATE COMPETITION : After a lapse of time once again the students entered the arena of Debate and as a result an Inter House Debate Competition was organised which generated high interest among the contestants. Although the first round did not evince the sparkling enthusiam, the second round moved on with the lightning effect. The quality of debate indicated high calibre, conscientious preparation and masterful delivery. The speakers presented their arguments in the best parliamentarian style. Even the House Masters were aroused by the students' interest to build up the tempo. In all, eight House participated and after a keen contest, Laxman House carried the day by a very narrow margin The Debate Competition was ably organised by Mr. K. R. Thapa, one of the Senior Secondary teachers.

PRIMARY SECTION In the Primary Section three existing incumbents have been approved by the Education Department. But in spite of that as the 'work load is heavy, two new teachers have been appointed on a temporary basis to cope with the situation.

STAFF QUARTERS : We note here with sadness that the Staff quarters meant for teachers serving at present have been in some cases, occupied by members of staff and their families who are no longer attached to the Institution. Now, as forcible occupation of land and construction of houses have begun, the Institution is taking necessary steps to stop these and vacate the illegal occupation of the quarters so that deserving staff at present may be alloted quarters.

PUBLIC EXAMINATION RESULTS : We are indeed very glad to present our School's academic performance in the following manner :

In the Madhyamik Examination held this year, 105 candidates appeared, out of whom 3 stood in the 1st. Division, 33 in the 2nd. Division, 39 in the 3rd. Division and 14 in P Division.

In the Higher Secondary Council Examination, altogether 77 candidates appeared in the 'General Stream. Out of this, 33 passed in the 2nd. Division, 30 passed in the P Division and results of 12 students have been withheld. In the Vocational Plus Two, altogether 23 students were sent up for final examination. Out of this, 2 stood in the 1st. Division, 15 in the 2nd. Division and 2 got compartmental.

K. P. S. TRAINING CENTRE : In order that the Institution may contribute its mite towards solving the unemployment problem, the school has given permission

to the Agriculture Dept. to run the K.P.S. Training Centre in part of the College Hostel on a temporary basis. It was inaugurated on the 28th September 1981 by the Hon'ble Minister-in-charge of Agriculture Shri Kamal Guha. At present 20 are undergoing training as KRISHI PRAYUTI SAHAYAK and directly after they finish the training of six mohths they will be absorbed in the Dept. and complete their next six months training in service.

In conclusion, my thanks are due to all my painstaking colleagues, the School Captain, Vice-Captains and Prefects for their unstinted co-operation especially during the pressing circumstances when I had to be away to attend to duties other than academic. Through the thick and thin, they have been my closest associates, helping to held the fort in the midst of storm and stress. Finally, I hope that under God's guidance the Institution will move forward on the path of greater progress and prosperity.

Sd./- P. R. Pradhan
Principal

New Session

The School Re-opens On The 4th Of February 1982 And The K.G. Section On 1st Of March 1982.

Wishing you all a Merry Christmas and Brigt and Happy New Year.

The Reception of the Hon'ble Minister-in-charge of Agriculture Shri Kamal Guha in the inauguration ceremony of the K.P.S. Centre, S. U. M. I. Kalimpong

The Reception

Guard of Honour by the N.C.C. Cadets of S. U. M. I.

The distinguished visitors with the Ag. & Sc. Boys of Class XI, S. U. M. I.

Sitting L to R

The Principal Shri P. R. Pradhan, The Deputy Collector, Darjeeling Shri A. K. Deb, I.A.S., The Hon'ble Minister Shri K. Guha, The Director Agriculture Shri B. Mondal.

Standing extreme Right—Dr. Tribedi, Principal Agriculture Officer

Editorial

The twenty seventh volume of 'Sumite' annual magazine is in your hands. This multilingual magazine has all along been a source of inspiration to young and budding writers. An article printed in the magazine has always been a matter of joy and pride to these young writers.

It is remarkable and a thing to be noted that Sumite has been printed and published regularly in time since the last twenty five years or so. This is a record for any School magazine. I would like to thank all the sectional Editors for their unstinted devotion towards their work in bringing out the magazine in time. I would also like to congratulate all the young writers for their endeavour.

\+ + + +

Educational Institutions not only give training in the three R's but also give an opportunity to develop the innate qualities of human beings. These qualities later help young men in being able to go and face the wider world with confidence. The gratitude felt for the success in life by our former students is obvious from the flood of letters our old boys write to their old school. Some of them go out of their way to have the opportunity of seeing their old School and their old teachers. This spirit should always be inculcated in the students who pass between the portals of this alma mater.

\+ + + +

We hear about military tradition among the martial community. But this is rare in the field of education. Yet there is an exception to this in this Institution as we find generations of teachers serving in this Institution not to speak about two generations serving the same period of time! This spirit has no doubt given an aura of nobility to the profession which goes a long way in keeping the flag of Education fluttering high.

For the information of the students and the general readers I give the following figures :

A. One family with four generations of teachers.
   One family with three generations of teachers.
   Eleven families with two generation of teachers.
B. Out of the total number of eaching and non teaching staff in the whole school 39 are products of our own Institution.

\+ + + +

Of late, we find that there has been an increase in the opportunity of getting training in Technical and Higher Education particu-

larly in Agriculture Animal Husbandry and Dairy Science. This has been possible due to the opening of the Plus Two Science and Vocational streams in this Institution. Many students who have completed the Plus Two Course are doing good in Kalyani University and Viswa Bharati University.

We do hope that the students will keep up the name of the Alma Mater in the future years.

Sd/- *B. K. Subba*

Appeal for centenary Fund

The School completes a hundred year of memorable and fruitful existence on 31st March 1986

The Staff Council and the Board of Management S.U M. Institution have decided to observe this occassion in a befitting manner and as a centenary memoriam decided to have a commodious auditorium completed by February 1986.

The estimated amount at the present price schedule has been fixed at Rs. One Lakh and fifty thousand. The School has from 1977 academic session started raising funds for the purpose.

The School appeals to all friends, welwishers both within and without the country as well as ex-students to donate generously for the purpose.

Any amount sent to the Headmaster for the purpose will be thankfully accepted.

(ANSWER TO RAINDROPS PUZZLE)
MARY, URMILA. RAMALA, JOSEPH

A . —	F — — .	L — . — . .	Q — — . —	V . . . —
B — . . .	G . . — .	M — —	R . — ,	W . — —
C — . — .	H	N — .	S . . .	X — . . .
D — . .	I . .	O — — . —	T —	Y — . — —
E .	J . — — —	P . — — .	U . . —	Z — — . .

सुमाइट

कालिम्पोङ

१९८१

'सुमी' बिदा तिमीलाई

पद्मा टोमस नाम्ख्यो
बाह्रौं श्रेणी 'कला'

लौ है 'सुमी'
म ता जानपर्‍यो
छाड़ेर तिमीलाई
सिङ्गो जिन्दगी बोकेर
संघर्ष गर्न जानपर्‍यो
रित्तो खोक्रो
अज्ञानताको झोली बोकेर
आएको थिएँ तिमी कहाँ
लौ है परिपूर्ण भएर
म ता जानपर्‍यो
तिम्रै सुमार्गमा हिँड़ेर
हाँस्न, रुन जानपर्‍यो
'सुमी' तिमीलाई छाड़ेर।

यो जीवन

प्रितम राणा
एघारौं श्रेणी 'कृषि-विभाग'

क्षणमै बितिजाने यो जीवन,
हर्ष-अनर्थको भाव रचेर,
पेटको ओढ़ारमा ज्वाला बोकेर,
आँधीको माँझमा बलेको दीयो जस्तो,
बेलुकी-साँझ अस्ताएको सूर्य जस्तो,
मिलन-विछोड़को माँझमा,
बितिजाने यो जीवन !

सावनको भेलझैं जताततै पोखिएर,
मनभरि एउटा आशा बोकेर,
रुखो चट्टानमा सुनाखरी फुले जस्तो,
काँढ़ाको माँझमा गुलाब हाँसे जस्तो,
हुरी - बतासको माँझमा,
बितिजाने यो जीवन !

वर्षाको झरीमा भिजेर,
आँखाभरि खुशी सजाएर,
नदीको किनारमा बनेको बालुवाको घर जस्तो,
पल्-पल्मा बिलाइजाने शीत जस्तो,
घाम-छाँयाको माँझमा,
बितिजाने यो जीवन !

हरेक बाटोमा ठक्कर खाएर,
हृदयभरि माया र ममता बोकेर,
क्षणमै ओइलिझर्ने फूल जस्तो,
अविराम बगिरहने खोला जस्तो
सुख - दुःखको माँझमा,
बितिजाने यो जीवन !

विकिरण परमाणु बम
(न्युट्रन बम)

हिमाद्री कुमार थापा
दशौं श्रेणी 'ख' वर्ग

हालसालै अमेरिकाद्वारा हाम्रो आधुनिक सभ्यतामा एउटा प्राणघातक बमशिराको आविष्कार भएको छ । यसको नाम विकिरण परमाणु (न्युट्रन बम) हो । अमेरिकी वैज्ञानिकहरूको धेरै सालको खोज, प्रयोग र जाँचले यो बमको आविष्कार भयो । यो बमले न्युट्रनको मृत्यु किरण (Death rays of Neutron) फर्काउछ अनि बमको प्रभाव यति विनाशकारी छ, एक किलो टन वजनदार प्रक्षेपास्त्रले एक किलो मिटर अर्द्धव्यास भित्रको सम्पूर्ण जन संख्याको विनाश केही घण्टा भित्रमानै गर्छ ।

प्राणघातक बम भएर पनि विष्फोटनको समयमा यस बमले भयानक मात्रामा ताप उत्पन्न गर्दैन, औ यसको विष्फोटन पनि वर्तमान परमाणु बमझैं भयोत्पादक नभए पनि यसले

रश्मिकिरणद्वारा जुन प्रकारको क्षति पुऱ्याउँछ त्यो अद्वितीय छ । यो न्युट्रनले लामो दूरी गोलीको रफ्तार झैं केही घण्टा भित्रनै आफ्नो क्षेत्र भित्र भएको जीवित प्राणीहरूलाई मार्छ । यो नयाँ आविष्कारको बारेमा यो भनिन्छ, तुलनात्मक दाममा सस्तो र घेरै विनाशकारी शक्ति भएको छ, यसले ठूला ठूला भवन, स्मारकहरूलाई क्षति नपुऱ्याई थोरै समयमानै मानिसहरूको विनाश पार्छ ।

न्युट्रन, जसबाट यो बमको नाम दिएको छ, यसको आविष्कार १९३७-मा भएको हो । यो परमाणु धुम्रकेतु (Atomic Nucleas) को दुइवटा मध्ये एउटा हो । यसको विद्युत शक्ति हुँदैन र यो सुक्ष्मकण (Proton) जस्तै करण-परण शक्ति (Positive charge) हुन्छ, जो यही धुम्रकेतु (Nucleas)-को अर्को नाम हो । यो विद्युतयुक्त तटस्थ (electrically Nutron) भएकोले, गर्दा न्युट्रनको रफ्तार बन्दुकबाट गोली उड्केको झैं हुन्छ । यो कहिले काहिँ मात्र उद्जन (Hydrogen) प्राणवायु (Oxygen) अंगार गोल (Carbon) र अप्राणवायु (Nitrogen) सित ठोकिन्छ । नाम मात्रको परमाणु बम, ठोकिए पनि यसको प्राणघातक क्षेत्र १.७ किलोमिटरहुन्छ, विशेषज्ञहरूको भनाई अनुसार न्युट्रन बममा प्लुटोनियम (Platanium) र युरानियम (Uranium) को सट्टामा ताप नाभिकार्य समिश्रण तेल (Thermo Nuclear Fusionfuel) जस्तै उद्जन (Hydrogen) चलाइन्छ, कारण त्यही शक्ति (energy) भएको कोषा (Fission) विष्फोटन भन्दा समिश्रण (Fusion) विष्फोटनले दश गुणा धेरै न्युट्रन पर्याक्छ । यो न्युट्रन बमलाई 'टाइ नाइट्रो टेलुइन' (TNT) जस्तै साधारण उच्च विष्फोटन र अरू संचय तरंग (Stock wave) जस्तै अपरमाणिक (Non-atomic) साधनले जलाउन सकिन्छ । यसरी विस्फोटित बमले कोष भाजनविहिन परमाणु अस्त्र प्रयोग गरेर अणु-प्रयोगमा एउटा नयाँ उपायको आविष्कार गरेर नैतिक उपयोगमा सफलता ल्याएको छ ।

परमाणु बमले विष्फोटक तरंग (Blast wave), उष्ण तरंग (heat wave) र न्युट्रन द्वारा विनाश गर्छ । न्युट्रन बममा यही भिन्नता छ, यसले थोरै समयमा धेरै न्युट्रनहरू उत्पन्न गराउँछ तर विष्फोटन र ताप उत्पन्न हुँदैन । विष्फोटनको नजीक भएका जीवित प्राणीहरूको केन्द्रीय तन्त्रिका-तन्त्र (Central Nervous System)-मा हमला गरेर त्यहीं मार्छ, तर घर र अरू नीर्जिव वस्तुलाई केही क्षति पुऱ्याउँदैन । यसै कारण न्युट्रन बम आजको एउटा प्राथमिक हतियार हो, जसले वस्तुहरूलाई क्षति पुऱ्याउन सक्तैन । न्युट्रन बमको नयाँ आविष्कारले गर्दा संयुक्त राष्ट्र अमेरिकाले सैनिक उच्चता (Superiority) पाएको छ । तर यस आविष्कारले कटु-आलोचना विशेष देशबाट मात्र नभएर संसारका सबैदेशहरूबाट पनि भएकोछ ।

पर्खाल

अरुण राई
श्रेणी—एघारौं
भाग—विज्ञान

चारैपट्टि पर्खाल—पर्खाल रहेर,
अकालै - अकाल भएर,
हाम्रो जिन्दगीलाई कक्राइरहेछ, चेप्टाइरहेछ,
खोंगीमा भरेलाई गरिए झैं,
फ्रेममा फोटो सजिए झैं ।
अब, विद्रोहको मुडकी लिएर,
क्रान्तिको घुर्की दिएर,
हामीले पर्खाल तोड्न पर्छ—अस्तित्वको निम्ति,
पर्खाल फोड्न पर्छ—महत्वको निम्ति,
पर्खालसित लड्न पर्छ—जातित्वको निम्ति ।
हामी पर्खाल-बद्ध छौं, रुद्ध छौं,
हामी पर्खाल पछाडिका दृश्यहरूसित अपरिचित छौं,
हामी पर्खाल अघाडिका दृश्यहरूसित परिचित मात्र छौं,
परिचत छौं—केवल पर्खाले-पर्खालिसित,
केवल अकालै-अकालसित ।
यी पर्खालभित्र—मानवताको अपचार छैन ,
दुब्लो-मानवको महानताको प्रचार छैन,
पाल्लो-मानवको योग्यताको प्रसार छैन ।

यी अवगलभित्र—महाकविहरूका असामयिक निधन हुन्छन्,
लेखकहरूका अस्वाभाविक प्राण जान्छन्,
नाटककारहरूका अप्राकृतिक मरण हुन्छन् ।
यी पर्खालले छेकेको छ हाम्रो महानतालाई,
टेकेको छ योग्यतालाई,
मेटेको छ जातित्वलाई ।
हामीमा योग्यता भएर पनि,
प्रतिभा भएर पनि,
क्षमता भएर पनि,
हाम्रो असल परिचय दिन असमर्थ छौं,
असमर्थ छौं यही पर्खालले गर्दा,
यही पर्खालिसत हार्दा ।
यसर्थ आऊ ए: पर्खालपिडित हो,
पर्खालरहित हो,

पर्खालसिमित हो ;
एकैसाथ, स्टालिनका अप्रत्याशित सेनाभैं,
हिट्लरका विश्व-चकित, विश्व-अचम्भित,
सेनासित भिड़िएझैं,
हामी पर्खालसित भिड़ौं,
पर्खालसित लड़ौं,
हाम्रो जय अवश्य हुन्छ,
विजय निश्चय हुन्छ ;
विजय हाम्रो प्रतीक्षामा छ,
अपेक्षामा छ।
हाम्रो हो जयमाला, जयगाना।
तर हामी पो, नून खाएको कुखुराले
निर्धो भयौं, दुब्लो भयौं ;
पर्खाल अवरोध भएर पनि,
कहिले जानेनौ विरोध गर्न,
मानेनौं प्रतिरोध गर्न।
अब विरोध गर्नुपर्छ विद्रोह गराएर
प्रतिरोध गर्नपर्छ क्रान्ति चलाएर ;
अब पर्खाल तोड्न पर्छ,
पर्खाल फोड्न पर्छ।
र, आउँदो पिढ़ीलाई,
त्यस्तो अशान्ति नहोस्,
क्लान्ति नहोस्,
हानी नहोस्,
भन्ने शुभकामना, मनोकामना र वन्दना गरी,
निर्धक्कसित लड़ौं बलभद्र झैं
निष्फीक्रिसित भिड़ौं अमरसिंहझैं,
निर्भयसित मरौं वङ्क शहीद झैं।

अभागी बिमल

बुद्ध बहादुर शाक्य
नवम श्रेणी 'क' वर्ग

"किन छिटो आइस् हँ—भन त ?" धनमतीले अँध्यारो मुख लाएर उभिरहेको बिमललाई सोधी ।

"....."

"बोल न, किन बोल्दैनस् ?"

"मेरो नाम सरले काटिदियो ।"

"किन ?' उसले फेरि प्रश्न गरी ।

"मैले सात महीनाको खजाना तिरेको छैन अरे ।"

"कल्ले भन्यो ?"

"सरले' यसैले अबदेखि स्कूल नआइज भन्यो ।"

"कति रुपियाँ तिर्नुपर्ने हो ?"

"एकाइस रुपियाँ ।"

धनमतीको मनमा च्वास्स घोच्यो । अस्तिको हप्तादेखि जोगाड़ गरेर राखेको पच्चीस रुपियाँ मात्र थियो । त्यो पनि यसपालिको सौदा ल्याउनु कि खजाना ? फेरि डाक्टर पनि देखाउनु छ । एक हप्ता भयो, काममा नगएको, राती ज्वरो आउँछ अनि खोकी पनि चल्दैछ । खोक्दा रगत पनि अलि-अलि आउँछ ।

उ यस संसारमा एक्ली भएकी छे, बाहेक उसको एउटा छोरा । बिहे गरेको दुइवर्षमै उसको लोग्नेको मृत्यु एउटा दुर्घटनामा परेर भएको थियो । यसरी उसको सिन्दूर पखालिएपछि त झन् उसको घरमा आँधी-बेहरी आयो । दुइ महीनाको पनि फेर नपरीकन दुवै सासु-ससुरा खसे । त्यसपछि उ यस संसारमा एक्ली भई, यसैले उ आफै कुली काम गरी आफ्नो छोरो बिमललाई स्कूल पढ़ाइरहेकी छ । यसकारण बिमलनै उसको आशा बनेको छ । उ बिमललाई हेरेर नै आफ्नो पतिलाई सम्झन्छे अनि सपना देख्छे । बिमल सात वर्ष पुगेको छ, अनि भखरै दुङ्गा क्लासमा पढ़िरहेछ ।

धनमतीले आँशु पुछिन् अनि सिरानीमुनिबाट पैसा निकालेर गनिन् ।

"ला, लैजा, भोलिदेखि स्कूल जानू ।"

बिमलको मुखमा फेरि एक प्रकारको ज्योति आयो, अनि गोजीभित्र हालेर बोल्यो—

"आमा खाना पाक्यो ?"

"पाक्यो जा हात धोएर आइज, म पस्किदिन्छु ।"

बिमल खाना खान थाल्यो । तर के सम्झ्यो कुनि फेरि खानाको गाँस मुखमा हालेर बोल्यो—

"आमा, आजु क्या त राजुको 'बर्थ डे' रैछ, यसैले त्यसले हामीलाई मिठाईपो खुवायो त !" धनमतीको मनमा एकपल्ट च्वास्स घोच्यो ।

"आमा मेरो 'बर्थ डे' हुँदैन ?"

"हुन्छ नि, भोलि पर्सि तँ पनि पढ़ेर ठूलो मान्छे हुनू अनि त्यसपछि धेरै पैसा कमाएर 'बर्थ डे' गर्नू ।"

बिमलले बाह्र परेर आमाको अनुहार हेऱ्यो ।

पानी परेको परेकै थियो, चारैतिर कुइरो हुस्सेलागेको हुनाले धुम्मिएको थियो, मानो प्रकृतिले आफ्नो सेतो शाललें पहाड़लाई ढाक्न चाहेकी छे अनि यो सेतो शाललाई चिसो हावाको झोंकाले हल्लाइदिन्थ्यो । समय समयमा गुड़ाङ-गुड़ुङ गरी मेघ पनि गर्जेन्थ्यो । दिउँसो के समय भए ता पनि अलि-अलि अँध्यारोनै थियो । यी सबै वातावरणहरू हेर्दा लाग्थ्यो मानो आज प्रकृति पनि रिसाएकी छे ।

× × × ×

"एई मलाई तेरो हिसाब सार्नु देन–" छिरिङ्गले बिमललाई भन्यो ।

बिमलले झोलाबाट खाता निकाल्यो र दिँदै भन्यो—

"हिज राजुले के–के दियो हँ ? म त घर गैहालें।"

"तँ त आएनस् नि, त्यसले पछि हामीलाई रेलगाड़ी पनि देखायो ।"

"खजाना तिरेको थिइनँ र पो त, आजु त त्याको छु नी ।"

"हिसाब सर पनि 'टप' नै हुन्छ है ? त्यसरी नाम काट्दिहाल्नु पाउँछ क्या है ?"

बिमलले 'हो' मा टाउको मात्र हल्लायो ।

"म भा' त बाबुलाई बोलाउने थिएँ, तँले पनि बोलाउनू नि !"

बिमल केही बोलेन ।

टङ ... टङ ... टङ गरी घण्टी लागे-पछि सबैजना हुरूरू निस्कन थाले । बिमल पनि बाहिर बरण्डामा आयो । छिरिङ्ग र राजुलाई उसका आमाहरूले लिनु आएका रहेछन् ।

"ए बिमल हामी त गयौं ल ?"

बिमलले हेऱ्यो मात्र, केही पनि बोलेन ।

"पानी थामिहाल्छ त्यत्तिछि जा न ।"

अब त प्रायः सबैजना गइसकेका थिए । खाली एक-दुइजना मात्र आफ्ना घरकाहरूलाई पर्खिरहेका थिए । तर पानी भने परिनै रहेको थियो । बिमलले एकपल्ट राजुहरू गएको बाटोमा टिठलाग्दो अनुहारले हेऱ्यो । अनि खाता कमोजभित्र हालेर, चेपेर बाहिर आएर यसो हात फैलाएर आकाशतिर हेऱ्यो र ओह्रालो कुदेथो । पानी परेको हुनाले बाटो चिप्लो थियो । यसैले केही तल पुगेको मात्र थियो चिप्लेर लड़िहाल्यो । खाताहरू छरपुस्ट भएर जम्मै भिजे, बिमलले निथ्रुक्क भए पनि खाताहरू टिप्न थाल्यो । घुँड़ा पाछेर रगत आउँदै थियो ।

× × × ×

गड़ाङ-गुड़ुङ गरी मेघ गर्ज्यो, यसैबेला घरर्र गरेको ठूलो आवाज आयो । घनमती पलङ्गबाट उठेर दैलो खोल्न पुगेको मात्र थियो घर नै पैहाले सोहेर लग्यो । मानिसहरू हाहा र हुहु गर्दै त्यतैतिर दगुरे, एकैछिनमा घर माटोमा दबिसकेको थियो । सबैजना मिलेर घनमतीको लाश निकाले । लाशको मुहारमा के-के कुरो भन्न चाहेको जस्तो थियो ।

× × × ×

बिमल उठेर घुँड़ाको रगत पुछेरछि फेरि पानीमा भिज्दै ओह्रालै दगुऱ्यो । बाटोमा उसले सम्झँदै थियो—आज आमालाई 'राइट' भा'को हिसाब देखाउँछु भनेर..... ... ... ।

———

यो अस्थिर मन

मनी कुमार थापा
एघारौं श्रेणी 'कृषि'

म सँझन्छु
यो सानो क्षुद्र मन होइन
यो आकाश भन्दा पनि
ठूलो मन,
कस्तो यो आश्चर्यको अस्थिर मन,
मभित्र पनि अटाउँछ
एउटा सानो माचिसको खोलभित्र पनि अटाउँछ
फेरि अटाउँदैन यो संसारको परिधिभित्र पनि।
जहाँ-तहाँ पुग्छ यो मन
सूर्य-चन्द्र नाँघेर
आकाशको नौलाखे तारा पनि
गन्न पुग्छ यही मन
म अटाउँछु यो मनभित्र
तर,
यो मन अटाउँदैन मभित्र,
म थाक्न हुन्छु, हार खान्छु
आपनै मनसित।
मैले आपनै मनलाई कायम राख्न सकिनँ
छरपष्ट भई दगुर्छ यो मन, जताततै
ठूला-ठूला शहरको गल्लीतिर,
अफिस-अफिसको ढोकातिर।
हिमालको चुचुरालाई पनि बाँध्नपुग्छ
समुद्रको गहिराइ भन्दा पनि तल - तल
के-के खोज्न पुग्छ, बिजुली भन्दा पनि छिटो
वायुभन्दा पनि छिटो, सूर्यको रश्मी भन्दा पनि छिटो
म हताश छु।
यो आपनै मनलाई वशमा राख्न नसक्दा, दिक्कलाग्छ
त्यसैले एउटा प्वालसम्म पनि नभएको
अँध्यारो कोठाभित्र आफैलाई थुन्छु
तर म थुनिए।
अनि
थुनिएन यो मन, त्यो कोठाभित्र पनि
कहाँबाट निस्केर गयो यो मन ?

पुगेछ कहाँ–कहाँ
भोट–मधेस जहिं तहिं
अब नपुगेको कहिं छैन,
सारा संसार नै घुमिसक्यो
ठूला–ठूला भवन र राजमहलहरूको
शौखिन र कुबेर परिवारदेखि
अग्नि-ज्वालाझैं भएर
विष्फोट भएर पड्कन खोज्दै
गरीबको-झोपड़ीदेखि
सम्वेदना प्रकट गर्दै भन्छ
अब म पनि हारें
यो मान्छे-मान्छेको असमानतादेखि,
भेद-भावदेखि, झोपड़ी र महलदेखि
भुसुना र हात्तीदेखि ।
अहँ, मलाई पटक्क मन परेन
यो संसारको क्रूर परिवेश
अब मलाई एकक्षण् पनि जिउने इच्छा छैन
मेरो हत्या गरिदेऊ ।
अनि यो माटोमुनि
भयाल-ढोका केही नभएको
अंध्यारो कोठाभित्र थुनिदेऊ ।

प्रत्येकको हातमा आफूलाई उपयोगी र यशस्वी, महान् र कीर्तिशाली बनाउने साधन छ, समय छ । प्रत्येक क्षण् र अवसर आत्मा सुधारमा लगाऊ र निम्रो आफ्नै हातले आफ्नो भाग्य बनाऊ । —[एडमन्ड एवरेट]

क्षेत्रीको छोरो यो पाउ छुन्छ, बितले छुँदैन,
मानिस ठूलो दिलले हुन्छ जातले हुँदैन । —[मुना-मदन]

भोलि गर्ने काम आजै गर, आज गर्ने काम अहिले गर । —[कबिरदास]

साहित्यमा नाटक—केही चर्चा

—जे कार्थक

काव्य बारेमा विभिन्न विद्वान्हरूले बेग्ला बेग्लै मत प्रकट गरेका छन् । कुनै प्रकारको दोष नभई रीति, गुण, अलंकार, रस र वृत्तिले पूर्ण भएको कृतिलाई काव्य भन्दछन् भनी विद्वान्हरूले भनेका छन् । पंडितराज जगन्नाथले रमणीय अर्थ प्रतिपादन गर्ने साहित्यिक रचना नै काव्य मानेका छन् । विश्वनाथले 'रसात्मकं वाक्य काव्यम्' भनेका छन् । काव्यलाई दुइ वर्गमा बाँड़ेको छ— श्रव्यकाव्य र दृश्य काव्य । दृश्य काव्यमा नाटक आउँछ । साहित्य को अरू विधाभन्दा नाटकले मानव-जीवनलाई धेरै मात्रामा प्रभाव पार्छन् । ड्राइडनको भनाइ छ— नाट्यकाव्यको उद्देश्य केवल यही हुनुपर्छ, त्यसले दर्शकहरूलाई आनन्द गराओस् ।

नाटकको जन्म विषयमा पुर्वेली र पश्चिमी विद्वान्हरूको आफ्नै भनाई छन् । पुर्वेली नाट्य-शास्त्रका अगुवा भरतमुनि हुन् । उनको नाटक सम्बन्धी उत्कृष्ट ग्रन्थ 'नाट्यशास्त्र' -मा नाटक, रंगमंच, वेश-भुषा, रस, अलंकार इत्यादि विषयको चर्चा गरिएको छ ।

भरतमुनिको भनाइअनुसार नाटक ब्रह्माले सृजेका हुन् । पश्चिमी विद्वान्हरू मैक्समूलर, लेवी, हर्टेलले वेदलाई नाटकको जन्म-स्रोत मानेका छन् ।

डा० रिजवेको आफ्नो तर्क छ— कतिपय विश्वका जातिले मृत-आत्माहरूको श्रद्धा, आराधना गर्दै, ती मृत-आत्माहरूलाई खुशी पार्न नाँच्थे, गाउँथे । मृत-आत्माहरूको पूजा गर्थे । यस्तै रीति-रिवाजबाट नाटकको जन्म भएको हो ।

डा० पिशेलको मत छ— नाटकको जन्म कठ-पुतलीहरूको नाँच (पपेट-शो)-बाट भएको हो । यस सिद्धान्त अनुसार कठपुतलीहरूको नाँच भारतवर्षमा शुरू भई अरू देशहरूमा फैलिएको हो ।

कति विद्वान्हरूले भनेका छन्— 'मे पोल' पर्वबाट नाटक शुरू भएको हो । मई महीना आनन्दपूर्ण भएकोले उनीहरूले बाँसको लिङ्गो गाड़ी घेरा लगाई स्त्री-पुरुषहरू हात समाई गाउँथे, नाँच्थे । यही परंपराबाट नाटकको शुरू भएको हो ।

प्रो० लूईसको परिभाषा मुताबिक छायाद्वारा खेल देखाउने प्रथाबाट नाटक शुरू भएको हो ।

कतिपय विद्वान्हरूले भनेका छन् कि ऋग्वेद तथा त्यहाँका संवाद-सुक्तहरूबाट नाटक-को विकास भएको हो । मैक्समूलरको भनाई पनि यही नै छ । नाटक, रूपकहरूको उत्पत्ति यस्तै वैदिक-कर्मकाण्डबाट भएको हो ।

यस छोटो रचनामा विशेषतः ग्रीक र संस्कृत नाटकहरूका केही चर्चाहरू गरिने कोशिश गरिएको छ—

ग्रीक नाटकलाई सुखान्त र दुःखान्त-को रूपमा बाँड़ेको छ । ग्रीकहरूले सायन्तुला पर्वमा डायोनिसस देवीको आराधना गर्थे । यस उत्सवमा सहगान तथा नाँचको आयोजना गरिन्थे । डायोनिसस देवीले भोग्न परेका

दुःखहरू उनीहरूले गीत गाएर पोखाउँथे । त्यस नाँचमा नाँच्नेहरू बाख्राका अनुहार भएका मखुण्डोहरू लगाई गीतहरू गाउँथे। यही परंपराबाट दुःखान्त नाटकको शुरू भएको हो ।

सुखान्त नाटक पनि यस्तै नाँच-गान प्रहसनबाट शुरू भएको हो। ग्रीकमा मानिसहरू रियण्डो नामक स्थानमा देव-मन्दिरतिर मेला भई गाउँथे, नाँच्थे । त्यस उत्सवमा ठूला-ठूला अधिकारीवर्गको उपहास गरिन्थे । यसैबाट सुखान्त नाटकको जन्म भएको हो ।

ग्रीक नाटकका अगुवाहरूमा एस्काइलस, सोफोक्लीज, यूरिपाइडिस, अरस्तुलाई लिन सकिन्छ ।

संस्कृत र ग्रीक नाटकहरूमा केही भेद पाइन्छन् । भासलाई संस्कृत नाटकका अगुवा मानेका छन् । उनका नाटकहरूका समूहलाई 'भासको नाटक-चक्र' भनिन्छ । उनको प्रसिद्ध नाटकहरू 'प्रतिमा', 'अभिषेक,' 'मध्यम-व्यायोग, 'दूत-घटोत्कच, 'कर्णभार, 'दूतवाक्य, 'पंचरात्र, 'स्वप्न-वासवदत्ता, 'अविमारक,' 'चारूदत्त' इत्यादि हुन् । भासका नाटकहरूमा सरलता, स्वाभाविकता, प्रकृतिवर्णन र कवितात्मक गुणहरू पाइन्छन् । अरू नाटककार र उनीहरूका रचनाहरूमा शूद्रक (मृच्छकटिक), मुरारि (अनर्घ-राघव), विशाखदत्त (मुद्राराक्षस), कालिदास (मालविकाग्निमित्र, विक्रमोर्वशीय, अभिज्ञान-शाकुन्तल), भवभूति (मालती-माधव, महावीर-चरित, उत्तर-रामचरित) प्रसिद्ध छन् ।

ग्रीक नाटकमा हैं संस्कृत नाटकमा सुखान्त र दुःखान्तको भेद छैन् । संस्कृत नाटक प्रायः सुखान्त नै हुनुपर्छ' यसै बीचमा करूण-भावहरू पनि हुनुपर्छ । नाटकलाई प्रायः पाँच अंकदेखि दश अंकसम्म बाँड़िएको हुन्छ । घटनाहरू छोटो, अंकको अन्तमा सबै पात्रहरू रङ्गमञ्चदेखि निस्कनुपर्छ । नाटकका पात्रहरू सीमित हुनुपर्छ ।

नाटकमा हत्या, लड़ाई, विपत्ति, विद्रोह, विवाह, भोज, मृत्यु, रति-कार्य तथा दूराह्वान (टाढ़ोबाट बोलाउनु) हुनुहुँदैन । संस्कृत नाटकमा नायकको चार भेद बताएका छन्— धीरोदात्त, धीरोद्धत, धीरललित र धीरप्रशान्त । उसरी नै नायिकालाई स्वीया, परकीया, सामान्य भनेर छुट्याएको छ । नाटकको मुख्य पात्रले संस्कृत भाषा बोल्दछन् । अरू निम्नवर्गीय पात्रहरू तथा स्त्रीहरूले प्राकृत भाषा, शौरसेनी, मागधी, अर्द्धमागधी भाषाहरू बोल्छन् ।

नाटकमा विदूषकको काम केवल हँसाउनु मात्र नभएर मुख्य पात्रलाई सहायता गर्नु पनि हो ।

संस्कृत नाटकमा 'अन्वति त्रय' [Three Unities]-को महत्व छैन । नाटकमा घटनाहरू आफ्नै ठाउँमा घट्दछन् । यसैले नाटकमा 'स्थानान्विति' [unity of place], 'कालान्विति' [Unity of time] हुँदैन । यी दुइ विषयहरू-लाई संस्कृत नाटकमा अति स्थान नदिएर 'कार्यान्विति' [Unity of action]-लाई स्थान दिइएको हुन्छ ।

ग्रीक नाटकका रंगमञ्च खुला हुन्थ्यो । ग्रीकमा प्रायः बीस हजार दर्शकवर्गले घेरा लगाएर नाटक हेर्थे । नाटकको दृश्य परिवर्तन हुँदैनथ्यो । दर्शकवर्गलाई आकर्षण गर्ने नटहरू

रंगी-विरंगी लुगाहरू र अलगो सूरका जुत्ताहरू लगाउँथे । नाटकका कार्य एकै ठाउँमा हुन्थे । नाटकका पात्रहरू मखुण्डा लगाई दर्शकहरूलाई आकर्षण पार्थे । कतिपय घटनाहरू रंगमञ्चमा नदेखाई केवल वर्णन मात्र गरिन्थे । नायकहरूका चरित्र-चित्रणको मूल्य नै थिएन । सम्वादहरूमा आलंकारिक भाषाहरू प्रयोग गरिन्थे । नाटकमा पात्रहरूको मुख मखुण्डोले ढाकेको कारण पात्रहरूको भाव-प्रदर्शन दर्शकैनथ्यो ।

ग्रीक नाटकको मुख्य विषय सहगान या कोरस हो । नाटकमा शुरूदेखि अन्तसम्म कोरस दल उभिरहन्थे । यसैले एकै समयमा एउटै कार्य देखाउनु, दृश्यलाई एउटै ठाउँमा राख्नु अनि एक दिनको अवधिमा घटित हुने घटनामात्र नाटकमा स्थान दिइयो । यसैले ग्रीक नाटकमा 'त्रय संकलन सिद्धान्त' [Three Unities— Unity of action, Unity of place, Unity of time] प्रचलित छ ।

संस्कृत नाटकमा रसलाई आत्मा मानिएको छ । यी रसहरूमा शृंगार तथा वीररसलाई प्रधानता दिइएको छ । तर ग्रीक नाटकमा रसलाई भन्दा कार्यलाई मान्यता दिइएको छ । संस्कृत नाटकमा इतिहास, पुराण तथा कल्पनालाई पनि महत्वपूर्ण स्थान दिइएको छ ।

ग्रीक नाटककार अरस्तुको 'काव्यशास्त्र'-मा नाटकको परिभाषा, वियोगान्त नाटक, महाकाव्य र वियोगान्त नाटकको तुलनात्मक अध्ययन, काव्यको जन्म, नाटकको संगठनात्मक विवेचन तथा सर्वांगात्मक प्रभावको विवेचन गरिएको छ । अरस्तुको 'अनुकरण सिद्धान्त' महत्वपूर्ण छ । प्लेटोले कलालाई अनुकरणको पनि अनुकरण मानेर सत्यबाट दुगुणा टाढो भएको तर्कलाई खण्डन अरस्तुले गरेको छ । अरस्तुको भनाइमा कला प्रकृतिको अनुकृति हो । अनुकरण दुरस्त प्रतिकृति नभएर कवि अन्तःकरणले देखेको अनुकृति हो । अनुकरणको अर्थ कल्पनात्मक पुनःनिर्माण वा वस्तुरूपक पुनःसृजन हो । त्रासदी नाटकको बारेमा अरस्तुको भनाइ छ— त्रासदी यस्तो क्रियाको अनुकरण हो, जो गंभीर, आफैमा पूर्ण र विशेष आकारको हुन्छ । जसको विभिन्न साधनद्वारा विभिन्न भागमा पाइने अलंकारद्वारा विभूषित हुन्छ, र वर्णको रूपमा होइन, क्रियाको रूपमा करुणा र भयद्वारा भावनाहरूको रेचन गर्दछ ।"

अरस्तुको नाट्यशास्त्रमा 'विरेचन-सिद्धान्त अत्यन्त महत्वपूर्ण छ । 'विरेचन'— शब्दको ग्रीक शब्दमा 'काथर्सिस', अंग्रेजीमा 'पर्गेसन' तथा हिन्दी र नेपालीमा 'विरेचन' भनिन्छ । प्लेटोले भनेका छन् कि साहित्य वा कविताले हाम्रो मनोवेग वा वासनाको दमन गर्नको साटोमा पोषण गर्दछ । अरस्तुले भनेका छन् कि काव्य तथा त्रासदी नाटकले दर्शकमनमा करुणा र त्रासको उद्बोधद्वारा मनोविकारहरूको उचित रेचन गर्नु हो । त्रासदी नाटकले श्रोताको हृदयलाई स्पर्श गरी परिष्कार गर्नु हो । अरस्तुले दुःखान्त नाटकलाई छः तत्वमा बाँड़ेका छन्—

(क) कथावस्तु— कथावस्तु इतिहास, दन्त्यकथा, कल्पना इत्यादि हुनुपर्दछ ।

(ख) चरित्र — चरित्रमा नायक प्रसिद्ध, कुलीन, भद्र, यशस्वी तथा मानव-जीवनमा केही त्रुटिहरू नभएको हुनुपर्दछ ।

(ग) पदरचना— पदरचनामा गद्य वा पद्य दुवै हुनसक्छ । भाषा सरल, अलङ्कारयुक्त, भव्य हुनुपर्दछ ।

(घ) विचार र (ङ) कोरस— मा नाटककार आफै अप्रत्यक्षरूपमा हुनुपर्दछ, अनि नाटकमा कोरसको ठूलो स्थान छ । कोरसद्वारा नाटकमा भयानक वातावरणदेखि शान्त र कोमल वातावरणमा ल्याई दर्शकवर्गलाई शान्तभाव प्रकट गरिदिन्छ ।

(च) दृश्यविधान— अरस्तुले नाटकमा दृश्यविधानलाई उति मान्यता दिइएको छैन । अरस्तुको भनाइमा दृश्यविधान नभईकन पनि त्रासदी नाटक देखाउन सकिन्छ । अरस्तुले दुःखान्त नाटकलाई मात्र होइन सुखान्त नाटकलाई पनि चर्चा गरेका छन् ।

यसरी विश्वसाहित्य संसारमा नाट्य-साहित्यको आफ्नै इतिहास र चर्चा छ । नाटकले हाम्रो जीवनसँग गहिरो सम्बन्ध राखेको छ । शेक्सपियरले संसारलाई रंगशाला, नर-नारीहरूलाई अभिनेता औ अभिनेत्री भनेका छन् ।

पेवा

—भक्त बहादुर तामाङ
एघारौं श्रेणी 'विज्ञान'

पेवा, पेवा भन्छन्
तर केही छैन पेवा
यस वसुन्धरा महाँ
केवल छ जन्मेर
मर्नु नै पेवा ।

घमण्ड, लोभ-लालच गर्छौ
समाज, आफूलाई ठग्छौ
कुमार्गमा पनि लाग्छौ
आखिर के पाउँछौ ?

पदक-तक्मा लगाउँछौ
कर्नेल-जर्नेल बन्छौ,
खून-पसिना बगाउँछौ
आखिर के लान्छौ ?

धन-दौलत वैभव थुपार्छौ
महल अट्टालिका बनाउँछौ
जुका-सरह खुन घुस्छौ
आखिर के लान्छौ ?

पेवा, पेवा भन्छन्
तर केही छैन पेवा
यस वसुन्धरा महाँ
केवल छ जन्मेर
मर्नु नै पेवा ।

मिलन

ध्रुवराज श्रेष्ठ
नवौं श्रेणी (ग)

रातले एघार बजेको सूचना दिँदा, बाहिर सिमसिमे पानी परिरहेको थियो । त्यस रात औंसीको रात भएको कारणले गर्दा बाहिर निस्पट्ट अन्धकार छाइरहेको थियो । त्यस बेला दार्जीलिङमा सबै मानिसहरू निन्द्रा देवीका काखमा परिसकेका थिए । त्यस समय बाहिर कुकुरहरू जोड्जोड्ले भुकिरहेको थियो र त्यहाँ कुकुरको आवाज सिवाय अरू केही पनि सुनिँदैन थियो । पूष-माघ महीना भएकोले गर्दा त्यहाँ खुबै ठण्डा थियो । परीक्षा आउन दुइ-तीन महीना मात्र रहेको हुनाले तीं दुइ मित्रहरू इलास र दानिएल एक-एक मिनटलाई पनि बहुमूल्य समय ठानेर आफ्नो अध्ययनमा व्यस्त थिए ।

तीं दुइ मित्रहरू इलास र दानिएल बाल्यकालदेखि नै एउटै स्कूलमा सँगै पढ्दै आइरहेका थिए । तीं दुवै जना ज्ञानी भएकोले गर्दा, सानैदेखि परीक्षामा उत्तीर्ण हुन्थे । तिनीहरूको सानैदेखि आपसमा राम्रो मेल मिलाप थियो । तिनीहरू सँगै स्कूल आउँथ्यो, सँगै खेल्थ्यो र सँगै घर फिर्थ्यो । तर समयले कसैलाई नपर्खिन्दोरहेछ । किनभने उनीहरूको माध्यमिक परीक्षा आउन पनि केवल दुइ हप्ता मात्र बाँकी छ । यसैले दिन-रात केही नहेरी पढ्नुमा उनीहरू तल्लीन थिए । आजदेखि उनीहरूको परीक्षा आरम्भ भयो । यसरीनै दिन-दिनै उनीहरूको परीक्षा हुँदा हुँदै समाप्त पनि भयो । परीक्षा सकिएको खुशियालीमा उनीहरू काठमाडौंतर्फ आफ्नो कदम बढ़ाए । त्यहाँको रङ्गीचङ्गीमा मस्त भएर उनीहरूले एक महीना त्यहीं नै बिताए । फेरि काठमाडौंको मोजमजा-लाई त्यागेर आफ्नो जन्मस्थलतर्फ आगमन भए ।

यसरी नै परीक्षा फल निस्कन अघि उनीहरू घुमफिर गरेर नै समय बिताउँछ । परीक्षाको प्रतिफल आज निस्कियो भन्ने सुनेर इलास र दानिएल पनि प्रतिफल हेर्न आफ्नो स्कूलतर्फ जान्छ । भाग्यवश तीं दुवै मित्रहरू प्रथम दर्जामा सफलता पाउँदा अतिशय आनन्दित महसुस गर्छन् । त्यस समय तिनीहरू यतिसम्म खुसी थिए कि, खुशीले सीमा पार गरिसकेका थिए । यसरीनै हर्षित मन लिएर तिनीहरू आ-आफ्नो घरतर्फ लागे । यसरीनै दिन बित्दै जाँदा एघारौं श्रेणीमा भर्ना हुने दिन आइपुग्छ ।

इलास एक डाक्टरको छोरो, उसलाई पैसाको केही अभाव थिएन् । यसैले उ दार्जीलिङ्को सेन्ट जोसेफ कलेजमा एघारौं श्रेणीमा भर्ना हुन्छ । तर दानिएल एक चप्रासीको छोरा, बाबु एकजनाको कमाइले घरका पाँच-पाँच जनाको पेटपूर्ण गर्न एकदमै चर्को पर्छ । फेरि उसकी बुढ़ी आमा पनि क्षय रोगी छिन् । यी सबै कारणले गर्दा उसलाई पढ़न बाध्य गराउँछ । पढ़नु ता एकदमै इच्छा हुन्छ नी, तर तीं इच्छा मै सिमित गराउन परिस्थीतिले कर लगाउँछ । अचेलको यो जमानामा एम० ए०, बी० ए० गरेकोले नोकरी पाउँदैन भने, झन् दानिएल ता दशौं श्रेणी मात्र पढ़ेको, उसले ता केही काम पनि पाउँदैनन् । अचेलको

मानिसहरूले नोकरी पाएन भने कि ता चोर बन्छ कि ता माँग्ने । यस्तै परिस्थीतिको भुँवरीभित्र परेकोले गर्दा उसलाई चोर हुन एकदमै कर लगाउँछ । यसैले च कालिम्पोङको एक भयङ्कर चोर बन्छ । ती चोरेका पैसाहरू ल्याएर घरमा चाँहि कमाएर ल्याएको भनेर उसले झुठ बोल्थ्यो । यत्ति बेलासम्म ता उसकी आमाको मृत्यु भइसकेको थियो । किनभने गरिबीको कारणले गर्दा उसकी आमाले असल-असल दवाईहरू पाउँन सक्दैन । उता इलास पाँच-छः वर्ष अध्ययन गरेर कालिम्पोङको एक पुलिस इन्सपेक्टर भएर आउँछ । उसलाई दानिएलसँग भेट्ने खुबै ठुलो इच्छा भएको हुन्छ, तर यो इच्छा साकार भइसकेको हुँदैन ।

एक रात बाह्र बजी दानिएल एउटा घरमा चोर्न भनेर जान्छ । उसले त्यो घरको मूल ढोका फोरेर भित्रको दराज खोल्न लागेको बेलामा उसको छातीमा गोली लाग्छ । त्यो घर पुलिस इन्सपेक्टर इलासको हुन्छ । इलास दर्गुदै त्यस मृत शरीरको छेउमा गएर राम्ररी नियालेर हेर्छ । उसका ती हातहरू त्यस मृत शरीरको हातलाई समाउन पुग्छ । तब उ झसङ्ग झस्किन्छ । कारण दुवैजना एक दिन मेला घुम्न जाँदा हातमा दुवै जनाले खोपेको हुन्छ, र आज त्यस मृत शरीरको हातमा पनि त्यहा दाग देख्दा उसले सहजै चिन्न सक्छ कि यो मृत शरीर दानिएलको हो । तब उसले एकदमै पछितो गर्न थाल्छ । तब उसको कानमा दार्जीलिङ सेन्ट जोसेफ कलेजमा पढ्न जान अघि दानिएलले भनेका शब्दहरू गुञ्जिन थाल्छ— "तिमी ता फेरि एघारौं श्रेणी पढ्न दार्जीलिङ्ग जाने रहेछौ । इलास, भगवानले तिमीलाई साथ देओस्, म अब पढ्न सक्दिन, किन भने मेरो बाबुको कमाइलेमात्र के खानु, के लाउनु अनि के पढ्नु ? फेरि मेरी आमा पनि क्षय रोगको शिकार ! तिमीले मलाई भुल्छौ होला, तर, म तिमीलाई भुल्नसक्दिन ! हाम्रो भेट भइरहोस् ।" तब इलासको आँखाबाट दुइ थोपा आँसु खस्छ, तप ..... तप ।

गोधूलिका मुस्कानहरू

—कर्ण थामलिङ्ग
सातौं श्रेणी

गोधूलिका क्षितिजहरू
जीवनका गीतहरू
मुस्कान बनी हाँसिदिन्छ,
तर रुवाईमा
आँशु झारी रोइदिन्छ,
तर हाँसोमा
मुस्कान छरी हाँसिदिन्छ ।

गोधूलि ! तिम्रो क्षितिजहरूमा
केवल मुस्कानहरू छरिएका हुन्छन्,
त्यसैले होला
तिमीपछि उदाउने ती चन्द्रमा
उज्यालाका किरणहरू बोकेर आउँछ,
यनि त्यसैले मबाट तिमीलाई
हरप्रकारको बधाई छ ।

तिमी त्यो क्षितिजमा संकुचित छैनौं
तर तिमी त्यो क्षितिजमा लोप भएर पनि
पूर्णिमाका चन्द्रमाका हातहरू
उज्याला किरणहरूको
कोसेली पठाइदिन्छौ,
त्यसैले –
तिम्रा ती क्षितिजहरू
जहिले पनि
केवल मुस्कान छरी हाँसिदिन्छन् ।

जीवन—मेरो कल्पनामा

—जया प्रधान
दर्शो श्रेणी 'क'

मेरो कल्पनामा जीवन एउटा
हृदयविदारक कहानी जस्तो
लक्ष्यदेखि टाढा रही
आकांक्षामै, कल्पनामै
उद्देश्यमै झुण्डिरहेको
संघर्षमा पराजित भएर
हरेस खाएको प्रतियोगीको
निराशापूर्ण मुहार जस्तो ।

मेरो कल्पनामा जीवन एउटा
पतझड़को मौसम जस्तो
वसन्तको हरियालीको
रंगीन फूलको सौन्दर्यको
विहङ्गमको सुरिलो आवाजको
प्रतीक्षामा अल्झिरहेको
शिशिरको रूखो धरतीलाई
तड़पाइरहेको तृष्णा जस्तो
मेरो कल्पनामा जीवन एउटा
कष्टपूर्ण यात्रा जस्तो
लक्ष्यमा पुग्ने आशा राख्दै
अनेक विघ्न-बाधा सहँदै
शरीरमा पसीनाको धारा बहाउँदै
हिँड्दा-हिँड्दा थाकेर
चौतारामा बिसाएको
थकित यात्रीको सुस्केरा जस्तो ।

The Annual Sports Meet -1981

The opening March Past

श्री दर्शन कर्थाक, बी० ए०, बी० टी०

[श्री डी० आर० वराल]

जुन वेला टिस्टा नदीको गड़तिरमा स्थित भएको 'गेल स्टेशन' सम्म रेल आउ-जाउ गर्थ्यो त्यस वेला यहाँको जन्म लहीं रेल-कर्मचारी-हरूका निवासस्थानमा ६ जुलाई १६१८ सालमा भएको थियो । यहाँका पिता स्व० श्री बायकसिंग कर्थाक रेलका एक कर्मचारी थिए । यहाँ परिवारमा तीन भाइ छोराहरू र एक बहिनी छोरी मध्ये माईला हुनुहुन्थ्यो । यहाँ सपरिवार १९२२ साल तिर बर्सै सरेर यता कालिम्पोङ्ग महकुमाको सिन्देबोंग बस्तीमा बसो बासो गर्न लागे । यहाँको प्राथमिक शिक्षा ११ माइल 'लिलो वाक् प्राथमिक विद्यालयमा' पूर्ण भएपछि सन् १९३३ देखि पाँचौं श्रेणीमा भर्ना भई एस० यू० एम० आइ० विद्यालयमा विद्योपार्जन गर्न लाग्नु भयो । प्रत्येक श्रेणीमा आफ्नो लगन र परिश्रमले पास हुँदै सन् १९३५ सालमा सातौं श्रेणीमा पुग्नु भयो । त्यस वेला यहाँका पिताज्यू रेलवेको काम छाड़ी आसाममा कोइलाको खानीमा काम गर्न गएका थिए । यसरी यहाँका पिताज्यू विदेशिँदा यहाँको परिवारमा आर्थिक अवस्था बिग्रँदै गएकोले इच्छा हुँदा हुँदै पनि उच्च शिक्षा लिनसक्नु भएन । जसरी भए पनि सहजतापूर्वक सातौं श्रेणी पास गर्नु भयो । यही बीच यहाँले गुरु ट्रेनिङ्ग लिने विचार गर्नु भयो र सन् १६३६ साल भरी यहाँ विद्यालयमा रहेको गुरु ट्रेनिङ्गमा संलग्न रहनु भयो । यो शिक्षक तालिम पनि यहाँले कुशलतापूर्वक पास गर्नु भयो । यहाँको कार्य्य-कुशलता तथा तीक्ष्ण बुद्धिमा मुग्ध भएर त्यस वेलाका एस० यू० एम० आई० का प्रिन्सीपल महोदय रेभ० जी० एस० मील, एम० ए०, बी० एस्सी०, डिप-इन-एड-ले सन १६३७ सालको फरवरी महीनामा यहाँलाई प्राथमिक विभागमा शिक्षकको काममा नियुक्ति दिएका थिए । यहाँले योग्यतापूर्वक सन् १९३७ देखि १९४१ सालको मध्य सम्म शिक्षकको काम गरिरहनु भयो । यही अवधिमा यहाँले निजी पढ़ाइ गरी सन् १६३९ सालमा असल दर्जामा मेट्रिक्युलेशनको परीक्षा पारित गर्नु भएको थियो । यही सालको सेप्टेम्बर महीना देखि शुरू भएको विश्वव्यापी द्वितीय महासमरले १९४१ साल तिर उग्र रूप लिइ सकेको थियो । यस विद्यालयबाट उच्च श्रेणीका कति छात्रहरू तथा शिक्षकहरू भकाभक सेनामा भर्ती हुन लागेका थिए । सेनामा भर्ना भई महायुद्धमा भाग लिनेहरू मध्ये यहाँ पनि एक हुनुहुन्थ्यो । सन् १९४२ सालको मध्यतिर यहाँ पनि V. C. O. मा भर्ना भएर जानु भयो । यहाँ आफ्नो सैनिक तालिम पश्चात R. I. A. S. C. विभागमा खटिनु भयो । यही विभागमा रही भारतदेखि दक्षीण पूर्व भागमा युद्ध सेवामा लागिरहनु भयो । सैनिक-जीवनमा प्रवेश गरे पछि कैयन् नयाँ ठाउँहरूको भ्रमण गर्ने मौका यहाँलाई मिल्यो । युद्धको अनुभवमा यहाँका छेउ-छाउ कैयन् बम विस्फोटन तथा हवाई आक्रमणहरू भएका थिए । सैनिक जीवनको अनुभवमा यहाँले सुनाउनु भएको एउटा घटना याद आउँछ— एकपल्ट बर्माको राजधानी रङ्गूनमा रहँदा अवकाशको समय एकाध साथीहरू सित भ्रमणार्थ निस्कनु भएछ । एउटा साधारण होटेलमा खाद्य पदार्थहरू

खूब सजाएर राखेको देख्नु भएछ । यहाँ आफ्ना साथीहरूसित त्यस होटेलमा पस्नु भएछ । खादय जिनिसहरू हेर्दै जाँदा त्यहाँ गोलो-गोलो मासुको टुक्रा तेलमा खराएर खूब स्वादिलो तरिले राखेको देख्नु भएछ । साथी-लाई भने "यार त्यो खाऊँ न ?" साथीले उत्तर दिएछन् "अरे, यार त्यो ता धान चरी (मुसो) हो ।" यहाँ मुसोको मासु यस प्रकारले बिक्री गर्छन् ।" साथीको जवाफ सुन्दा यहाँलाई खूब बाक्-बाकी लागेछ ।

सन १९४५-को अगस्त महीनातिर संयुक्त राष्ट्र अमेरिकाले जापानको हिरोशिमा र नागासाकी शहरहरूमा 'अणुबम' प्रहार गरी असंख्य जीवात्माको नाश गरेपछि युद्ध विरामको चर्चा चल्न थाल्यो । कतिपय मोर्चाहरूमा जापानले आत्म-समर्पण गरिसकेका थिए । यसै बेला यता उता सरुवा भएपछि सन १९४७-को शुरू तिर यहाँले पनि सैनिक जीवनबाट अवकाश ग्रहण गरी यता कालिम्पोङ्ग फर्कनु भयो । केही दिन पछि सन्त जोसेफ कन्भेन्टमा फेरि शिक्षकको काम शुरू गर्नु भयो । यही साल यहाँ दाम्पत्य जीवन बन्धनमा बाँधिनु भयो । यहाँको शुभ-विवाह सुश्री साङ्गे ल्हामूसित सुसम्पन्न भयो । सन १९५० सालमा निजी पढ़ाई गरी आई० ए०-को परीक्षा असल दर्जामा पास गरी फेरि एस० यू० एम० आई०-मा शिक्षकावृत्ति गर्न लाग्नु भयो । यहीं आफ्नो काममा व्यस्त रहँदै निजी पढ़ाईलाई जारी राख्दै यहाँले १९५७ सालमा स्नातक [बी० ए०]- को परीक्षा दिई असल दर्जामा पास हुनु भयो । निःस्वार्थ भावले आफ्नो कार्यमा संलग्न रही यहाँका शिक्षकवर्ग तथा छात्रहरू माझ एउटा आदर्श नमुना बन्नु भएको थियो । यहाँ अझ अघि बढ़ि नै रहनु भयो । सन् १९६९ सालमा यहाँले दार्जिलिङ्ग रामकृष्ण बी० टी० कालेजबाट बी० टी०-को परीक्षा पनि पास गर्नु भयो । सन १९७६ सालको अन्त्यमा यस विद्यालयका सह-प्रधान अध्यापक स्व० श्री एल० पी० टी० रोङ्गोङ्गले पूर्ण अवकाश लिए पछि १९७७-७८ साल भरी यहाँले सह-प्रधान आध्यापकको कार्य भार सम्हाल्नु भयो । यहाँले १९७८ सालमा आफू रोगग्रस्त हुँदा हुँदै पनि योग्तापूर्ण रुपले यो कार्यभार वहन गर्नु भयो । सन् १९७८ सालको अप्रेल महीना तिर यहाँ सिक्किस्त बिरामी पर्नु भयो । यहाँलाई कालिम्पोङ्ग महकुमा चिकित्सालयमा भर्ना गरियो । यहाँको रोगको टुंगो नलाग्दा सिलिगुड़ी 'नोर्थ बेंगाल क्लिनिक'-मा उपचारको निम्ति लगियो । यहाँ मरणासन्न अवस्थामा प्रायः महीना दिनसम्म रहनु भयो । यहाँको बीच भुँड़ीका भारी शल्य चिकित्सा गरी यहाँको भुँड़ी भित्रबाट रोग-(Duodenal ulcer) निकालियो । यो रोग बाट मुक्त भएर पनि यहाँ फेरि आफ्नो स्कूलको काममा व्यस्त हुनु भयो । १९७८ देखि उसो आफ्नो अधिकारले पाइने थप वर्षको (Superannuation) केही परवाह नगरी त्यही सालको दिसम्बर महीनादेखि आफू खुशीले पूर्ण अवकाश लिनुभयो । यहाँले यस विद्यालय-मा प्रायः २५ वर्षसम्म निःस्वार्थ भावले एउटा आदर्श शिक्षकको रुपमा आफ्नो सेवा दिनु भयो । यहाँका अनुकरणीय गुणहरूमध्ये कालेज र विद्यालयका उच्च श्रेणीहरू नदेखी-कनै स्नातकको डिग्री आफ्नो निजी पढ़ाईको भरमा हासिल गर्नु भयो ।

यहाँका मुख्य शौकहरू मध्ये—दल बाँधेर धनु-कांड़ हान्नु, यहाँका धनु-कांड़का दलमा

थिए स्वर्गीय सर्वश्री एल० पी० टी० रोडगोड, आखेछिरिङ्ग (भुँड़े सर), अमृत प्रधान आदि, स्थानीय जातिहरूका कलाकृति वस्तुहरूको संग्रह गर्नु, फूटबल, हाकीका खेलहरू इत्यादि थिए । अवकाशको बेला यहाँ आफ्नो जाति सेवामा संलग्न रहनु भएको छ । यहाँ अत्यन्त सरल, नम्र, मिलनसार, सदैव हँसमुख रहने एउटा सज्जन हुनु हुन्छ । यहाँको सपरिवार भावी जीवन मंगलमय रहोस्, दीर्घायु रही अझ सेवा भावनाले प्रेरित रहोस् भन्ने यस 'विद्यालयले आफ्नो शुभकामना प्रकट गर्दछ ।

प्रकृतिप्रति

भीम प्रसाद शर्मा
दशौं श्रेणी 'क'

अहा ! चारैतर्फ सुन्दर प्रकृतिमा
छाइरहेछन् हरिया वनस्पति
ठूला साना वृक्ष-पातमा
सुगन्ध फैलिरहेछ जुनेली रातमा
साँझको सुनौलो किरणमा
बिहानीको शितका थोपामा
दिनका सूर्यका प्रतापमा
हाँसिरहेछ सुन्दर प्रकृति ।
वर्षाको अमृतमय रसले
तिर्खाएका हजारौं प्राणीलाई
जाग्ने जोश साहस बड़ाई
ओइलिएका पिपिरा बिरूवालाई
फल्न र फूल्न लगाई
यी सब तिम्रै आधारमा
बग्छन खोला नदी सबै
तिम्रो मिठो आह्वानमा ।
विश्वका हरेक मानवले
प्रहार तिमीमाथि गरेता पनि
कति घात र प्रतिघात पनि
सहिरहेछौं केही नभनी – तर
जहिले पनि तिम्रो मुहारमा
मिठो हाँसो अनि खुशी
हेर उसको शान्त आकृति
हाँसिरहेछ सुन्दर प्रकृति ।
पारिका ती निर्झर झरना
हरिया ती डाँड़ा र काँड़ा
आकाशका ती बादल सेता
कहिले यता कहिले उता
स्वच्छ ती खोला नदीहरू
बगिरहेछ सुस्त स्वरमा
व्यस्त छ यो सुन्दर प्रकृति
प्रत्येक थोपा जल-प्रवाहमा ।
तिम्रै करूणा र दयामा
बाँचिरहेछु यस विश्वमा
तिम्रै ती कोमल काखमा
ढल्किरहेछ मिठो कल्पनामा
चारैतर्फ तिम्रा अंग-प्रत्यंग
विस्तृत छन् अँगाल्न सबलाई
अभिनन्दन छ मेरो कोटी–कोटी
हाँसिरहने सुन्दर प्रकृतिलाई ।

हास्य–प्रसंग

शिमोन लामा
दशौं श्रेणी 'ख'

[एक जना बिमारी डाक्टरकोमा जाँदा]

बिमारी—डाक्टर साहाब मेरो पेट साह्रै दुख्दैछ।

डाक्टर—तिम्रो पाइखाना कस्तो छ?

बिमारी—के गर्नु डाक्टर साहाब, टीनले बारेको छ।

× × ×

रमेश—[हिन्दी गीत गाउँदा] "तेरे सामनेवाले खिड़की में एक चाँदीका टुका रहता है।"

रतन—तैंले कहिले देखिस्? अस्ति नै भनेको भए मेरो भाग्य खोलिने थियो।

× × ×

[गाउँले पाठशालाका गुरु र शिक्षक माझ वार्ता]

गुरु—कुन सुनको दवाई हुन्छ?

श्याम—लसुनको।

गुरु—गरीब दुःखीहरूले पनि प्रशस्त मात्रामा "ली" देखेको हुन्छ। त्यो कुन हो?

श्याम—खुली।

गुरु—कुन "राई" कालो हुन्छ?

श्याम—कराई।

गुरु—श्याम तिमीले सबै प्रश्नको उत्तर एक-एक शब्दमा दियौ; अब भन "कुन राई हलुंगा हुन्छ?"

श्याम—मुराई।

× × ×

गुरु—[सन्तोषलाई प्रश्न गर्छ] तैंले सरलाई बिमार भएको विषयमा चिट्ठी लेख्दा अन्तमा के लेख्छस्?

सन्तोष—[छोटो उत्तरमा] भूल भए माफ पाऊँ, दया भए जवाब पाऊँ।

× × ×

नूतन—[पानी परेको बेला]—आज पानी पर्छ होला भनेर मैले छाता ल्याइनँ।

कुमार—मैले चाहिं पानी पर्दैन भनेर छाता ल्याएँ।

भानुप्रति

बिजय कुमार ठटाल
एघारौं श्रेणी (विज्ञान)।

हे भानु! जसरी यहाँ नव-जागृति ल्यायौ;
यसरी, यहाँ एउटा प्रगतिको फूल फुलायौ;
नेपाली सारालाई सुपथमा डोऱ्यायौ,
दिएर भाषा यो जाति जगायौ।
पहाड़, पर्वत औ गौचर वनमा,
गुञ्जियो रामायण, यो जातिको मनमा;

कविताले रस छर्की, मन्त्र दियौ यो जनमा,
भुल्ने छैनौं तिमीलाई, यस आउँदो क्षणमा।
अति शुद्ध र सरल यो तिम्रो भाषा,
अल्झिएको छ जातिमा, रहेर मनमा खास,
तिमीले रचेका, रामायणको कदापि हुन्न नाश,
यसैले लेख्दछु यो कविता, लिएर उच्च आशा।

कुलैन (कुइनाइन) खेता विस्तार

श्यामबहादुर थापा
नवौं श्रेणी 'ख'

आजको आधुनिक युग प्रगतिको युग हो। समाज र देश उन्नतिको साथ-साथै विज्ञान र कलाको उत्तरोत्तर उन्नति भइरहेछ। यसरी बढ्दो उन्नति र सभ्यताको साथ साथै फेरि यता विभिन्न प्रकारको रोगको प्रकोप बढ़िरहेछ, अझ बढ़ने संभावना छ। यस्तो विभिन्न डरलाग्दो रोगको प्रकोपलाई सामना गर्ने ओखती, अरू ओखती बढ़ी कुलैन (कुइनाइन) पौधामा पाईन्छ। यसले प्रायः सबै रोगहरूको औषधीको काम गर्छ। फेरि औंले ज्वरोको ता रामबाण ओखती भने अत्युक्ति नहोला। यस्तो महान् ओखतीको नाम कुलैन हो। यसर्थ प्रत्येक शिक्षित या अशिक्षित व्यक्तिले यो महान् ओखतीसित परिचित हुनु आवश्यक छ।

कुलैन खेतीको विस्तारलाई ध्यान राख्दा सर्वप्रथम त बिजन छिटाईको काम आउँछ। यसको निम्ति 'छिटाई लाईन नर्सरी पलेंटा' बनाएको हुन्छ। त्यस छिटाई लाईन नर्सरी पलगमा चाहिँदो मात्रामा माटो-मलमट्टी (leaf-soil) फिटेर असल खालको बिऊ छिट्छन्। बिऊ छिटने समय मार्चको दश तारीख हो। बिऊ तयार गर्नको निम्ति राम्रो बोट छानेर फेक्टरीकहाँ जाँच गर्नको निम्ति पठाईन्छ। अर्थात् त्यो असल बोटको बोक्रा दुइ ईंच लम्बाई र एक ईंच चौड़ाई भएको काटेर निकालिन्छ। जाँच भएपछि कुन रंग कस्तो छ? कति प्रतिशत (%) ओजन वस्छ, जानकारीको निम्ति गाछ नम्बर र गाछको रंग छुट्याएर पठाउँछ। त्यस अनुसार बिजन टिपेर सुकाउने काम गरिन्छ। यी सुकाएका बिजनलाई एकदमै हिफाजतले राखिन्छ। जब बिऊ छिटने समय आउँछ, तब होशियारसित यसलाई छिट्ने काम गर्छ। जब बिजन छिटिन्छ, त्यसको बाईस दिनदेखि तीस दिनभित्रमा उम्रिसकेको हुन्छ। ती उम्रेका बिजनलाई चाँहिदो मात्रामा सिहार गोड़ाई गर्नुपर्छ। ज्यादा मात्रामा घाम-पानी भिए बिजन बिग्रिने संभावना हुन्छ। यसलाई सिन्का पनि दिईन्छ, (मसिना बाँसको सिन्का) जसले गर्दा बिजनको फेदलाई लेउदेखि बचाउँछ, अर्थात् गाछलाई बढ़नमा मदत दिइन्छ। यति भएपछि एक ईंच × एक ईंच (1"x1') नर्सरी लाईनमा बिजन सार्ने काम आउँछ। यो सार्ने काम भन्दा पहिले एक ईंच × एक ईंच नर्सरी लाईन तयार भएको हुनुपर्छ। यो सार्ने काम मई महीनादेखि जून महीनासम्म हुन्छ। यसबाट फेरि तीन ईंच × तीन ईंच र चार ईंच × चार ईंच नर्सरी लाईनमा सार्ने काम आउँछ। यो बिजन सार्ने काम जुलाईदेखि अगस्त महीनाभित्रमा सारिसकेको हुनुपर्छ। यो भन्दा अघि नै नर्सरी लाईनमा माटो-मलमट्टी फिटेर तयार गरेको हुनुपर्छ। यो नर्सरी-लाईनलाई पर्याप्त मात्रामा घाम-पानी नछिर्ने गरी छाना (roof) र बार लगाएको हुनपर्छ। यसरी यी तीन ईंच × तीन ईंच र चार ईंच × चार ईंच बिजनलाई समय र हावा-पानीको ध्यान राख्दै, सिहार पानी र गोड़ाई गरेर राख्नु पर्छ। यो सिहार गरेर राखेको बिजन गाछ अर्को साल मात्र बगानमा लगाउने काम आउँछ। विशेष गरी कुलैन गाछ

पाँच थरिको पाउँछौं। ती मध्ये यिनीहरू मुख्य हुन् : (क) सिक्सीरुपा (ख) रुपवस्टा (ग) कालीशर (घ) हाइब्रेट (ङ) गोटेमाला। यी बाहेक यस-बाट विभिन्न हाँगा छटाएका गाछहरू पनि पाउँछौं।

अब कुलैन खेती फसरी लाउने भन्ने प्रश्न उठ्छ। यसमा केही सन्देह छैन। यसको खेती सरलताको साथ गर्न सकिन्छ। पहिले ता कुलैन लगाउनको निम्ति नयाँ जमीनको आवा-श्यक्ता पर्दछ। यसको निम्ति असल जग्गा चुनेपछि त्यहाँ जंगल फाँड्-फुँड् गरेर सफा बनाउँछन्, अनि देवल-सफा र दुइ फूट खनी (दुइ फूट काँटाले खन्नु) चाहिँदो मात्रामा रासायनिक मल लगाएर जग्गा बनाईन्छ। त्यस-पछि चार-चार फूटमा (4'×4') खुट्टी गाड्नु-पर्छ। अब त्यसपछि थलो खनाइको काम आउँछ त्यसमा बाह्र इंच×पन्ध्र इंच गहिराई र गोलाई थली खनी त्यसमा चाहिँदो मात्रा-मा रासायनिक मल लगाईन्छ। त्यसपछि थली पुराईको काम आउँछ। साथै गह्रा पनि बनाईन्छ। त्यसपछि जलवायु र समयको ध्यान राख्दै मई, जून र जूलाईभित्रमा नर्सरी लाईन-मा तयार भएको बिजन यस थलीमा राखिन्छ। यसरी राखेको दुइ या अढ़ाई महीनाको अवधिमा समय हेरेर गोड़ाई, फँड़ाईको काम गर्छ। त्यसपछि अगस्त र सितम्बर महीनामा हाते-काँटा लगाईन्छ। यति गरे पछि जति जति समय बित्दै जान्छ, त्यसरी नै समयानुकूल अनुसार सिहार, गोड़ाई, फँड़ाई गरिन्छ। जब सम्म तीन र चार वर्षको गाछ हुँदैन, तब सम्म गाछलाई बढ़ी ध्यान दिनु आवश्यक पर्दछ। तर जति जति गाछ बढ़छ त्यति त्यति गोड़ाई र फँड़ाईको आवश्यक्ता पर्दैन अर्थात् वर्षमा एकपल्ट मात्र फँड़ाईको काम गरे हुन्छ।

जब गाछ तीन–चार वर्ष पुग्छ, त्यसबेला छटाई र मरुवा गाछ निकालिन्छ। यसरी छटाई र मरुवा गाछ निकालेपछि अझ सप्रेर बढ़ने मौका पाउँछ। यसलाई उखेल्ने (uproot) अवधि सोह्र वर्ष हो भने 'कपीस' गर्ने आठ वर्ष हो। 'कपीस' गर्दा जमीनदेखि माथिको भागमा आराको सहायताले काट्छन्। जुन काटेको भाग वा बोट र हाँगा कुटेर बोक्रा निकालिन्छ भने फेदको भाग वा जमीनमुनि-को भाग जो केही महीनापछि टुसाउँन थाल्छ। त्यसलाई तीन–चार वर्षमा छटाई र मरुवा निकालिन्छ, भने आठ वर्ष पुगेपछि उखेलिन्छ। यसलाई उखेल्ने समय नोभेम्बर, दिसम्बर, जनवरी र फरवरी महीना हो। कुलैनलाई तीन भागमा विभक्त गर्न सकिन्छ : जरा, डण्ठा र डाली। यी तीन प्रकारको बोक्रा (Bark)-को मूल्य बेग्ला-बेग्लै छ। यसलाई गाछबाट छुट्याईन्दा पनि बेग्ला–बेग्लै राख्छन्। यसलाई 'ठिका–बिका' (तौल नियम) अनुसार जति हुन्छ, तौलेर गोदाम लान्छन्। गोदाममा विभिन्न तरिकाले केलाई, सुकाई गरिसकेपछि जब पूर्णरूपमा सुख्खा हुन्छ तब त्यो जरा, डण्ठा र डालो भिन्दा-भिन्दै बोरामा भर्छन्। यसलाई अन्तमा फेक्टरीमा पुऱ्याईन्छ। त्यहाँ विभिन्न वैज्ञानिक तौरले बोक्रालाई पेलेर पिठोको रूपमा परिणत गर्छ। त्यहाँबाट पैठारी गरी कलकत्ता पुऱ्याईन्छ। भने विभिन्न औषधि रूपमा प्रयोग गरिन्छ, त्यसपछि देश-विदेशमा चलान गरिन्छ।

करोड़ौं जनसंख्याको बिचमा प्रगतिपछि लाखौं संख्यामा रोगी र पिड़ित छन्। यस्तो बढ़दो रोगको छुटकाराको निम्ति यसको माग झन् बढ़दैछ भने बढ़दै गएको छ। यसको खेती-कोनिम्ति सरकारले पनि बढ़ी ध्यान दिएको छ। झन् आउँदा दिनहरूमा कुलैन-औषधि पौधाले देशको भविष्य उज्वल बनाउनेछ।

म कवि हुनु चाहन्नँ

प्रभात रिजाल
नवौं श्रेणी 'क'

कहिले नीलो आकाशमाझ,
कहिले पर्वतका टाकुरामा पुग्ने
कहिले बिहान, कहिले साँझ,
कल्पनामा गुम्सिएर बस्ने
म कवि हुनु चाहन्नँ ।

आँशुको सागरमा पौड़ी खेलेर,
हाँसोको किनारमा पुग्न खोज्ने
आफ्नो गुनासो कागजमा पोखेर
म कवि हुनु चाहन्नँ ।

यो सुन्दर जीवनदेखि
विमुख भएर,
विपना र सपना एक पार्ने
कलमको दास म
कुनै महान् कवि हुनु चाहन्नँ ।

वर्तमान साहित्यः एक अवलोकन

नोयेल रोर्गोंग
भूतपूर्व छात्र

युगानुसार नै साहित्यको निर्माण हुन्छ, साथै यसको विकास अनि हुन्छ -परिवेशानुसार यसको परिवर्त्तन पनि । यति लामो अवधि पश्चात् आज नेपाली साहित्यले विकास गर्दै उच्चस्थान ओगट्न सकेका छन् । स्व० देवकोटा, स्व० धरणीधर, स्व० सम औ स्व० लेखनाथ आदि (तथा अन्य-अन्य) जस्ता साहित्यका महान् विभुतिहरूले भने जस्ता पौष्टिक भोजनहरू दिएर बलियो बनाई हाम्रा साहित्यरूपी दुब्ली आमाको भेष परिवर्त्तन गरिदिई ठूलो अभावलाई पुर्ति गरिदिएका छन्—यसैले आज यो साहित्य बलियो छ, घनो छ अनि छ—विकासशील ।

विदितै छ कि साहित्यको युगसित घनिष्ट सम्बन्ध हुन्छ । यसर्थ यस विकासशील साहित्य र वर्त्तमान युगको सम्बन्ध विषय मेरो आफ्नै कलिलो विचार पोखाउन तम्सिएको छु । यद्यपि म कुनै ठड्डी टोक्ने साहित्यिक पनि होइन कारण मेरा साहित्यिक दाँतहरू उम्रका छैनन् त्यही दृष्टिकोणले हेर्नें हो भने म त केवल दूधे बालक मात्र हुँ ।

वि० सं० २०११-मा, 'गोर्खा'-मा प्रकाशित लेख 'नेपाली साहित्यमा तरुण लेखक-लेखिका'-मा लेखक श्री चन्द्रकान्त दरनालले यसरी भन्नु हुन्छ— 'जीवनलाई, जातिलाई अनि राष्ट्रलाई अघि बढ़ाउनु छ भने साहित्यलाई सब भन्दा पहिलो स्थान दिनु पर्छ ।' तर साहित्यको अध्ययन गर्नु सजिलो छैन औ यो खेलाँचीको कुरो पनि होइन कारण साहित्यनै जाति-देशको अस्तित्व हो— प्राण हो अनि यसरी किटनुमा केही अत्युक्ति नहोला । स्व० समले पनि साहित्यिक-

को मूल्य दर्शाउँदै यसरी भनेका छन्— "अन्धकार हो त्यो देश, जहाँ आदित्य छैन मुर्दा तुल्य हो त्यो देश, जहाँ साहित्य छैन ।।"

तर आज यस विकासशील साहित्य भएको जाति-समाजलाई हेर्‍यौं भने चरमसिमामा पुग्न लागेको वैज्ञानिक युग भित्र प्रवेश गरेर पनि अद्यापि हामीले 'पुर्खादेखि चलिआएको रीति भन्दै कतिपय हाँसउठ्दो रीति रिवाज तथा अन्धविश्वासहरू आँखा चिम्लेर पालन गर्दै नै आएका छौं, बड़ो खेदको कुरो हो । हुन त हामीले आफ्ना संस्कृति-संस्कार-हरू भुल्न हुँदैन औ कतिपय मान्नुपर्ने रीतिहरू अवश्य मान्नु पर्छ अनि यो हाम्रो कर्त्तव्य पनि हो तर 'कर्त्तव्य हो' भन्दैमा जसले परम्पराको जंजीरमा आफैलाई बाँधेर समाज भित्रको कतिपय हाँसउठ्दो तथा घिनलाग्दो रूढ़ी एवं रीति-रिवाजहरू पालन गर्नेमा आफैलाई सभ्य ठान्छन् भने तथा गर्व गर्छन् भने बड़ो दुःख साथ भन्नु पर्छ कि मानव जातिमा असभ्य जाति तिनीहरू भन्दा अरू कोही हुन्न, यसमा अत्युक्ति केही छैन् । हाम्रा समाज भित्र अद्यापि कतिपय पक्षपात तथा अन्य दुषित रुढ़ीहरू माकुरीको जालझैं तुनिएर बसेकै छन्, अनि आजको युगमा हामी प्रत्येकको थाप्लोमा ठूलो उत्तरदायित्व आएको छ । अनि यस्तो परिवेशमा त्यस उत्तरदायित्व निभाउने कर्त्तव्य हामी सबैको नै हो तर आज विशेष साहित्यक्षेत्रमा कलम दौड़ाउने साहित्यानुरागीहरू तर्फ नै मेरो लेख उभ्याउन पऱ्यो । इङ्लेण्डको जब पुँजीपतिहरूले कान्छी औंलीमा श्रमिकवर्ग-लाई कठपुतली जस्तो नचाउँदा शैलीको 'सङ्ग ट्व दि मेन आफ इङ्लेण्ड'-ले त्यहाँ कस्तो हल्चल मचाएको थियो ? सन् १९३२-मा 'रेजो सेरेस्' नामक गीत तथा संगीतकारको कलमद्वारा एउटा यस्तो गीतको सृजना भयो, जुन गीतको नाम उनले 'Gloomy Sunday' राखेका थिए, तर एउटा अविश्वसनीय कुरो के भयो भने त्यस गीत अनेकौं मानिसहरूको मृत्युको कारण बन्न पुग्यो । यस गीतलाई 'बी० बी० सी०' (ब्रिटिश ब्रॉडकास्टिंग कॉरपोरेशन्)-ले मात्र प्रति-बन्ध नलगाएर संयुक्त राज्य अमेरिकाको प्रसारण केन्द्रले पनि उक्त गीतमाथि प्रतिबन्ध लगायो । यस गीतमा निराशाजनक प्रभावको कारण खोज्न फ्रान्सका विशेषज्ञहरूको एउटा समिति गठन गरियो तर मनोवैज्ञानिकहरूले आजपर्यन्त यस गीत माथि शोध गर्न सकेका छैनन् । जुन गीतको मोहमा मानिसहरूले खुशीसाथ आफ्नो प्राण त्याग किञ्चित् परवाह गर्दैनन् अनि आजसम्म यो रहस्यमय नै रहेको छ ('एउटा उदास आईतबार र मृत्यु' सं० ले० रिचार्ड गोल्डस्टाइन— मदन 'वियोगी'—द्वारा अनुदित् अनि वि० सं० चैत ८ गते, २०३६, "अंक-४३" को 'पश्चिम-बंगाल' पत्रिकामा प्रकाशित् पृ० सं० ८-९) । हाम्रै आंगनमा हेर्दा स्व० अगमसिंह गिरीको 'नौ लाख तारा उदाए' (पुराना बहुचर्चित गीत) का शब्दहरू नेपालीहरूको कर्णकुहिरमा पुग्न नदिनलाई एकपक्ष प्रतिबन्ध समेत लाउनु परेको थियो । यी सबै देखेर जान सक्छौं कि लेखक, कविहरूको कलममा कस्तो शक्ति हुँदोरहेछ नत्र राणा शासन कालमा स्व० धरणीधर पंडितको 'नैवेद्य' उपर गोराहरूले प्रतिबन्ध लाउँथे होलान् र ? त्यसै डरलाग्दो राणा सरकार त्यसै खरलग् कौंथे होलान् र ? त्यसै सतर्क हुन्थे होलान् र ? यसर्थ आजका कवि-लेखकहरूले सोच्न-पर्ने समय आएको छ । पाठकवर्गलाई आफ्नो भावनामा आप्लावित् पारेर मस्त्य मात्र नबनाएर

चेतनाद्वार ढकढकाउनु सक्ने कलम दौड़ाउन-पर्ने समय आएको छ । निराशावादी तथा पूर्णिमाको रातमा बादलको घुम्टो मित्र पस्न लागेकी चन्द्रमालाई हेरेर मात्र भावना पोखाउने, समय छैन जस्तो लाग्छ । अब ता विजय मल्ल रिमालहरू जस्ता कविहरूलाई चियाउँदै प्रगतिवादी कदम बढ़ाउने समय आएको छ । मैले भावुक, कवि-लेखकहरूको विषयमा खड़ा भएर चिच्याएको होइन औ मेरो भन्नुको तात्पर्य यो पनि होइन कि कविहरूले अब भावनामा लेख्नु छाड़नुपर्छ तर म ता यही भन्छु कि भावनाहीन कवि त कवि नै होइन तर हामीले कमसेकम लेख वा कविताद्वारा पनि अब क्रान्ति अथवा भनुँ एउटा परिवर्त्तन ल्याउन सक्नु पर्छ । कविता भावनात्मक मात्र नभएर सृजनात्मक, चेतनशील हुनुपर्छ, सम्भव नभए पनि कमसेकम प्रयोगात्मक हुनुपर्छ । प्रेमी-प्रेमी-काको प्रेममा आह्लादित भएर उमर खैय्यामले जस्तै रुबाई (हाम्रो चाहिँ धोका-प्रतिक्रिया जलन कल्पना इत्यादि सबै-सबै) मात्र नलेखेर यस्तो कविता जो श्वाश्वत् बन्न सकोस् अनि यसले समाज र जातिको आँखा खोल्न सकोस्, अब लेखिन सक्नुपर्छ ।'

[नेपाली डाइजेष्ट 'नवराग' (अंक ३-४) अन्तर्गत् श्री गंगाप्रसादद्वारा लिखित् लेख 'आधुनिक कविता : एक अवलोकन' बाट ।।]

पाठकवर्गलाई केवल मनोरञ्जन दिन मात्र कवि वा लेखकको उद्देश्य हुनुहुँदैन । हो पाठकवर्गलाई मनोरञ्जन त अवश्य दिनुपर्छ तर समाज र जातिको अवस्थालाई नियाल्नु नै हामीहरूको पहिलो कर्त्तव्य हो । भीमनिधि तिवारीले एक ठाँउमा भनेका छन् कि, 'कागज र मसीको बर्बाद गर्ने जो कोहीलाई म लेखक भन्न सक्दिँदन । ती ता केवल छापाखानाका ग्राहक मात्र हुन् ।' साहित्यको सम्बन्ध युग सित रहेको, हुन्छ तर युगानुसार साहित्यमा हाम्रा कलमहरू दौड़ेनन् भने म ता भन्छु यस्ताहरू सोही तिवारीज्यूले भन्नु भए झैं छापाखानाका ग्राहक मात्र हुन् । यस्तो ग्राहक साहित्यानुरागीहरूले साहित्य एवं समाजमा परिवर्त्तन ल्याउँनु 'गधा मलेर गाई बनाउनु' जति कै छ । यस विषयमा मैले केही भनिरहन पर्दैन कारण डा० पारस-मणि प्रधानद्वारा सम्पादित् 'भारती' (वैशाख २०१२) मा प्रकाशित् लेख 'आधुनिक साहित्य करतो हुनुपर्छ ?'-मा लेखक श्री हरिश बमजनले पहिले नै साहित्यानुरागीहरूलाई सचेत गराइसक्नु भएको छ । जसको उद्धृतांश प्रतिरूप तल हेर्नोस्—

"केही आधुनिक निराशवादी, उद्देश्यहीन,
दोधारे कविका कविता सुन्नोस्—

कल्पना जगतको म परदेशी
मेरो लक्ष्य कहाँ हो ?
उद्देश्य के हो ?
यसै बढ़िरहेछु,
उसै बढ़िरहेछु;
नजाने कहाँ म पुग्ने हो !"

कविजी आफै कल्पना जगत्मा मनपरि उड़िहिँड़नु हुन्छ । 'मेरो लक्ष्य कहाँ हो ?' 'उद्देश्य के हो ?' भनेर सोध्नु हुन्छ । यहाँ आफैलाई थाह छैन कि कहाँ पुग्ने हो । यस्ता पुरुष न पुच्छरका, दोधार, उद्देश्यहीन कविहरूले साहित्य एवं समाजमा के परिवर्त्तन ल्याउलान् ?"

वस्तुतः यही साँचो लेखक-लेखिका वा कवि-कवियत्रीहरू हुन् जसले समाजको वास्तविक

अवस्था राम्ररी अध्ययन गरेर मात्र कलम चलाउँछन् अनि उक्त साहित्य त्यही साहित्य हो जुन साहित्यले आफ्नो समाजको वास्तविक अवस्था यर्थाथरूपमा देखाउन सक्छ, यस कुरोलाई त हिन्दीका महान् अनि वरिष्ठ साहित्यकार स्व० प्रेमचन्द्ज्यूले पनि हैंसे थपेका छन् कारण समाज-को दर्पण नै साहित्य हो। एक ठाउँ एक अनुभवी लेखकले भनेका छन्— 'साहित्य व्यापारीको दौलतसरह हो यसलाई व्यवहार गर्न जाने साहित्यको मात्र उच्चस्तान नरहेर जाति पनि उन्नतशील देख्न पर्छ। साहित्यको विकास नै संस्कृति-पद्धति-समाज-देशको उन्नतिको प्रतीक हो।' अनि अब आजको युगको आधुनिक साहित्यमा केवल यर्थाथरूपमा समाजको वास्तविक अवस्था यर्थाथरूपमा मात्र नदर्साएर बरु समाज भित्र कट्कटिएर बसेका तीं अन्ध-विश्वास, जातिवाद, घीनलाग्दो परम्परावाद निवारणको निम्ति साथै पुछ् न पुछ्छरका निरर्थ एवं उद्देश्यहीन लेख-कथा-कवितादिहरूका प्रतिकूल प्रगतिवादी तथा क्रान्तिकारी कदमहरू पनि अब बढ़ाउन थाले हाम्रा जाति,समाज एवं साहित्यले निश्चय औ चाँडै विकासको पराकाष्ठ टेक्ने छ भन्ने विश्वास गर्नसकिन्छ।

मधुर मुस्कान

नोयेल रोगोंग
[भूतपूर्व छात्र]

[मौखिक परीक्षामा]

शिक्षक : लौ भन् ता लेंड़े, प्रथम महायुद्ध कहिले भएको थियो ?

लेंड़े : दोस्रो महायुद्ध हुनु अघि।

× × ×

हठात् एक जना मानिसले एउटी केटीलाई भन्यो : यदि तैंले एक सेकेण्ड पनि नसोचीकन मसित झुठ बोलिस् भने तँलाई आठ आना इनाम दिनेछु।'

'अघुई ! अहिले त तपाईंले एक रुपियाँ दिन्छु भन्नु भएको थियो ! केटीले झट्ट भन्यो।

× × ×

प्रेमिका [प्रेमीलाई]—म तपाईंलाई औंधीनै माया गर्छु, के तपाईंले पनि मलाई यत्तै माया गर्नु हुन्छ ?

प्रेमी [भावुक बनेर]—कस्तो कुरा गरेकी प्रिये ! तिमीलाई मेरो प्राण भन्दा ज्यादा माया गर्छु।

प्रेमिका [विगबाट 'डोरी' निकालेर दिँदै] : 'उसोभए मेरो आँखा अघि एकगल्ट रूखमा झुण्डेर प्रमाण दिनोस् त।'

× × ×

होटलभित्र तीनजना मत्थूहरू आपसमा बात गर्दै रहेछन्।

पहिलो मत्थू—[घमण्ड साथ] म लखपती हूँ, तपाईं ?

दोस्रो मत्थू—म ता करोड़पति हूँ, [तेस्रोलाई कोट्याउँदै] तपाईं नि ?

'म ता आफ्नै पत्निको पति हूँ' [तेस्रो मत्थूले गम्भीर भएर भन्यो]

केही आधुनिक उखानहरू

ज्योति कुमार शर्मा
नवम् श्रेणा 'क'

आमाको मेक्सीले पुगेन, अब बाबुको पेन्ट।

आमा-बाबुको मन छोरा-छोरीमाथि, छोरा-छोरीको मन प्रेमी-प्रेमिकामाथि।

आमाले मेक्सी ल्यायो, छोरीलाई नै ठिक।

आलुको टुप्पो पिंड़ालुको फेद, जेठा दाजु घरका 'हेड'।

इन्साफ हराए कचहरी जानु, होश हराए गड़ी।

कुन्ताकी बुहारी 'बेलबटम' लाएकी।

खद्दर (कपड़ा) नपाउनेलाई 'लि'–का धोको।

घरमा छ ढिँड़ोको छाक, बाहिर भने 'जिन्स सूटको' धाक।

चरो मरचो भिड़वाट लड़ेर, माछो मरचो पानीमा डुबेर।

टाउको दुख्दा, टुप्पीमा ओखती।

डुबेर मरचो, यमराजलाई दोष।

दूध दुहुनु डोकोमा, रक्सी पिउनु शोकमा।

धेरै खाए करेलापनि गुलियो हुन्छ।

पैसा कमाउने आमा-बाबु, उड़ाउने लाठे।

मटमास खाई सिनेमा पस्नु, 'रम' खाई कुरा गर्न बस्नु।

साधुको घरमा, हिप्पी पाहुना।

हिजको जोगी, आजको 'फादर'।

होश हराएकी सासू, बुहारी बोल्दा तर्सिन्छे।

हुस्सीको देशमा, पिगमीको राज।

पुनर्मिलन

बो० सी० सिमिक

("सत्य घटनामाथि आधारित प्रस्तुत कथा पाठशालाका भूतपूर्व अनुभवी शिक्षक श्री बी० सी० सिमिकले लेख्नु भएको हो। कथा शिक्षाप्रद छ। उहाँले आफ्नो दीर्घकालीन सेवामा देखेका, अनुभव गर्नुभएका अन्य विषयहरू लेखिदिन हुन हामी अपेक्षा गर्छौं।"—स०)

यस लेखको लेखक सुमियन हो। उसलाई सुमियन भएकोमा गर्व छ। यस विद्याश्रममा उसको अतीतकाल सम्बन्धी सत्य घटना वर्त्तमान सुमियनहरूको मनोरंजन औ ज्ञान वर्द्धनका निम्ति प्रस्तुत गरिएको छ; पाठकवृन्दले यो लेख पढ़ेर छात्र जीवनका बाधाहरूको निजी अनुभवसित तुलना गर्नेछन् भन्ने आशा छ।

स्कूल खुलिएर कक्षा दुइमा पढ़ाइ शुरू भएर दश मिनट बित्दा एउटा प्रवेशद्वारमा उभिएको पसीनै-पसीना भएको केटोले ठक-ठक गरी दैलो घच्घच्यायो। सरले पाठ थामेर प्रवेशद्वारमा दृष्टिपात गर्दा—बीरलाई देखेर सोधे "—किन ढिलाइस्?" बीरले उत्तर दियो—"सर, सधैं दूध ठीका बजारमा ल्याउनु पर्छ। आज-देखि चार सेर बेसि भयो, र ढिलो भयो।" "ठीक हो घरको काम गर्नु असल हो। तर छात्रले पढ़ाइको समय पनि ठीक राख्नु पर्छ" भन्दै सरले मित्र पत्र दियो।

त्यो—बीर फूर्ति, आज्ञाकारी, परिश्रमी थियो। तर तीक्ष्ण बुद्धि थिएन। पाठहरू ढीलो बुझ्द थियो, ता पनि हरेस खाने थिएन, उसका पिताजी सफल खेतीवाल थिए र आफ्ना छोरालाई उच्च शिक्षा दिने आकांक्षा राख्थे। वेला वेलामा तिनी शिक्षकसित आफ्ना छोराका भविष्य, पढ़ाइ र कामका बारेमा बातचीत गर्थे। बीर स्कूलमा परीक्षामा मध्यम दर्जामा पास हुन्थ्यो। शिक्षकले उसलाई "परिश्रमी, सत्यवादी, आज्ञाकारी, मिलनसार मृदुभाषी भएर कर्मक्षेत्रमा पस्नु पर्छ", भनेर धेरैपल्ट एकान्तमा सम्झाए।

वार्षिक परीक्षा भयो, परीक्षा फल सबै छात्रहरूले पाए। बीर अनुत्तीर्ण भरछ। त्यो साँझ—घरमा फर्केन रहेछ। भोलिपल्ट पनि घर गएन छ। पसिपल्ट पितजीले शिक्षकसित भेट गरी सबै कुरा बताए। आफन्तहरूमा सोधपुछ भयो। बीर बिलापछ घरमा माता-पिता, बहिनीहरू शोक सन्तप्त भए। पिताले साह्रै रीस उठ्यो र बीरका जम्मै लुगाफाटा-किताब डढ़ाइदिए। "म यसको मुख अब कहिल्यै हेर्नै छैन। यसको अन्त्येष्टि क्रिया गर्छु।" भनी पिताले आफ्नो मनोभाव व्यक्त गरे।

छः महोना पछि आमाको नाममा एउटा पत्र आयो—जम्मै परिवार र आफन्तहरूले पत्र पढ़े। ठिकाना पत्रमा थिएन। त्यस पत्रमा माता-पिता, मामा, बोजूलाई दण्डवत् अनि बहिनीहरूलाई आशीर्वाद् रहेछन्। विशेष विषय—माता-पिताबाट क्षमा प्रार्थणा गरेको, अनि अन्तमा दृढ़ संकल्प "म निज भुजबलमा प्रभुको आशीष थापेर एउटा बाबुको छोरो भएर घर फर्केने छु" लेखिएको थियो।

यस पछि पत्र वर्षौंसम्म आएन, माता-पिताले माया मारे, बहिनीहरू हाम्रा दाज्यू कस्ता थिए ? भन्दै सोध्थे । पिताजी क्रुद्ध हुन्थे । आमाजीका आँखाबाट आँसुको धारा बहन्थ्यो ।

घरको एकपट्टि मास्तिर डाँडाबाट एउटा ठूलो सड़क थियो । त्यसबाट बजारेहरू आउजाउ गर्थे । घरको आँगनबाट सड़कका दृश्य छलंगै देखिन्थ्यो ।

× × × ×

भाइ टीकाको आधा दिन बितेर घाम ढलकन्दै थियो—बीरको घरमा बोजू, मामा-माइजू अनि अरूहरू आएका थिए । सबै जना आँगनमा बसी सड़कतिर देउसेहरूलाई हेर्दै थिए । सड़कमा एउटा सेतो घोड़ा होच्याउँदै गरेको एक जना मानिस र उसको पछि दुइ जना भरिया अनि एक जना भलादमी पछाड़ि देखा परे । बाबुले भने "यस सड़कमा यस्तो घोड़ा ता हिँड़ेको देखिँदैन—यो कसको हो ?" अरूले पनि भने "त्यो पछाड़िको मानिस ता नौलै हुन्" त्यति भन्दा भन्दै त्यो हुल खोल्चामा पस्यो ।

दुइ तीन मिनट बितेको हुँदो हो घरको कुल्यौंसोबाट आँगनमा एक जना थाकेको भरिया "—बाबुको घर यही हो कि ?" भन्दै अघि आयो । प्रश्न सुन्ना साथ सबै झसंग भएर सोचे—"के भन्यो ?" उसले दोहोऱ्यायो—"बीर बाबुको घर यही हो कि ?" आश्चर्यानन्द उल्लास र औत्सुक्यले प्रिपूर्ण भएका बोजू, मामा, माता-पिता र अरूहरूले उल्लसित स्वरमा भने "यही हो, यही हो ।—उनी चाहिँ कहाँ छन् ता ?" उसले भन्यो । "उनी ता सड़कमै हुनु हुन्छ साहैं अड़को लाग्छ'रे र यहाँ बाट मामा र अरूले धरसम्म त्याउनु भएन भने उनी न आउने'रे । यी दुइ भारीमा उपहार छन् ।"

पिताजी आफ्ना एक्ले छोरोको हाल सुनी छक्क परे । दश वर्षसम्म मनमा राखेको रीस आज विलीन भयो, मायाको मूल फुट्यो, आमाको हृदय ममताले पूर्ण भयो, दुवै बहिनी दाज्यूको दर्शन गर्न उठे । सबैजना कुल्यौंसोतिर "मेरा छोरा, मेरा भानिज, मेरा दाज्यू" भन्दै दौड़े ।

बीरले माता-पितालाई क्षमा मागी दण्डवत् अनि बहिनीहरूलाई आशीष दियो त्यस भ्रातृ-द्वितीयाको दिन त्यस परिवारमा पुनर्मिलनको हर्ष र उल्लास अरू कुनै परिवारमा आएन ।

बीरले त्यस दिन दशवर्ष बाद आफ्नो संकल्प पुरा गरे ।

सुमन

सागर ' प्रधान '
बाह्रौं श्रेणी, 'विज्ञान'

"सुमन तँ पनि हामीहरू जाने ठाउँमा किन जाँदैनस ? हिँड़ आज त"—शंकरले भन्छ ।

"कहाँ" ?

"अरे कहाँ मनेर नसोधि हिँड़ मात्रै नि तँलाई हामी मनलाई शान्ति दिने ठाउँमा लान्छौं ।" शंकर, उसको तीन साथी प्रकाश, रमेश र सुमन बजारको गल्लीमा अवस्थित एउटा आजिला-को घरमा आन्छ ।

उनीहरू त्यहाँ सिग्रेट पिँउन थालछ । सुमन मात्र चुपचाप एक कुनामा मूर्ति झैं बसिरहेको हुन्छ ।

"सुमन ! तँ पनि एक-दुइ सर्को तान न" रमेशले उत्तेजित भएर भन्छ ।

"अहँ । म पिउदिन । मैले कहिले पनि सिग्रेट पिएको छैन ।"

"एकपल्ट पिएर हेर न । मनमा कति शान्ति पाउँछ" — प्रकाशले भन्छ ।

सुमनलाई उसका साथीहरूको जर्बजस्तीले गर्दा सिग्रेट पिँउन कर लाग्छ । उसले एक सर्को, दुइ सर्को गर्दै एउटा डल्लै सिग्रेट सक्छ ।

सुमन एकजना असल चरित्र भएको नव युवक हो । उसको घरको आर्थिक अवस्था राम्रो छ । शिक्षाको क्षेत्रमा उसको स्थान उच्च छ । प्रत्येक वर्ष उ श्रेणीबाट प्रथम हुन्छ । श्रेणीका साथीहरूसित उसको सम्बन्ध राम्रो छ । उ, उसको बाबु-आमाको एकमात्र सन्तान हो, उसलाई केही चिजको अभाव छैन । तर आज भोलि उसको संगत शंकर, प्रकाश र रमेश नराम्रो चाल-चलन भएको ठहंगा केटा-हरूसित हुन थालेको छ । उनले आफ्नो श्रेणी-का साथीहरूलाई भुल्न थालेको छ अनि पाठशाला पनि कम्ति जान्छ ।

"अरे ! तिमी ता छिटो पो आयौ ता" —एउटी आजिला तिनीहरूको सन्मुख आएर आश्चर्य मान्दै भनिन् ।

"आज हामीले एकजना नयाँ मित्रलाई हाम्रो साथमा ल्याएका छौं असैकारण चाँड़ो भयो"—सुमनलाई देखाउँदै प्रकाशले भन्छ ।

"डोमा—हिजको जस्तो 'छ्याङ्ग' छ भने चार हुँप्रो ल्याऊ न"—शंकरले अर्डर दिन्छ । केही क्षण पछि डोमाले चार हुँप्रो जाँड़ ल्याएर शंकर, रमेश, सुमन र प्रकाशको अघि राखिदिन्छ ।

"अरे, मलाई किन जाँड़ ल्याएको ? मैले त जाँड़ कहिल्यै खाएको छैन, म त खाम्न" —सुमनले आश्चर्य मान्दै भन्छ ।

"एकपल्ट पिएर हेर न कति मीठो हुन्छ । मरद भएपछि छका जस्तो नहुनु हो ।"—रमेशले गिज्याउँदै भन्छ ।

तब प्रकाशले उत्तेजित भएर जाँड़ तर्फ सङ्केत गर्दै भन्छ—"म त जीवनको आनन्द नै यसमा पाउँछु। यसले मनमा कति ॐ शान्ति दिन्छ।"

"लौ। हामी सबै पिँउ" शंकरले भन्छ। तिनीहरू सबै पिँउन थाल्छन् साथै सुमन पनि।

सुमनले पहिलेपल्ट पिएको हुनाले उसको घाँटीमै जलेको जस्तो हुन्छ। यसकारण सुमनले दोस्रोपल्ट जाँड़को पानी पिँउन सक्दैन। अनि सुमनले गएर चार डुंग्रो जाँड़को दाम तिरिदिन्छ। राती दश बजेतिर तिनीहरू आ-आफ्ना डेरा तर्फ लाग्छन्, फर्कंदा सुमन बाहेक तीनजना मातेको हुन्छन्।

यसरी समयको गतिसंग सुमन पनि बदलिँन्छ। उसमा जाँड़, रक्सी, सिग्रेट, आदि पिँउने बानी बस्छ। बाबु-आमाको आज्ञाको पालन गर्नु छाड़िसकेको हुन्छ। लफंगा केटाहरू सित मौज-मज्जा गरेर दिन बिताउनुमा नै उ आनन्द मान्छ। बाबु-आमाको धन प्रचुरमात्रामा लफंगा केटाहरूलाई जाँड़-रक्सी खुवाउनुमा नै खर्च गर्छ। दिनादिनै उसको शरीर कमजोर र शिथिल भएर गइरहेको छ।

\+ \+ \+

आज धेरै दिन पछि उ स्कूल गएको हुन्छ। श्रेणीमा अरू सबै केटाहरू हाँस्दै गरेको हुन्छ। तर सुमन चाहिँ एक कुनामा झोक्रिएर बसिरहेको हुन्छ।

"औ सुमन। हिजो त तिमी आजिलाको दोकानबाट पो निस्कँदै थियौ त। दिन दिनै कमजोरी देखिदैछौ। छासमा पनि कम्ती आउँछौ। के छ हो चालमाला?"—सुमनलाई नियाल्दै उसको साथी राजेनले भन्छ।

"हैन हो, बजारको साथीहरूले जर्बजस्ती लगेको पो त" सुमनले भन्छ।

तब राजेनले गम्भीर मुहार लाएर भन्छ—"त्यस्तो ठाँउतिर जानु हामी छात्रहरूको निम्ति उचित होइन। हामीले त त्यस्तो ठाउँतिर जाने हाम्रो कतिपय मित्रहरूलाई सम्झाई, बुझाई राम्रो बाटोतिर डोऱ्याउनु पर्छ। हामीहरू देशको भावी-नागरिक हौं। यदि हामी नै विभन्न थाल्यौं भने हाम्रो देशले प्रगति गर्न सक्नेछैन। जाँड़-रक्सी, सिग्रेट पिएर हामी-लाई केहि लाभ हुँदैन, जताबाट पनि हानि मात्र छ। जोडको हानि, पैसाको हानि। अनि जाँड़-रक्सी पिउँनु त आफ्नै चिहान आफैले खन्नु मात्र हो, सुमन।"

"आजैदेखि त्यहाँ नजाने प्रण गर नत्र तिम्रो जीवन अन्धकारमय छ।"

"हुन्छ राजेन। म आजदेखि त्यहाँ जाने छैन"—लामो निःस्वास छाड़ेर सुमनले राजेन-लाई झुठो आश्वासन दिन्छ। तर, वास्तवमा उ त्यहाँ नगई बाँच्नै नसक्ने भइसकेको हुन्छ। उसकोलागि ती लफंगा केटाहरू नै प्यारा र सज्जन मित्र भइसकेका हुन्छन्।

\+ \+ \+

"आज त ढिलो पो आइस् त ए! सुमन, किन ढिलो आएको? बस् बस्"—प्रकाशले बस्नुकोलागि ठाउँ छाड़्दै भन्छ।

"होइन, आउँदा आउँदै ढिलो भइ हाल्यो" सुमनले आसन-ग्रहण गर्दै भन्छ।

"होमा"

"हजुर"

"सुमनकोलागि एक ढुंगो ल्याइदेऊ" रमेशले भन्छ ।

"होइन रमेश। आज म खान्न। मेरोमा पैसा छैन ।"— सुमनले मलिन मुहार लाएर भन्छ ।

"पैसाको लागि सुर्ता नगर, म तिरिदिन्छु। हामीहरू सित आए पछि पिउनुकोलागि सुर्ता नगर । तर अरू कुरोकोलागि हामी सहायता गर्न सक्दैनौं"— शंकरले भन्छ ।

शंकरले त्यो बाहेक अरू दुइ ढुंगो जाँड़ किनिदिन्छ । सुमनले त्यो सबै पिउँछ र रातको एघार बजी तिर लर्खरिन्दै घर फर्किन्छ ।

घरमा उसको बाबु-आमा पर्खिरहेको हुन्छन् । जब सुमनले लर्खरिन्दै घरमा प्रवेश गर्छ, उसको बाबु राता-राता आँखा पार्दै गर्जन्छ"— गधा, तँलाई यस्तै गति हुनु स्कूल पठाएको हो ?"

"यस्तो छोरो जन्माएर मलाई धिक्कार छ" भन्दै आमा सुँकसुकाउन थाल्छिन् ।

"अबदेखि यस्तो गति लिएर आइस् भने घरमा खुट्टा टेक्नु दिन्न"— बाबुले गर्जन्दै भन्छ । सुमन मातेर लखतरान हुन्छ । उ आफ्नो कोठातिर घरखरिन्दै सुत्न जान्छ ।

बिहान सुमनलाई उसको बाबुले सम्झाउँछ—

"हेर छोरा । तैंले त्यसरी मातेर हिँड्नु राम्रो होइन । तैंले त पढ़ेर ठूलो मान्छे बनेर इज्जत र आफ्नो नाम राख्नुपर्छ । बाबु-आमाको सपना साकार पार्नुपर्छ । तँलाई हामीले कत्रो आशा लिएर पढ़ाइरहेका छौं । हाम्रो भरोसा नै तँ होस् । तैंले यसरी मातेर हिँड़िस भने हाम्रो घर बर्बाद हुन्छ । हामीलाई बुढ़ेसकालमा कसले पाल्छ ? बाबु-आमाले दुःख गरेर कमाएको धन जाँड़, रक्सी, सिग्रेट, आदि हानिकारक चिजहरूमा नलगा, पछि पछताउन पर्ला । म तेरो भलाईकोलागि भन्दैछु, छोरा । बुढ़ेसकालमा हामीलाई दुःख न दे" भन्दै नियालो मुहार लाउँछ ।

अहिलेसम्म बसिरहेको सुमन "म अबदेखि जाँड-रक्सी पिउँदिन बाबा । मलाई माफ गरिदिनुहोस्" भन्दै उसको बाबुको अगाड़ि घोप्टो पर्छ ।

वास्तवमा, यो सब सुमनको देखावटी नाटक मात्र हुन्छ । उसले जाँड़-रक्सी पिउनु छाड़नु सक्दैन । उसले त अझै बिहानैदेखि पिउनु थाल्छ ।

आज धेरै दिनपछि सुमन र सुनिताको भेट कंचन सिनेमा हलमा हुन्छ । सुनितालाई देखेर सुमन अर्को बाटो लाग्ने कोशिश गर्छ तर सुनिताले उसलाई देख्छिन् अनि बोलाउँछिन् । सुनिता, सुमनको बड़ा बाबुको जेठी छोरी हो ।

"सुमन । सिनेमा हेर्नु आएको ?"

"होइन"— घोप्टिएर सुमनले छोटो प्रत्युत्तर दिन्छ ।

"काका-काकी सब्बै हुनुहुन्छ ?"

"सञ्चै हुनुहुन्छ ।"

"अन्त कहाँ गएको त ? निकै दुब्लाएछौ, अनुहार पनि कालो भएछ, आँखा रातो के भयो ?"

"त्यसै घुम्दै आएको । मलाई त केही पनि भएको छैन"— सुमनले शिर उठाएर भन्छ ।

"कथा ! तिमीले रक्सी पियौ सुमन ?" नाक खुम्च्याउँदै आश्चर्यजनक सुहार लाएर सुनिताले सोध्छे ।

"धत् ! मैले कहाँ रक्सी पिएँ र ?"

"तिमी नढाँट् सुमन । तिम्रो मुखबाट रक्सीको गन्ध आइरहेको छ ।"

"हो दिदी मैले रक्सी पिएँ ।"

"सुमन तिमी यति चाँडो गिरिसक्यौ ? मैले सोचेको पनि थिइँन ।"

"जीवनको रस नै मोज-मज्जा गर्नुमा छ । यो मनैं शरीर जीउँदो रहुञ्जेल मोज-मज्जा गर्नुपर्छ । मोज मज्जारहित जीवन निरस छ" —सुमनले भन्छ ।

"हो, यो हाम्रो शरीर मनैं हो तर हामीले मर्छौं मनेर गति छाड्नु हिँड्नु उचित होइन । हामी बाँच्नुपर्छ, निराश भएर होइन अझै बाँच्ने आशा लिएर । मान्छेले मोज-मज्जा गर्नुपर्छ तर जीवन नै बर्बाद हुने गरि मोज-मज्जा गर्नुमा केही स्वाद हुँदैन, पछितोमात्र हुन्छ । अहिले तिम्रो पढ्ने समय हो । तिमीले पढ्ने देशको असल नागरिक बन्नुपर्छ । आफ्नो भविष्य उज्जवल पार्नु पर्छ । तिमीले त जाँड-रक्सी पिएर आफैलाई मृत्युको मुखेनी लगिरहेका छौ"— यति भनेर सुनिताले नियास्रो मुहार लाईन् ।

\+ \+ \+

एक दिन सुमन सिँढीबाट लड्देर तल जमीनमा उत्तानो परेर बेहोश भइरहेको हुन्छ । रगतका फोलसा सिँढीभरि छरिएको हुन्छ, अनि उसको मुखबाट छातीभरि रगत छरिएको हुन्छ । छोराको यस्तो दुर्दशा देखेर उसका आमा-बाबु छाती पिटी-पिटी रुन थाल्छ । गाउँका मानिसहरूले गाडीमा हालेर सुमनलाई अस्पताल लान्छ ।

तर ईश्वरको इच्छा नै अर्को थियो । जाँड-रक्सी र सिग्रेट लगातार पिएको हुनाले सुमनको देब्रे फोक्सो जलिसकेको थियो । यसकारण सुमनले अस्पतालको बाटोमा गाडी-भित्र नै सदा-सदाको निम्ति अन्तिम स्वास लिन्छ ।

\+ \+ \+

यसरी हाम्रा कैयौं सुमनहरू आफ्नो भविष्य जाँड-रक्सी, सिग्रेटआदि पिएर बर्बाद गरिरहेका छन् अनि समाज र देशलाई अन्धकारतिर धकेलिरहेछ ।

स्व० सचित आनन्दको संझनामा

सोनाम काचो
दशौं श्रेणी 'क'

कोपिलादेखि भर्खरै फक्कन लागेको फूल झैं बाल्य अवस्थादेखि यौवन अवस्थाको पहिलो सुड़किलोमा चढ़ेको पाँच फिट उँचाई, कालो कालो वर्ण अनि पातलो-पातलो शरीर गठन भएको हाम्रो सचित भाइको अचानक ताः १६ जुलाई ८१-को दिउँसो देहान्त भयो।

इलाहाबाद सेण्ट जर्ज (St. George) नामक पाठशालामा आठौं श्रेणीसम्म अध्ययन गरी हाम्रै पाठशाला एस० यू० एम० आई०-मा नवौं श्रेणीमा भर्ना भए। उसको घर नेपालको भैरवा नामक गाउँमा थियो। भाइ सचित सुधा सीधा थिए, पढ़नमा पनि अरू भन्दा कम छैन भन्दै प्रायः समयहरू पढ़नमा नै बिताउने, आफू भन्दा ठूलोलाई इज्जत गर्ने सुशील छात्रमा हुनुपर्ने गुण उनमा थियो। जब त उ यस पाठशालामा अध्ययन गर्न आए तब देखि नै उ पढ़नमा व्यस्त रहन्थे। यसरी नै एक-दुइ दिन गर्दै समयले आफ्नो गति कसैलाई नपर्खी अघि बढ़ाए। पूर्वबाट घाम उदायो र पश्चिम-मा डुब्यो, कति मौसमहरूमा परिवर्तन आए तब एक दिन फागुवाको बिदामा हामी अनि दुइ गुरूबाबुहरू (नम रत्न प्रधान अनि प्रदीप नाम्चु) 'हाइकिङ्ग' जाने तय गर्‍यौं जहाँ भाइ सचित पनि उपस्थित थिए। सायद यो 'हाइकिङ्ग' हाम्रो निम्ति सचित भाइको संझना गर्ने बहना बनाउनु रहेछ, र हामीहरू तेह्र जना छात्रावासकै केटाहरू अनि दुइ गुरूबाबु-हरू आफ्नो यात्रालाई शुरू गर्‍यौं, जुन यात्रामा हामीहरू बेहद आनन्दको अनुभव गरिरहेका थियौं। होम्स, मन्सोंग, रम्फु, सिक्किम अनि टिस्टा हुँदै फेरि तीन दिनको बाद आफ्नो छात्रावासतर्फ फिर्‍यौं। विशेष यो 'हाइकिङ्ग' हाम्रो निम्ति भाइ सचितको स्मृति बन्न गयो।

यस्तै प्रकारले रातले थुप्रै बिहानीहरूलाई जन्माउँदै हामीहरू आफ्नो अर्ध-वार्षिक परीक्षा-को नजिकै आइपुगेका थियौं। त्यसैले सबै छात्रहरू लगायत भाइ सचित पनि आफ्नो पाठ्य पुस्तक अध्ययनमा व्यस्त भइरहेथ्यो।

परीक्षा आयो अनि ... ... गयो। तब फेरि छात्रावासमा सबैको मुखमा, अनुहारमा मुस्कानका लहरहरू देखा पर्न गयो सायद पाठशालाको बिदामा आफ्नो आमा-बाबुसित भेट गर्न पाइन्छ भनेर होला। तत्काले परीक्षा सकिएको दुइ दिनबाद गरम महीनाको बिदाले पाठशाला पन्ध्र दिनको निम्ति बन्द भयो। यही अवसरमा सचित भाइ पनि मेरो मित्र हिमाद्री कुमार थापाको साथमा घर नेपाल जाने तय गर्न थाले। त्यो बेलुकी रातको दश बजे सम्म हामी तीन भाइहरू मेरो कोठामा बात गर्दा गर्दै फेरि हामीहरू निद्रादेवीको काखमा पर्न गयौं।

१० जुलाई ८१-को दिन हिमाद्री अनि भाइ सचित घर जानलाई आफ्ना समानको

साथ ठीक बाह्र बजे छात्रावासबाट निस्के। म पनि उनीहरूलाई बजारसम्म पुऱ्याउन गएँ। सिलिगुड़ीसम्मको बसको टिकट काटी ती दुइ दिउँसो दुइ बजे बसमा चढ़ी कालिम्पोङ्गतर्फ लागे। त्यसको अघि अन्तिम चरणमा सचितले जब मलाई हात हल्लाइरहेको थियो तब उसको मुहारमा खुशीको हरियाली छाएको मैले देखें। सायद ती मुहार हेर्ने मौका मेरो लागि अन्तिम रहेछ यसैले मेरो मन नमिठो बनेर आयो।

त्यस्तै गाड़ीको खराबी कारणवश उनीहरू सिलिगुड़ीमा पुग्न विलम्ब गरेछ साथै समय-को अभावले त्यो रात उनीहरूले त्यहीं गुजारे छ। आफ्नो यात्रामा व्यस्त हुँदै एक रात घरानमा, हितौड़ामा अर्को रात बिताउँदै चार दिनबाद उनीहरू आफ्नो-आफ्नो घरमा (भैरवा नेपाल) पुगेछ।

घरमा पुगेको दुइ दिनबाद १६ जुलाई ८१ को दिउँसोको ठीक दुइ बजे घरको काम गर्ने नोकर केटोलाई लिई भाइ सचित स्नान गर्ने खोलोतर्फ लागेछ। जहाँ उ पौरी खेल्दा खेल्दै एउटा दहमा डुब्न पुगेछ, दहबाट निस्कने हजारौं कोशिषमा उ असफल भई सहारा विहिन भएछ, अनि आधा घण्टापछि उसको शरीरलाई दहदेखि निकालियो तब त्यहाँ उसको प्राण चोला उड़िसकेको थियो। त्यहाँ थियो केवल उसको मृत ... ... शरीर। पश्चिममा घाम डुब्न लागेको, अन्धकारले आफ्नो पाईला बढ़ाउँदै थियो अनि साँझको चिसो हावा बहिरहेको ... ... थियो। तर भाइ सचितले सँधैलाई आफ्नो अस्तित्व भुलेर जीवन-को अर्को ला ... ... मो यात्रा शुरू गरिरहेको थियो।

यस्तो शोक समाचार सुनी हामी सबै छात्रावासका छात्रहरू मिली दुःख प्रकट गर्दै उसको आत्माले शान्ति पाओस् भनी ईश्वरसित प्रार्थना गऱ्यौं।

अनमोल मोतीहरू

सुदेश खाती + सागर प्रधान

कला लामो छ र जीवन छोटो छ । —वर्डसवर्थ

म एक घण्टा पछि अर्को घण्टा, एक विचार पछि अर्को विचारको बलमा अघि बढ़ेको हूँ । —एल हुबरिट

समयलाई नष्ट नगर नत्र समयले तिमीलाई नष्ट गर्नेछ । —शेक्सपियर

जीवनलाई ग्रीष्म कालको फूल जस्तै तथा मृत्युलाई शरत कालको पात जस्तै सुन्दर बनाऊ । —रवीन्द्रनाथ ठाकुर

एकेक कणको सदुपयोग गर । —गान्धीजी

कल्पनाशील व्यक्तिनै धनी हुन् । —देवकोटा

सजाई दिने अधिकार उ सँग छ, जसले प्रेम गर्छ । —रवीन्द्रनाथ ठाकुर

एक थोपा मसीले लाखौं मानिसहरूमा विचार उत्पन्न गर्न सक्छ । —बाइरोन

उज्यालो चढ़ेको मान्छे ओरालो झर्छ भने त्यो बाटोको दोष होइन मान्छेको दोष । —देवकोटा

प्रेम गर्नु छ भने भारतलाई गर, सेवा गर्नु छ भने भारतको गर । भारतको प्राचीन गौरव फर्केर आओस् । मानव सेवा-धर्म नै वास्तविक योग हो । —अरविन्द घोष

हातका मैला, मुनको थैला, के गर्नु धनले ?
साग र सिस्नु खाएको बेश आनन्दी मनले । —भुना मदन

सफलताको महत्व असफलताको ईंटा र आराहरूले तयार हुन्छ । —विक्टर ह्यूगो

जो मानिस अनासक्त र निःस्वार्थ भावले काम गर्छ उसले ईश्वर देख्न सक्छ । —गीता

समय नष्ट नगर किनभने जीवन समयले बनेको छ । —बेंजामिन फ्रेंकलिन

आत्माविश्वास नै जीवनको शक्ति हो । —टालस्टोय

जीवनको सबभन्दा ठूलो वरदान एउटा सच्चा मित्र हो । —मार्क ट्वेन

श्रम र संघर्ष नै जीवनको सार हो । —श्रीदेव

जसले एक चोटि विश्वासघात गर्छ फेरी त्यसको विश्वास नगर । —शेक्सपियर

साहित्य सर्वश्रेष्ठ भावहरूको ढुकुटी हो । —एमरसन

The Foundation-cum-Prize Day

Shri P. P. Mukhia,
ex-teacher S. U. M. I. and
the Cheif Guest being
garlanded by a staff member

The Dance

Shri P. P. Mukhia giving
away the Prizes

कालिम्पोंग

१९८१

हिन्दी में सोचें

फादर कामिल बुल्के

"अखबरों में काम करने वाले अक्सर अंग्रेजी माध्यम से ही सोच-विचार करते हैं, इसलिए उन्हें हिन्दी शब्दों की न्यूनता दिखाई देती है। यदि हम निरन्तर हिन्दी में ही सोच विचार की आदत डालें, तो शब्द अपने-आप बनने लगेंगें।

उदाहरण के लिए अंग्रेजी के शब्द 'फोटोजनिक' के लिए बहुत सोच-विचार के बाद कवि पन्त जी हमें 'चित्रोपम' शब्द दिया।"

भाभी

किसुन मिन्ज,
कक्षा : बारहवीं
विभाग : कृषि-विज्ञान

पश्चिम बंगाल के घने जंगलों के बीच बसी एक बस्ती । संध्या के पाँच बजने वाले थे । सुर्यास्त का समय था । बगुले और मैने पंक्तियों में कलरव करते हुए गाँव के बगीचों की ओर इस तरह आ रहे थे मानों वे विदेश में शहरों का चहल-पहल का अनुभव प्राप्त कर स्वदेश लौट रहे हों । खुले नीले आकाश में बिखरे बादलों के टुकड़ों की आड़ से हल्का पीला प्रकाश ऊँचे पर्वत शिखरों और गगन-चूम्बी पेड़ों पर ऐसा बिखर रहा था मानों "ट्राफिक साइन" सभी ग्रामीणों का यह आदेश दे रहा हो कि वे खेत-खलिहानों और वन-कुन्जों से अति शीघ्र ही घर मे प्रवेश करें । ग्वाले अपने बैल बकरियों झुण्ड के झुण्ड तंग गलियों में धूल उड़ाते हाँकते चले आ-रहे थे । धूल से आकाश ऐसा प्रतीत हो रहा था मानों होली का रंग उड़ रहा है । बैल-बकरियों के गले में बाँधे नाना प्रकार की घंटियों की ध्वनियाँ ऐसा प्रतीत होता था कि वे किसी भारी विजय के पश्चात् हर्ष निनाद करते हुए वापस आ रहे हों ।

प्रकृति के इस सुन्दर वातावरण में मिट्टी से बने खपरैल घर के बहार बुद्धिराम इन सभी दृश्यों का आनन्द लुट रहा था । जो कि कलकत्ता "युनिभरसिटी" में दुर्लभ नहीं था । बुद्धिराम के कलकत्ता से आए दो या तीन सप्ताह बीत चुके थे । वह पी० एच० डी० के परिणाम की आशा कर रहा था । अचानक घर के पिछवाड़े से किसी ने आवाज दी—

"बुद्धिराम बाबू । डाकिया आया ।"

"क्या बात है ।"

"तार आया, साहब ।"

बुद्धिराम ने दो रूपये देकर डाकिया को विदा करते हुए तार खोला । उसे पी० एच० डी० की उपाधि मिल गई और उसकी नियुक्ति केन्द्र सरकार ने दिल्ली में शिक्षा विभाग में 'डाइरेक्टर' के रूप में दिया है और उसको तीन दिन के अन्दर पहुँचना था । बुद्धिराम ने सफलता की ये सारी बातें अपने माता-पिता को बतायीं । लेकिन ये बातें उनकी समझ के परे थी ।

\+ \+ \+

दिल्ली के लिए विदाई देते समय बुढ़िया माँ ने बुद्धिराम से कहा— "बेटा सदा खुश रहो । दिल्ली पहुँचने पर खत भेजना ।"

उसी वक्त छोटी बहन 'ममता' ने चिढ़ाते हुए कहा— "आपकी शादी में हम फिर मिलेंगे और भाभी को आप से मिलायेंगे ।"

× × ×

दिल्ली में बुद्धिराम बाबू को सात वर्ष होगए । दो हजार मासिक वेतन मिलता है । उनके पास कार, स्कुटर, टी० भी०, ट्रांजिस्टर, सोफा और फ्रीज आदि हैं । एक अंग्रेजी बोलने वाली बम्बईया से उसने शादी की है।

चार बच्चों की माँ होने पर भी वह पूर्णिमा है। आखिरी विदाई के बहन के आखिरी वाक्यों की याद बुद्धिराम को दिन-रात सताती है। एक दिन जब पत्नी मन्दिर से पूजा कर आयी तो बुद्धिराम ने उनसे कहा—

"सरोज, एक बात पूछनी है। पूछूँ ?"

"कौन सी बात ?"

"रोज दिल्ली में रहते-रहते जीवन निरस लग रहा है। चलो परिवर्त्तन के लिए कहीं दिल्ली से बाहर चलें। जून में एक महीने की छुट्टी है।"

"कौन सा स्थान चलें ?"

"आप जगह चुन लें। मैं वहाँ ले जाऊँगा।"

"जगह-वगह मेरे को न मालूम। आप जहाँ चलो हम वहाँ चला जाएगा।"

"क्यों न हम अपने गाँव चलें। कितना शांत वातावरण है वहाँ।"

"पं बंगाल के बस्ती ? वहाँ तो केवल अशिक्षित और देहाती लोग रहते हैं ?"

"देहाती हुए तो क्या हुआ ? देहाती लोग भी तो बड़े-बड़े मन्त्री और विद्वान होगए हैं। मुझको ये बताइये कि आप ने किससे शादी की है ?"

सरोज ने अपनी हार मान ली और "देहाती" अथवा "अनपढ़" कहने के बजाय कहा—

"अरूण के डेडी से। गांव मे बच्चों को परेशानियाँ होगी।"

"कुछ परेशानियाँ नहीं होने दूँगा सरोज। असुविधा होने पर वापस आ जायेंगे।"

"नहीं आप जायें। मैं बच्चों को यहाँ यहाँ देखूँगी।" बुद्धिराम असमंजस में पड़ कर बोला—

"हम एक काम करें। मैं तुम्हारे सास-ससुर को यहाँ आने के लिए पैसा भेज देता हूँ। कुछ दिन उनको यहाँ [illegible] रकम भेज देंगे। क्यों ?"

"रकम ? घरका पैसा कहीं बाहर नहीं जाने का। घर और बाल-बच्चे संभालने है।"

बुद्धिराम परेशान रहता। वह न तो अकेला घर जा सकता था और न घर वालों को आपने यहाँ आने के लिए रकम भेज सकता था। [illegible] सहायता करना तो दूर रही।

भगतराम सन्त जोसेफस कॉलेज, दार्जिलिङ्ग में राजनीति विज्ञान में आनर्स का एक मेधावी छात्र था। कॉलेज में स्टाफ और छात्रों के बीच "मॉडल" था। परीक्षाफल में हमेशा "टॉप लिस्ट" में आता था। खेल-कूद में यार-दोस्तों से वाह-वाही मिलती थी। छात्राएँ भी उसके पीछे फिदा थी। बहनों का सा सम्बन्ध था उनका। मतलब, कॉलेज के भीतर-बाहर भगतराम एक "हीरो" बन गया था।

बी० ए० उसने प्रथम श्रेणी में उत्तीर्ण की। भगतराम को एम० ए० के लिए हजारीबाग जाना था। पर हिम्मत ने उनका साथ नहीं दिया। भगतराम ने एम० ए० तक पढ़ने की इच्छा छोड़ दी। अपने माता-पिता और भाई-बहनों की सहायता करना अपना कर्त्तव्य समझा।

भगतराम ने दिल्ली के राजनीति विभाग में काम पाने के लिए आवेदन दिया। 'इन्टरव्यु" के लिए बुलावा होने पर वहाँ दिल्ली के लिए रवाना होगया। दिल्ली पहुँचने पर सड़क दुर्घटना में भगतराम घायल हो गया। उसके सिर पर काफी चोट लगी थी। बेहोश दशा में पुलिस ने निकटवर्ती अस्पताल में उसको दाखिल करा दिया और उसके 'पाकेट' से पुलिस ने एक 'पाकेट-बुक' बरामद किया जिसमें भगत जी का 'तस्वीर' और पता था। साथ में अपने बड़े भाई बुद्धिराम का पता भी उसी 'पाकेट-बुक' में था। पुलिस ने बुद्धिराम को फोन करके अस्पताल बुलाया और भगतराम का फोटो बुद्धिराम और उसकी पत्नी को दिखाया। बुद्धि जी को भगतराम का फोटो और घायल शरीर देखकर विश्वास नहीं हो रहा था कि उसका खुद छोटा भाई वहाँ उसके सामने है। अपनी पत्नी को भगतराम का तस्वीर दिखाते हुए कहा—

"सरोज यही आपका देवर है।"

आठ या दश घण्टे के बाद होश में आने पर भगतराम ने अपने भाई बुद्धिराम को सामने देखा तो कहा—

"भ.... इ.....या, घर को याद करना।" अपनी भाभी को ओर धीरे से देखते हुए अन्तिम दम तोड़ते भगतराम ने कहा— "भा..... ..... भी।"

★

अतीत

यादों का सैलाब

एडवर्ड कुल्लू
बारहवीं कक्षा 'कला'

एक दिन छोटी-छोटी बातों को लेकर पत्नी से मनमुटाव हो गया। बात हद से अधिक बढ़ी, घर में रहता तो शायद 'पिटाई' भी शुरू होती, अतएव मैं घर से निकल कर सामने की पहाड़ी झरने के किनारे बैठ गया। लेकिन झरने की कल-कल से मस्तिष्क का बोझ और ही बढ़ गया। अतः मैंने एक टीला की शरण ली और आकाश की ओर बेचैनी से ताकने लगा। फिर धीरे-धीरे नजर चारों ओर घुमने लगी। अचानक नजर एक सफेद भवन पर टीकी। जो शहर के एक छोर पर था। देखते ही दिल में हलचल सी होने लगी। सहसा मुँह से निकला ".....रामनगर..... यह वही रामनगर

है जहाँ.....।" अतीत चाहे दुखद ही क्यों न हो उसकी स्मृतियाँ मधुर होती है।

\+ + +

ट्रेन धीरे-धीरे स्टेशन से सरकने लगी। माँ और भैया हाथ हिलाते हुए विदा दे रहे थे। कुछ क्षण बाद गाड़ी ने रफ्तार पकड़ ली। अपनी सीट पर बैठते ही घर की मधुर यादें सताने लगी।

घर! कितना मोहक है यह शब्द! इस एक शब्द में कितने असंख्य नगमें भरे पड़े हैं।—बच्चों की किलकारियाँ, भाई-बहन का प्यार, जाने-पहचाने पगों की चाप और शाश्वत स्नेह की मधुर-मधुर ध्वनियाँ.....आदि। बेचैनी दूर करने के लिये अगले स्टेशन में पत्रिका खरीदने का विचार मेरे मन में आया।

गाड़ी के रूकते ही मैं दरवाजे की ओर बढ़ा, नीचे उतर ही रहा था कि..... "..... 'प्लीज' इस बैग को जरा ऊपर उठा दीजिये न!"

आवाज एक युवती की थी। मैंने बिना कुछ कहे उठा दिया और पत्रिका लाने चला गया। जब अपनी सीट पर आया तो देखा कि मेरे सीट के ठीक सामने वह युवती बैठी हुई है। गोरा रंग, रूप सुन्दर, कद लम्बा, शरीर आकर्षक, और गुलाबी साड़ी जो उसकी सौन्दर्य पर चार-चाँद लगा रही थी।

कुछ ही क्षण उसने मौन भंग की "आप कहाँ जा रहे हैं?" "जो.....जी मैं रामनगर जा रहा हूँ।" मैंने उत्तर दिया। "रामनगर तो मैं भी जा रही हूँ।" उसने आश्चर्य से कहा। वह बहुत उत्सुक नजर आ रही थी शायद 'रामनगर' शब्द से। बात आगे बढ़ता, इसके पहले ही अपने पत्रिका पर ध्यान दिया। परन्तु उससे न रहा गया। फिर उसने टोका और इस तरह बातों ही बातों में कब रामनगर पहुँचा समय का पता ही नहीं चला। लेकिन न मैंने उसका नाम पूछा न वह मेरा।

रामनगर पहुँचने के ठीक दुसरे दिन से कॉलेज जाना प्रारम्भ किया। एक दिन जब प्रोफेसर कमरे में आ चुके थे। ठीक कुछ ही क्षण बाद पीछे के दरवाजे से एक सुरीली आवाज सुनाई दी .. .."मे आई कम इन सर?" आवाज किसी युवती की थी। पर मैं पीछे पलटना अच्छा नहीं समझा। वह मेरे सीट के बगल में आकर बैठ गई। जब मैंने उसे देखा तो आश्चर्य का ठिकाना नहीं रहा। यह वही लड़की थी जो गाँव से आते समय सहयात्री थी बाद में पता चला कि वह नर्या है और (नील) नीलिमा के नाम से छात्र-छात्रायें पुकारते हैं।

न चाहने पर भी कुछ ऐसी बातें हो जाती हैं जिन पर यकीन करना पड़ता है। सहपाठी होने के कारण बातों का सिलसिला शुरु होना स्वभाविक था। सौभाग्य की बात तो यह थी कि हम एक ही बस्ती में निवास करते थे। बहुधा हम दोनों साथ कॉलेज जाते और साथ ही आया करते थे।

वह एक विषय में कमजोर थी, जिसके कारण मेरे पास स्टडी करने आया करती थी। हम दोनों मिलकर समस्या का समाधान करते थे। उसके मामा जी पड़ोसी थे मुझ से उसको पढ़ाने का अनुरोध किया था। इस तरह हमारा सम्बंध बढ़ता चला

गया और हम 'आप' शब्द को त्याग कर 'तुम' शब्द की ओर मुड़े। मैं मन ही मन उसे बेहद प्रेम करता था। परन्तु अपनी जुबान से कभी कुछ नहीं कहता था। हाँ नीलू भी मुझे बहुत चाहती थी परन्तु उसने भी अपने इस प्रेम की आँच को हृदय से बाहर नहीं आने दिया था।

मैं उसकी ओर खींचता चला गया था, हालाँ कि मैं यह अच्छी तरह जानता था कि वह एक धनी बाप की बेटी है। उसका परिवार ऊँचे स्तर का है। जबकि मैं एक निर्धन परिवार और निम्न स्तर का हूँ। उसके कई मामलों में मदद के कारण मैं ऋणि था।

अब तो घुमना-फिरना, उठना-बैठना, एक साथ हुआ करता था। आखिर एक दिन काफी साहस के बाद एक पत्र निलू को देने के लिये लिखा, जिसमें अपने मनोभाव को प्रगट किया था। स्टडी के बाद मैं उस पत्र को देना चहा किन्तु उसने मुझे एक पर्ची थमा दिया और झट् से कमरे से बाहर निकल गई। मेरा दिल धक-धक करने लगा, लेकिन दूसरे ही क्षण में पत्र पढ़कर समाप्त कर दिये। लिखा वही था जो मैंने उसे देने के लिये लिखा था। बस्, अन्तर था तो लिखने की स्टाइल (शैली) का। इस तरह हम प्यार की गहराई में तैर रहे थे। बहुत ख्वाब देखे थे और एक साथ जीने-मरने का कसम खा लिया।

पर विधाता को कुछ और ही मंजूर था। उसके मामा को सब कुछ पता चल गया। उसने आकर मुझे समझाया और गालियाँ भी दी। कुछ ही दिन बाद घर से एक तार आया, जिसमें मुझे बुलाया गया था। मेरी समझ में नहीं आ रही थी कि तार आने का क्या कारण हो सकता है। मेरे मन में ख्याल आया— "कोई दुर्घटना तो नहीं हुई!"

घर पहुँचने पर भी कुछ पता नहीं चला क्योंकि सभी कुशल थे। "आखिर मुझे घर बुलाने का मजरा क्या है?" मेरी समझ में नहीं आ रही थी। ठीक दूसरे दिन पिता जी मुझे पड़ोस के गाँव ले गया। वहीं मेरा विवाह का रिश्ता मुझ से बिना पुछे तय कर दिया गया। पिता जी के इस व्यवहार से साफ जाहिर होता था कि उन्हें सब कुछ पता चल गया था। निर्णय नहीं कर पा रहा था कि क्या करूँ एक ओर नीलू जिसके साथ जीने-मरने की कसमें खाई थी और दूसरी ओर घर की लाज। दिमाग ने ऐसे मौके पर सुझाव का काम किया। —"नीलू तो धनी बाप की बेटी है उसका घर धन से भरा हुआ है और मैं उसके सामने कुछ नहीं हूँ। उसके साथ विवाह होना असम्भव है। अगर अवैधानिक तरीके से विवाह हो भी जाय तो समाज हम पर कीचड़ उछालेगा।" यह सोचकर मेरे मन को थोड़ा शान्ति मिला।

एक सप्ताह बाद मैं रामनगर पहुँचा। अभी फाइनल परीक्षा होने का कुछ ही दिन बाकी थे। जाते ही स्टडी प्रारम्भ कर दिया। अब नीलोमा से मिलना जुलना बिल्कुल बन्द सा हो गया। क्योंकि परीक्षा बहुत करीब थी और मैंने न मिलने का फैसला भी कर लिया था। इतना होते हुए भी रहा

नहीं जाता और मिल जाते थे। किन्तु मैंने अपने बारे में कुछ नहीं बताया।

परीक्षा समाप्त होते ही घर की ओर रवाना हुआ टिकट लेने के पश्चात देखा कि गाड़ी प्लेट फार्म पर रेंग रही है। शायद रूकने के लिये। स्टेशन पर बहुत भीड़ थी। इस पर भी मुझे सवार होने में कोई असुविदा नहीं हुई। कुछ क्षण बाद गार्ड ने सीटी बजाई और गाड़ी धीरे-धीरे सरकने लगी। मैं जा रहा था, घर का नक्सा धीरे-धीरे मेरी आँखों के सामने उभरने लगा था। अचानक मेरी नजर नीलीमा पर गई जो हाँफते हुए स्टेशन पहुँची थी। उसके आँखो से आँसु झरने फूट रहे थे। शायद उसने मेरी मनःस्थिति को समझ लिया था। बस, हाथ हिलाते हुए 'बाय' कर रही थी। शायद हम दोनो का अन्तिम मिलन था। इतने में चर्च की घण्टो ने मुझे भूतकाल से वर्त्तमान में लाकर खड़ा कर दिया। मैं उठा और धीरे-धीरे चलने लगा।

इस तरह हमारे यादों का सैलाब 'फ्रीज' से शुरू हो कर 'बाय' में अन्त हो गया।

धरती

फ्रनसीस टोपनो
बारहवीं कक्षा
'कृषि'

हाय ! ये धरती है कितना सुन्दर,
हम सब उसके गोद में खिल रहे हैं
उनके गोद में ही बह रही नदियाँ।
स्थिर है जग के विशाल हिमालय भी,
सो रहे सागर भी अपनी गहराइयों को लेकर
पर उन्हें न गम है, न शिकवा है!

सागर, पर्वत, वनस्पति और प्राणी,
सभी ठहरे हम उनके प्रिय सपूत।
इनके बिना कल्पना भी नहीं हैं जाने का
माँ हीं बढ़कर इस दुनियाँ में;
हम सभो पुत्र उनके ऋणि है।
कर्ज चुका न पाएँगे हम आजन्म।

बादल, बिजली, और क्या आँधी, तूफान
सभी करते है संर्घष इस धरती से।
पर उन्हें लगी कहीं भी ठेस नहीं
इन्हें ध्यान नहीं हैं कभी इन्तकाम की।
हाय! धरती है सभी के काम की;
कभी न समझो सिर्फ नाम की।

हाय! यह धरती है कितना दानी;
कभी न भूले हम इसकी कहानी।
चाहत हमारी एक को आपर ओ देती देर सी,
इस धरती से हम सभी उत्पन हैं।
अभिलाषा है इसे जूदा न होने की;
पर खेद है हमें इससे जूदा होने की।

सुमाइट

हे राम

संजय बंशल
नवम् वर्ग

हे राम ! तू सच बताना,
मन्दिरों में तुम्हारी
बहुमूल्य ललित मूर्तियों को रखकर,
आज के ढोंगी पुजारी पण्डे
दान-दक्षिणा के लोभ में आकर,
धन के पुजारियों का,
मन्दिर के द्वार पर जब
स्वागत करते हैं—और
श्रद्धा भक्ति को सागर समेटे
किसी भिलनी शबरी को,
दुत्कारते - ठुकराते हैं,
तब हे राम !
क्या तुम्हारा मन नहीं करता
कि अपनी ही मूर्ति का
खण्ड-खण्ड कर मन्दिर के
आंगन में बिखेर दे ?
हे राम ! तू सच बताना ।

आयें दो क्षण हँसे

बिजय कुमार ठटाल
कक्षा ११ वीं 'विज्ञान'

(क) एक पार्टी में एक महाशय ने अपने पास खड़े हुये आदमी से कहा 'क्या जमाना आ गया है ? जरा इस सामने बैठे लड़के को तो देखो कैसी, पोशाक पहन रखी है, बिल्कुल लड़की मालूम होता है ।'

उस आदमी ने जरा नाराज होकर कहा, 'महाशय वह मेरी लड़की है ।'

'माफ कीजिए, मुझे मालूम नहीं था कि आप उसके बाप हैं ।' 'क्या कहा आपने ? मैं उसका बाप नहीं, उसकी माँ हूँ ।'

(ख) जज ने अपराधी से कहा, 'तुम एक ही रात में इस कपड़े की दुकान में पाँच बार क्यों घुसे जबकि कहा जाता है कि तुमने सिर्फ एक ही साड़ी चुराई है ?'

'जनाब, मैं क्या करता ? साड़ी का प्रिन्ट मेरी पत्नी को पसन्द ही नहीं आता था' अपराधी ने जवाब दिया ।

(ग) एक किताब के पहले पेज पर लिखा था, "मुहब्बत के मारे को आत्महत्या से रोकने का आसान तरीका, शादी।

और उस किताब के आखरी पेज पर लिखा था, "शादी से बचने का एक ही तरीका है, आत्महत्या।"

(घ) किसी ने मोपासां से पूछा—
"आप खराब औरतों की कहानियाँ क्यों लिखते हैं?"
"अच्छी औरतों की भी कोई कहानी है?"
मोपांसा ने झट से प्रश्न किया।

(ङ) एक नवयुवक, डॉक्टर के पास दवा लेने गया, तो डाक्टर ने कहा—"अगर तुम लड़कियों का पीछा नहीं छोड़ोगे, तो जल्दी ही मर जाओगे।"

नव युवक (आश्चर्य से कहा), "लड़कियों का पीछा करनेसे कोइ कैसे मर सकता है?"

डाक्टर ने जवाब दिया—"उनमें से एक लड़की मेरी है।"

(च) ग्राहक—(साड़ी की दुकान पर) "कोई अच्छी-सी कम कीमत की साड़ी दिखाइए।"
दुकानदार—"जी हाँ! यह देखिए।"
ग्राहक—"क्या कीमत है इसकी?"
दुकानदार—"सिर्फ ३५ रुपए की है।"
ग्राहक—"ठीक है। इस पर ७० रु० का लेबल लगा दीजिए—शादी में भेंट करनी हैं।"

(छ) विज्ञानके एक विद्यार्थी ने शिक्षक से कहा—"मेरा गणितका पर्चा इतना खराब तो नहीं हुआ था कि आप मुझे, जीरा देते।"

शिक्षक ने कहा—"यह तो मैं भी समझता हूँ कि तुम्हें जीरो नहीं दिया जाना चाहिए था, पर मैं इससे कम अंक जानता ही नहीं।"

(ज) एक युनिभर्सीटी में प्रिंसिपल ने छात्र से कहा—"मुझे खुशी है कि तुम कक्षा में प्रथम रहे। आशा है, "आगे भी अच्छे नम्बर प्राप्त करोगे।"

छात्र—जी, पर आप भी प्रश्न-पत्रके पर्चे, भाई साहब के प्रेस में ही छपने के लिये भेजते रहिएगा।

आँखों की उजड़ी बगिया

अंशु बराल
११ वीं कक्षा—विज्ञान

आँखों की-उजड़ी बगिया में
आँसू की कलियां झरती हैं
अधरों के सूने से पथ से
मुसकान निकलती डरती है !

जीवन की सुखी डाली पर
गी तों की कोयल रहन सकी
यह पतझर का सा सन्नाटा
मधुवन की साथिक सहन सकी,

बस दीप दुखों का एका की
जलता मन के चौराहे पर
नीचे है सुनी सी धरती
उपर है जलता सा अम्बर ।

महत्व

प्रताप कुजूर
कक्षा : बारहवीं
विभाग : कला

फलों में आम का ;
फूलों में गुलाब
आदमियों में काला का,
बहुत महत्व होता है।

लोहा में टाटा का ;
जूता में बाटा
जनवारो में सिंह ;
बड़ा महत्व होता है।

देखने में नीरा का ;
लड़कियों में उजली का
ससुराल में साली का ;
बड़ा महत्व होता है।

The Inter-House Debate-

Winner—Laxman House

The Debators with the House Captain (Extreme Left standing)

সুমাইট—১৯৮১

বড়

পেম্বা লামা
নবম শ্রেণী

ধন আর দৌলত কেবা নাহি চায় ?
জীবন মরণ পণে
তাই সবে ধায়,
ধন আর সম্পদের জ্বরে জ্বর জর ;
এ জীবনে পয়সা যে সকলের বড়।

শুধু ভাই দেহ বলে পয়সা কি হয় ?
দেখিবারে পাই সদা
বুদ্ধিরি জয় ;
সবে মিলে বুদ্ধির ধ্বজা তুলে ধর।
রোজগারে বুদ্ধি যে সকলের বড়।

পয়সার চেয়ে বড় কিছু বুঝি আছে।
স্বস্তি যে নাহি তাই
সবি হয় মিছে,
সবে দেয় ইজ্জত জ্ঞানে শ্রেয়তর।
দৌলত, দেহবল নহে কভু বড়।

ফুল

ধ্রুব রাজ
নবম শ্রেণী

মম এ অঙ্গনে ফুটিল যত ফুল
বৃষ্টি তাপ দাহ পীড়ন সহিয়া,
দি'ল সে নিঃশেষে, দেওয়ার ছিল যাহা
রূপের মাধুরীমা সুরভি বহিয়া।

সবাই ভালবাসে, আমিও ভালোবাসি,
কত না মনোরম ফুলের বাসনা,
ওরা যে দিতে জানে নিবিড় তৃপ্তির
গভীর আস্বাদ পূরিত রসনা।

ওরা যে প্রকৃতির কোমল অঙ্গের,
সহে না নির্দয়ী তাপের স্পর্শ,
পত্রে পল্লবে রয়েছে সুশোভিত
বিভোর আপনায় মগনে হর্ষ।

ধনীর উদ্যানে, দীনের গৃহকোণে,
ওদের সমাদর সকল ঠাঁই,
পূজার মন্দিরে, মৃতের শবাধারে
বাছ বা বিচারের দীনতা নাই।

শরত উৎসব

কমল কুমার
নবম শ্রেণী

আবার এসেছে ফিরে,
একটি বছর ঘুরে,
বাংলার ঘরে ঘরে,
শরত উৎসব।
শ্যাম সুকোমল ধরা,
কোথা আজ নাই তাড়া,
সব কাজ হলো সারা ;
সময় সুলভ।
নদী গাঙ ভরা জল,
সোনা রোদে ঝলমল
সুবাসিত শতদল
মেলি দিল আঁখি।
দিকে দিকে সমারোহ
মুখরিত প্রতি গৃহ
ঝরে বিধাতার স্নেহ
নীল দ্যুতি মাখি।
নাই কোথা আবিলতা
নীল আর শ্যামলতা
বিতরিছে কোমলতা
সারা অঙ্গ ভরি।
ধরণী নীলিমা আর
মিলে মিশে একাকার,
শত শ্বেত বলাকার—
—সারি দেয় পাড়ি।
বিপুল অঙ্গন মাঝে
একই সুর আজি বাজে
মাতৃ মূরতি রাজে—
জাগে মন্ত্রবাণী।
আশীর্বাদ বরাভয়
ঝরিছে ভুবনময়
মুখরিত লোকালয়
বন্দে আগমনী।

আমরা

রায় চন্দ্র প্রসাদ
সপ্তম শ্রেণী

আমরা ছেলে, আমরা বালক
মন আমাদের পাখীর পালক
হাওয়ায় ভেসে উড়তে ভালবাসি।
মোদের আশা, পাবার নেশা
নিত্য নূতন জানার তৃষা,
ছড়ায় মনে স্বপন রাশি রাশি।

স্বপ্ন নায়ে ভর দিয়ে তাই
কখন কবে কোন্ পথে ধাই
নাই ঠিকানা নাইক হদিস তার।
বন্ধ বাধা সরিয়ে দূরে
দেশ হতে কোন্ দেশান্তরে
বেড়াই ঘুরে অকূল পারাবার।

উধাও ছুটে মোদের ঘোড়া,
ভয় করিনা কাউকে মোরা,
যাত্রা মোদের অজান, অচিন পথ।
অচিন মোহের দোলায় দুলে
ভুবন মুখর কোলাহলে
এগিয়ে চলে মোদের বিজয় রথ।

এমনি করে সকল যুগে
রাঙাই জীবন নানান রাগে,
ভরসা আশে ভরিয়ে রাখি প্রাণ।
দুঃখ ব্যথা সরিয়ে পাশে
আশার আলোয় প্রভাত হাসে,
দেখায় দিশা মোদের চলার গান।

কী পেয়ে কী হারালাম

ক্ষিতীশ চৌধুরী

"মানুষ সকলি বোঝে,
সকলি সে করে অনুভব।
ন্যায় আর অন্যায়ের নিত্য কষাঘাত,
দেখায় নিয়ত তারে
জীবনের সমুজ্জ্বল পার্থিব বিভব।
তবু দীপ্ত অহমিকা,
ঘন কুহেলিকা পূর্ণ তমোগুণ রাশি
মুহূর্তে কোথায় হতে আসে রাশি রাশি
পরিব্যাপ্ত করে দেয় সমস্ত চেতন;
জাগে এক সর্বগ্রাসী অহম নৃতান।"

কবির উপরোক্ত উক্তি অনুসারে মানুষের বোধশক্তি, অনুভব শক্তি, এবং বিচারশক্তি কোনটারই অভাব নাই। এই তিনটি গুণশক্তির সমন্বয় বিকাশ হলে মানুষ দেবতার অংশোদ্ভূত মানবত্ব লাভ করে। তার প্রমাণ আমরা ইতিহাসের পাতায় এবং জীবনের বাস্তব ক্ষেত্রে অহরহ পেয়ে এসেছি। অথচ আজ এই বিংশ শতাব্দীর প্রারম্ভ প্রায় কালে, মানব সভ্যতা যখন একটি বিশিষ্ট অধ্যায়ের শিখর সীমায় উপনীত, তখন তার সহজাত কিন্তু দমিত প্রায় তমোগুণ রাশি এমন ভাবে বিশ্বব্যাপী প্রজ্জ্বলিত হবার ইন্ধন পেল কোথায়? প্রতিটি চিন্তাশীল ব্যক্তির মনে সে প্রশ্ন আজ মুখারূপ ধারণ করেছে।

বিংশ শতাব্দীর সভ্য মানুষ আজ আমরা অন্যায়কে অন্যায় জানার পরেও অন্যায় আচরণ করা থেকে বিরত থাকছি না। যাহা অসত্য, যাহা মিথ্যা প্রলোভন মাত্র এবং শুধুই মোহবশ হয়ে সেই সদা ঘৃণ্য, সদা ত্যাজ্য পথে অবাধ পদ-চারণা করছি।

শাস্ত্র, জ্ঞান, শিক্ষা-দীক্ষায় এবং সমাজের নানান নিয়ম নীতির দ্বারা যে সকল পথ আমরা কুপথ, পিচ্ছিল পথ, অন্ধকার পথ বলে এতকাল ধরে জেনে আসছি, সেই সব পথে, পথ চলতে আজ আমরা এত সহজ অনায়াস অভ্যস্ত হয়ে গেলাম কেমন করে?

চুরি, জুয়াচুরি, মানুষ ঠকানো, দুর্বল, নিরীহ ব্যক্তিদের প্রতারিত, প্রবঞ্চিত করে আত্মসাৎ করবার প্রবণতা আমরা কতজনে আজ পরিহার করতে পারছি? এসব আজ আমাদের নিকট এত সহজ ব্যাপার হয়ে পরেছে যে এর বাইরে সৎ, সত্য, ধর্ম-পুণ্যের অস্তিত্ব আমরা ভুলে গেছি। ধনবল, দৈহিক বল, ভাঁওতাবল, এবং মুষ্টিমেয় স্বার্থান্বেষীদের একত্রিকরণ বল আজ নিরীহ সহজ সরল মানুষদের বিপথে চালিত করেছে। প্রতিবাদ, অবমাননা করবার ক্ষমতা বা সাহস নাই কারণ তার ফল ভয়াবহ বিভীষিকা।

মানবসমাজে এমন ব্যাপক দুরারোগ্য ব্যাধির প্রকোপ পূর্বে কখন হয়েছে বলে তার কোন প্রমাণ নজির নাই। বিজ্ঞানের অকল্পনীয়

প্রসারের সাথে মানবসভ্যতার চরম বিকাশের এই যুগে আমরা নিত্য নূতন সুখসামগ্রীর প্রাপ্তিতে হয়ে পরেছি আরও পাওয়ার নেশাগ্রস্ত। যে পাওয়ায় আপনি আমি সদা গর্ব অনুভব করি।

কিন্তু অতীব দুঃখের বিষয় এই যে তার পরিবর্তে আমাদের দিতে হয়েছে সেই চরম মূল্য। মনুষ্যত্বের তেজোগুণ সম্পন্ন অপরিমেয় মনোবল ভাণ্ডটির অধিকারী আজ আর আপনি আমি কেহ নাই।

তিস্তা

কে, সি, সি

চপলা বালিকা নৃত্যে
সদা ছন্দ মুখরিত,
কলহাস্যে এল নামি
হিমালয় দুহিতা ;
চঞ্চলা চপলা কন্যা মানসী তিস্তা।

দুহাতে দুপায়ে ঠেলে
শৈলদল যত বনরাজি
নেমে এলে শতশৃঙ্গে
করি ভূলুণ্ঠিতা ;
হে দুর্জয়িনী হে কিশোরী মুখরা তিস্তা।

প্রবেশিয়া লোকালয়
তব যাত্রা পথে তাই,
হেরি বাধা বিঘ্ন তুমি,
হর্ষে কুল্লোলিতা ;
এঁকে দিলে শত ক্ষত গভীরা তিস্তা।

মানুষ বিজ্ঞান বলে
পরালো জিঞ্জির পায়ে
যে ক্ষণে করিতে বশ—
—আশে বশীভূতা ;
নাম দিল গালভরা ব্যারেজ তিস্তা।

সহসা তোমার অঙ্গে
যৌবনের শত স্ফূর্তি,
বিভাষিত হলো ধরা
তড়িৎ ক্ষিপ্রতা ;
পরিব্যাপ্তা, প্রসারিতা, যুবতী তিস্তা।

তব দীপ্ত উন্মাদনা
উচ্ছল, উদ্দাম প্রভায়,
মানুষের জ্ঞান ভাণ্ড
উবে নিঃশেষিতা,
বিজিত মানুষ কাঁদে, কোপিতা তিস্তা।

লাঞ্ছিতের সে ক্রন্দন
পশিল কি কানে তব,
পেলে কি সম্বিত ফিরে,
সম্বিত চরিতা ;
কর রূপ পরিগ্রহ তাপিতা তিস্তা।

দশভুজ প্রসারিত
সুদূর অঞ্চল ব্যাপি,
স্নিগ্ধ মূরতি মতি
নিত্য অনিন্দিতা ;
মাতৃরূপে স্নেহ ঢালো জননী তিস্তা।

মমতা স্নেহের দানে
ভরি দিলে দুই পার্শ্ব।
সঞ্জীবনী সুধারসে
ধরণী আপ্লুতা ;
পূর্ণতায় পরিপূর্ণ মূরতি তিস্তা।

অবশেষে শ্রান্তি ভারে
এল নামি বার্ধক্যের
অলস মন্থর গতি,
ক্লান্তি বিভূষিতা ;
ম্লান মৌন অসহায়া বৃদ্ধা তিস্তা।

HIGHER SECONDARY 1981-82

(Teaching Staff)

PRINCIPAL—Shri P. R. Pradhan B.A. (Hons) B.T.
TEACHER-IN-CHARGE—Shri L. K. Thapa M.A.,B.T.

GENERAL STREAM COURSE

POL. SC.	Shri P. R. Pradhan B.A. (Hons) B.T.
	Shri S. Ahmed B.A. (Hons) B.Ed.
HISTORY	Shri E. T. Lucksom M.A.,B.Ed
ECONOMICS	Shri B. C. Mishra M.A.,B.T.
GEOGRAPHY	Shri N. P. Rai M.A.,B.T.
	Shri N. K. Nag B.A. (Hons)
PHYSICS	Shri K. C. Gupta B.Sc.,B.T. (Trained in Physics)
	Shri G. O. Phipon B.Sc.,B.T.
CHEMISTRY	Shri D. D. Sharma B.Sc. (Hons)
BIO-SCIENCE	Shri S. K. Subba M.Sc.
	Shri B. K. Baral B.Sc. (Hons) B.Ed.
MATHEMATICS	Shri A. R. Singh M.Sc.,B.Ed.
	Shri B. N. Singh M.Sc.
	Shri S. I. Khan M.Sc.
NEPALI	Shri B. K. Subba B.A.,B.T.
	Shri A. B. Chhetri B.A. (Hons) B.Ed.
	Rev. J. Karthak M.A., B.TH.
ENGLISH	Shri L. K. Thapa M.A.,B.T.
HINDI	Shri B. C. Mishra M.A.,B.T.
TIBETAN	Shri S. W. Bhutia B.A.

VOCATIONAL STREAM COURSE

AGRICULTURE	Shri A. C. Pradhan B.Sc. Ag.
	Shri B. B. Mangrati B.Sc. Ag.
	Shri B. D. Rai B.Sc. Ag.
NEPALI	Rev. J. Karthak M.A., B.TH.
HINDI	Shri B. C. Mishra M.A.,B.T.
ENGLISH	Shri L. K. Thapa M.A.,B.T.
PHYSICS	Shri K. C. Gupta B.Sc.,B.T. (Trained in Physics)
	Shri G. O. Phipon B.Sc.,B.T.
CHEMISTRY	Shri D. D. Sharma B.Sc. (Hons)
BIO-SCIENCE	Shri S. K. Subba M.Sc.
	Shri B. K. Baral B.Sc. (Hons) B.Ed.
MATHEMATICS	Shri A. R. Singh M.Sc.,B.Ed.
	Shri B. N. Singh M.Sc.
	Shri S. I. Khan M.Sc.

RN. 2980/58

PRINTED BY A. MANI PRADHAN AT THE MANI PRESS, KALIMPONG. EDITED BY D. R. BORAL AND PUBLISHED BY B. S. SIMICK, KALIMPONG.